

Fr. H. Kreutzwald
Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

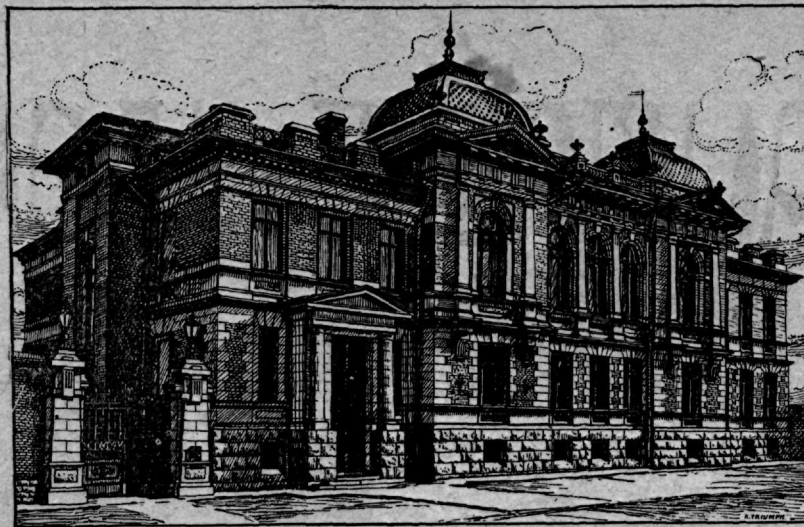
HIND 30 MK.

SP,
7227

KAITSE KÕIDU!

1. DETSEMBRIL 1926.

TALLINN **EESTI PANK** TALLINN
 OSAKONNAD KÕIGIS MAAKONNALINNADES
 TOIMETAB IGASUGUSEID PANGAOPERATSIOONE

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts

„OMA”

Juhatus: Tartu, Lihaturg 7. Peaagentuur: Tallinn, Vabaduse puiestee 3.
 Kõnetraadid: Tartus — 3-44, Tallinnas — 18-58.

Põhikapital ja tagavarad üle 22.000.000 mk.

Tulekinnitus,
 Elukinnitus,
 Rahekinnitus.

Kõik tulu omavalitsuste kaudu rahvale tagasi!

Agendid kõigis linnades ja maal.

„TURIS“

**Eesti Kinnitus-Aktsia Selts
Tallinnas.**

Juhatus: Tallinnas, Viru t. 18. Kõnetr. 20-76
Agentuurid igas linnas.

Kes kord põhjatähte uuris,
teab, et kindlalt seisab ta,
sama kindel on ka „Turis“
oma kinnitusega.

Kellele on kindlust vaja,
mis ei kustu elades,
oma vara, oma maja
kinnitagu „Turis'es“

A.-S. „Turis“ kinnitab:

Tulehädadohu vastu: vabrikuid, ladusid, metsa, elu- ja muid hooneid, vilja põllul ja varjul, majakraami, kaupu ja muid väärtusi linnas ja maal.

Mereõnnetuste vastu: maa- ja mereteedel kaupu, raha ja muid väärtusi.

Murdkahjude vastu: akna-, ukse- ja muid klaase.

Murdvarguste vastu: kõiki väärtusi.

Autoõnnetuste vastu.

A.-S. „Turis“ töötab suuremate välismaa seltside kaasvastutusel.

**V. I. GORBATSHEV
JA POJAD**

**RIIDEKAUBA-
LADU**

MÜÜK SUUREL JA
VÄIKESEL ARVUL

ESTOONIA PUIESTEE 15
TALLINN. KÕNETR. 26-86

A. ALEX. KAKIT

TALLINN, MUNDI T. TEL. 11-11.

SOOVITAB

JÕULUPÜHADEKS

MAIUSKAUPU, PÄHKLAID,
JÕULUPUUEHTEID, PUU-
VILJA, KALA- JA LIHA-
KONSERVE. VIINA, VEINI
JA NAPSE.

**MÕÕDUKAD HINNAD
RUTULINE KÄTTESAAMINE.**

SINGER

õmblusmasin
mootoriga ja õmb-
luslambiga on kõige
kaunim jõulukink.

SOODSAD
JÄRELMAKSU-
TINGIMUSED.

ILUTIKANDUSE
ÕPETUS
MAKSUTA.

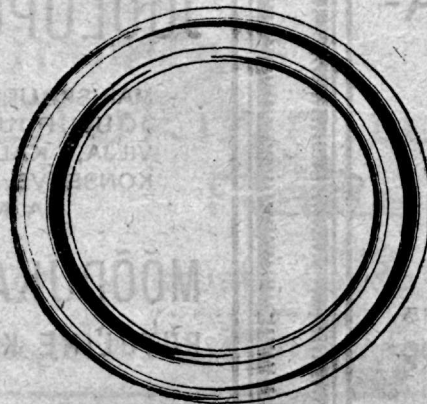
OMA
KAUPLUSED
IGALPOOL.

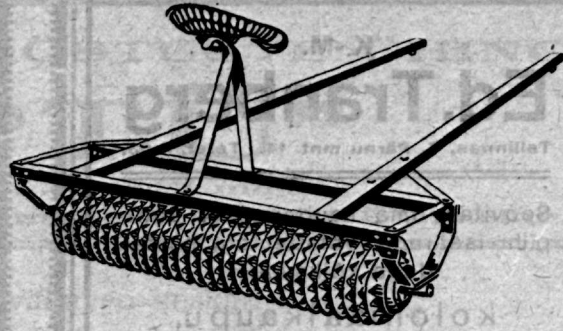
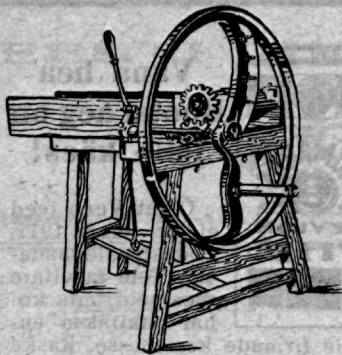
VASEKAUPLUS

„Kalevi“ kaubahoone nr. 2, Tallinn.
Telefon 368.

A. KRISTJANSON.

Soovitab Rootsi vaskplekki, torusid,
stanget-prilmuseid, nikkelvoodi osa-
sid j. n. e.

Soome Pietarsaare Masina Tehase O.-Ü.
„PELLERVO“
 viljapeksumasinad

Naftamootorid
 Petrooleumimootorid
 Reaskülvimasinad „Tulos“
 Hekslimasinad
 Rohuniitjad

„Hankmo“ äkked
 Vedruäkked
 Hobuserhad
 „Cambridge“ rullid
 jne.

Soome põllutööriistade ladu müügikoht
 Tallinnas, Veneturul, Kalevi kaubahoone nr. 3.

Tähtis küsimus majanduslikult kitsal ajal on see, kuidas vähendada väljaminekuid.

Peame hoidma kokku, seda teab igaüks. Aga kuidas hoida kokku, see pole kaugeltki kõigile selge.

Kindel ja proovitud abinõu kokkuhoidmiseks on ühistegevus.

Mida rutem keegi astub tarvitajate ühisuse liikmeks, seda rohkem hoiab ta kokku. Mispärast? Kui keegi on ühisuse liige, siis ostab ta kõik kaubad ühisusest. Ühisus aga maksab aasta lõpul ostude pealt teatud protsendi ostukasuna tagasi. See on puhas ülejääk. Edasi antakse ühisusest alati head ja täisväärtuslikku kaupa õiglase hinnaga. Praegu, kus väga palju kaupa võltsitakse ja hinnad kunstlikult üles kruvitakse, on see väga tähtis. See-pärast astuge viibimata kõik tarvitajateühisuste liikmeks. Ühenduses on jõud.

Eesti Tarvitajate Keskühisus.

K.-M.
Ed. Tranberg

Tallinnas, S. Pärnu mnt. 14. Telef. 4-63.

Soovitan oma kaubamajast enne
pühi iseäranis võistlemata hinda-
dega kõiksugu :

koloniaalkaupu,
tubakat, paberosse
j.n.e.

Muugil paremate kodumaa vabrikute

napse ja veine.

Kaupmeestele kasulikum
sisseostukoht.

Teenimine kiire ja korralik.

Vana hea
Rootsi aeg on
jälle käes!

Õiget Vene teed
ei ole enam 1917.
aastastpeale saada-
val. Teie tarvitate
aseaineid, mis kohal
pakitakse endiste
Vene firmade kestadesse. Raske
Vene aeg ainsa hea teega on nüüd
möödas ja hea Rootsi aeg sama hea
teega koidab. Lundgren'i tee, mida
joob kogu Rootsi, on nüüd ka Eestis
saadaval. Firma tegutseb 1888. aastast
ja müüb aseainetest vaba kirjamärgi
teed. Tee on Rootsis pakitud, Göte-
borgi linnakeemiku, dr. G. Karl Alm-
ström'i järelevalvel.

JAMES LUNDGREN & Co.

Göteborg, Rootsis.

Esitaja Eestis: G. SAMZELIUS,
Tallinn, Pikk t. 36/33.

A/S. Tormolen & Ko. Tallinn,
Harju tän. 37, tel. 15-02.

Osakond Narvas, Joala tän. 18.

Humber

Jalgrattaosakond. Ainuesitused: Humber Ltd. Coventry,
Dingley Broth. Coventry. Ainult erimudelid Eesti jaoks.
Suur ladu osadest.

Lapsevankrid. Suurim ladu lapsevankreid, klappvankreid ja
promenaadikärusid. UUDIS: vedrutavad klappvankrid.

Raadioosakond. Suurim valik uuema ehitusega aparaatidest.
Rikkalik ladu kõikidest osadest, eriti uuematest leidustest
raadio alal.

Nõudke meie teaduslikku kataloogi 1926/27.

Grammofoniosakond. Aparaadid ja osad
soliidsemas valikus. Grammofoniplated.
Parlophon ja Beka. Eestikeelsed ja His
masters voice. Kunstnoodid ja uuemad
moodsad tantsuplated.

Ökonoomilised saepuru-
ahjud „Soome patent“

Korralik teenimine. Odavad hinnad.
Osamaks võimalik.

EESTI PIIMATÖÖSTUSTE ÜHING

„EPTÜ“

Tallinn, Lai tän. 41 (ETK majas),
telefon 20-91. --- Telegrammi aadress: „EPTÜ“, Tallinn.

Ühistegeline piimasaaduste väljaveo keskäri

Eksporteerib

võid ja muid piimasaadusi, makstes
kõrgemaid päevahindu.

Toimetab

piimatalitustele kätte masinaid, pakkimis-
materjale ja igasuguseid muid meierei-
tarbeid ainult kõige paremas headuses.

Schokoladi-, kompveki- ja biskviiditehas „Orjol“

„J. GINOVKER“

asutatud 1906. a.

Tallinnas } vabrik: Laulupeo tän. nr. 3, telef. 16-37.
} ladu: S. Tartu mt. nr. 7, „ 15-54.

Soovitab paremaid ainetest valmistatud:

Schokoladi: tahvlites, lahtist, paberis, karpides. **Schokoladikompvekke:**
mitmesuguseid sorte. **Assorti monpasjee karamelle:** kõigist sortidest.

Biskviiti: lahtist, karpides, rullides.

Pränikud, meekoogid.

Mesi- ja schokoladi-või

„KARU“.

Halvaa „BOSFOR“

Rachat lukumi

„BOSFOR“.

ED. TONISSON

KAUPLUS JA PEALADU KUNINGA T. 9

TALLINNAS

TELEF. 3-66.

HARJA- JA PINTSLITÖÖSTUS

ASUTATUD 1860. A.

Soovitan ladust ja ka tellimise peale igasuguseid harju ja pintsleid
MÜÜK SUUREL JA VÄIKESEL ARVUL

VILDITÖÖSTUS

Ladus meeste, naiste ja laste

VILTSAAPAID

nahkadega ja ilma, kõigis suurustes
toakingi, spordi-, rangi- ja sadulavilti.

Tellimised igasugu vildi peale
täidan ruttu ja korralikult.

KAUPMEESTELE KORRALIK PROTSENT.

Eesti Laenu- & Hoiu-ühisus Tartus

Suurturg 14, omas majas. Juhatus telef. 700. Üldtel. 177.

Äriseis 1. novembril 1926.**Aktiva.**

Kassa ja jooksvad arved pan-	
kades	14.770.546.98
Laenud	170.514.828.—
Väärtpaberid	169.407.—
Kinnisvara ja inventar	11.391.111.—
Korrespondendid Loro	1.102.736.39
Kulud ja maksud	6.980.123.66
Makstud %/o %/o ja komisjonid	1 572.766.32
Muud aktivad	2.458.379.69
	<u>208.959.899.04</u>

Passiva.

Osamaksud	16.174.439.06
Tagavarakapitalid	15.626.104.61
Hoiusummad	153.720.705.58
Korrespondendid Loro	491.633.86
" Nostro	939 396.—
Vekslite rediskont ja konto-	
korrent	4.823.065.—
Saadud %/o %/o ja komisjonid	14 790.842.78
Muud passivad	2 393.712.15
	<u>208.959 899.04</u>

Ühisus annab laenusid ja võtab raha hoiule, maksab hoiusummade pealt jooksvat arvel
kuni 10%, tähtajalisel arvel kuni 12%. Laenude pealt võtab endiselt 16% (ühes komisjoniga).

Juhatus.

Ar 926 P
Kaitse

KAITSE KODU!

EESTI KAITSELIIDU HÄÄLEKAINIDJA
ILMVB KAKS KORDA KVVJ

II AASTAKÄIK

Nr. 24

1. DETSEMBRIL 1926

Väljaandja: Kaitseliidu staap. Vastutav toimetaja: V. Neggo. Tegev toimetaja: J. Jaik.

Tellimishind: aastas 600 mrk., poolaastas 300 mrk., veerandaastas 150 mrk., kuus 50 mrk.

Üksiknumber 30 mrk.

Kuulutuste hinnad: 1/1 lehek. 4000 mrk., 1/2 lehek. 2000 mrk., 1/4 lehek. 1000 mrk. ja 1/8 lehek. 500 mrk. Esimese kaane sisekülj 50%, tagumise kaane väliskülj 100% kallim.

Toimetus Tallinnas, Kaarti tän. 8, Kaitseliidu staabis. Telef. 370. Toimetuse kõnetunnid igal teispäeval, kesknädalal, neljapäeval ja reedel kella 2—3 p. l.

Talitus Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse kontoris, Tallinn, Pikk tän. 2, telef. 3-11.

Verejäljed.

Nende ees peatume täna, paljastame pea ja anname vande.

Terveid aastasadu järgimööda on kestnud Eesti vainude ja nurmede niisutamine tema paremate poegade verrega.

Verejäljed katavad meie mitmel korral vaenlastest laastatud kodumaa pinda. Need on nagu kustumatuiks tähtedeks, milledega on kirjutatud meie ajalugu. Nende suurem hulk ei ole tekkinud külli meie silma all, kuid ajaloolaste uurimused hoiavad neid alaliselt elavaina meie silmade ees, ühes kangelaskujudega, kelle rinnust on kadunud elu ühes nende veripisaratega...

Meie ei tunne aga üksi ajaloolisi veripisaraid, vaid kaasaegseidki. Tartu, Narva, Rakvere, Valk — need kõik, ja veel mitmed teised kohad meie kodumaal kannavad õudse piina jälgi veel 1918. aastast. Kaitsetumate kodanikkude rinnust voolasid veripisarad ainult seepärast, et neis allaandmatuks oli jäänud truudus oma kalli kodumaa vastu.

Verevalamisega taheti sumbutada truudus nende rinnus, kuid asjata: See oli ainult väljakutseks kangelasvaimule, mida peitis eneses Eesti rahva süda. Piinapäevad said rahvale üleskutseks kohkumatule surmaheitlusele, jagades jõudu ennastsalgavaks võitluseks ja võitmiseks. Oli tungitud rahva südame kallale, tema armastust oma kodumaa vastu püütud jädavaks surmata, kuid sellele vastas rahvas surmapõlgava äranäitamise, kui kustumata

on tema rinnus see tuli, mille sinna on süüdanud Jüri-öö leegid ajaloo hämaruses, kui vägev on olnud vanne, mille Eesti rahvas kord andis igaveseks leppimatuseks oma vabaduse kägistajate vastu.

Need olid rasked päevad. Ei olnud nende järel midagi igatsusväärsemat kui rahu. Mitte küll puhkuseks, sest selleks ei ole meie rahval iialgi aega jatkunud oma kehval ja paljukannatanud kodumaal, vaid tööks, eksitamatuks ja viljakaks tööks, mida kodumaa vajas selleks, et katta võitluspäevade kaotusi ja parandada verehaavu oma noores riiklikus kehas.

Ka see igatsus ei pidanud aga minema täide. Rind rinna vastu võideldes ei suudetud meid murda, hoobiga selja tagant taheti meid nüüd panna vaaruma. Talvine varahommik 1. detsembri ööl oli selleks valitud, et viia lõpule juudasetööd oma rahva vastu. Vähestele jõududele, mis oma rahva keskest selleks kokku saadud, oli piiri tagant lisaks muretsetud tapakangelasi, need pidid Eesti rahva kallal saatma täide timukatöö, milles oma rahva kõige hoolimatumadki liikmed vast ehk oleksid löönud tarduma.

Ja nii kirjutati Eesti vabariigi pealinna veel kord verejälgi, julmalt ja hoolimata. Vähe oli neid, kellel uinuvast pealinna sai võimalikuks sellele vastu astuda, kuid neil vähestel sai õnneks näidata oma

suurimat kangelaslikkust oma rahva vabaduse ja iseseisvuse päästmisel.

Neil lühikestel tundidel pidi meie vabaduse kägistajatele saama selgeks, et selle rahva vabaduse loomusund isegi südaööl ei uinu.

Kahe aasta eest valatud detsembrikuu verejälgede tähtsus meie rahva elus kujunes aga veel suuremaks kui meie vastased seda iganes suutsid arvata: neis leidis Eesti rahvas oma riigikaitse lõpuliiku.

Äraandlik hoop seljatagant tegi meie rahvale lõpuliikult selgeks, et tema ainult siis võib homsele päevale julgesti vastu vaadata, kui ta oma riigikaitse rajab samasugusele üldrahvalikule alusele nagu on rajatud terve tema riigikord.

Demokraatlikus vabariigis valitsegu ka demokraatlik rahvakaitse, milleks alati peab seisma löögivalmis kõigi riigiustavate kodanikkude jõutagavara, — see äratundmine sai lõpuliikult selgeks 1924. a. 1. detsembri verejälgedel. Ei ole loomulik, et üldrahvuslikkude hädaohtude tagasitõrjumise kohustus jäetakse ainult noorte kaitseväelaste hooleks, vaid samasugust kangelasmeelt nagu need peab tarvilikul silmapilgul näitama iga võitlusvõimeline kodanik.

Meie rahva mõningates ringkondades on sel puhul tõstetud inetu kahtlustus, nagu tähendaks riigikaitse tagavara loomine kaitseväe näol umbusaldust meie kaitseväge vastu. Et niisuguse oletusega esineda võivad ainult need, kelle süda ei ole täitsa kindel meie demokraatliku riigikorra kaitse vajaduses, on selge. Meie kaitseväge usaldusväärilisus seisab väljaspool kahtlust just neil, kes esimesena ära tundsid kaitseväe tarvilikkuse ja sellega nagu ruttasid ütlema kaitsevägele: olge tervitatud, kangelased, terve rahvas on ühes teiega. Kaitseväe, see on nagu seljatugi kaitsevägele niisuguste raskemate silmapilkude puhuks, mil talle tarvis läheb tunnet, et ta ei ole üksik, vaid et ühes temaga alaliselt valmis seisavad kõik need, kes ei ole noorusest nõrgad ega vanadusest väetid riigikaitse kohustuse kandmiseks. Lühidalt öeldes: kaitseväe on iseäraline kuju kaitseväge tagavarajõudude alaliseks võitlusvalmis olekuks, kes nagu kaitseväge isegi iga silmapilk esimese kutse peale välja võib astuda ilma mingisuguse aegaviitva mobilisatsioonita.

Kuid veel enam: kaitseväe, mis ühes kaitsevägega moodustab vabariigi üldise

kaitsekorralduse, on leitud kaunis ja õnnelik tee kogu seltskonna kaasatõmbamiseks riigikaitse paremaks korraldamiseks. Kui meele tuletame tsaristlikku Venemaad, siis teame, et seal sõjavägi enesest esitas korraldust, mis oli täielikult eraldatud muust seltskonnast. Sõjavägi, see oli ametlik korraldus, ja laialisematel seltskonnakihtidel ei tohtinud harilikus rahuaja olukorras olla mingisugust asja sellega, mis sünnib sõjaväes. Seltskonna ja sõjaväe lähenemist peeti isegi riiklikult kardetavaks, kuna tol ajal ju riigivõim ja rahvas sagedasti seisid üksteisega teravas vastolus.

Praegu seesugust vastolu enam ei ole. Eesti vabariigis on kaitseväge ja rahvas üks ja seesama, kaitseväge süda tuksub alaliselt ühes kogu rahva südamega. Kaitseväge ülesandeks on ainult riigi julgeoleku kindlustamine vägivalla vastu, et kõik kodanikud võiksid rahu ja õnnes elada ning töötada oma kodumaa heakäiguks. Kaitseväge on meil ainult üks osa, üks külg rahva enesekorraldusest, järelikult kuulub siis ka kogu rahva püüete hulka see, et teda nii heale järjele viia kui üldse võimalik. Ning et seltskond siin võib ja suudab palju korda saata, näitab seltskonna kaastegevus kaitseväe töös, kus isegi meie naiskodanikud on leidnud endale niipalju alasiid kaastöötamiseks, et siin iialgi ei ole ette näha tööpuudust.

On loomulik, et meie tulevases riigikaitse korralduses seltskonna kaastegevus ei piirdu mitte ainult kaitseväe, vaid et see kaastöö ikka elavamalt ja elavamalt otsib endale ligipääsu ka riiklikule kaitsevägele, mille kohta mitmeid rõõmustavaid näiteid juba seniajanigi on võidud tähele panna.

Kõike seda silmas pidades võime tunnistada, et see täiendus, mille meie riigikaitse korda on saatnud 1. detsembri verejälgedel tekkinud ja võimsakspaisunud kaitseväe korraldus, kõige õigemal väljendusviisi on pakkunud meie rahva nii tugevale vabaduseihale ja enesekaitseinstinktile, millest nii kaunist keelt kõnelevad peaaegu kõik meie ajalooleheküljed. Verejälgedel on loodud meie ajalugu, verejälgedel on meie rahvas ennast leidnud, verejälgedele on ta loonud ka oma vabaduse parima tuleviku kindlustuse.

Kaks aastat on möödunud meie vabadusekaitse kõige värskemaist verejälgedest. Nende ees peatume täna, nende ohverdajate mälestamises paljastame oma

pea aukartlikus leinas ja anname ühtlasi vande, et meie omal kohal iga silmapilk oma kohust täidame sama kindlasti ja vabadusjanuliselt, nagu omal kohal kahe

aasta eest täitsid need, kelle verejälgedel meie oleme saanud tugevaks.

A. Tammann.

1924. a. 1. detsembri sündmuste teisel aastapäeval.

Ajal, mil meie pealinn kahe aasta eest viibis veel täielises unerahus, tegi kuritahtlik element katset maksvat riigivõimu haarda.

Öösel, täielise saladuse katte all, taheti vägivaldselt Eesti vabadusele ja riiklikule iseolemisele anda surmahoopi. See kurb sündmus, mida ei tahetud uskuda ja mida inimese mõistuski pidas võimatuks, sai 1. detsembri varahommikul (1924. a.) kurvaks tõsiasi, mis nõudis hulga ohvreid meie kohusetruude kodanikkude ridadest.

Eesti riiklikku iseseisvust ja rahvalitsuslikku riigikorda ähvardav hädaoht möödus küll seekord, tänu meie tublile ja kohusetruule kaitsevääle, õnnelikult, kuid selle juures ei või meie veel sugugi kindlad olla, et kahe aasta eest asetleidnud 1. detsembri hommiktunni verised sündmused jäävad esimesteks ja viimasteks, et ei kordu veel jultunumaid. Elame ju „tuldpurskava“ mäe serval ja selle „tujukuse“ võib sageli sünnitada kõige võimatuid asju, kusjuures ettevalmistamatus ja valveta olek võib kergesti riiklikule olemasolule saada saatuslikuks, seepärast peame iga silmapilk olema valvel oma vabaduse ja iseseisvuse kaitseks, sest hädaohte ei ole üksi täna, vaid hommegi.

1924. a. 1. detsembrit tuleb täie õigusega pidada ka kaitseleidiu uuesti elluärkamise algpäevaks, kus riiklikult mõtlejad kodanikud uuesti end kodukaitseks hakkasid koondama kohapealsetesse kaitseüksustesse, millest hiljem kujunesid välja malevad ja malevkonnad. Ja siin võime oma suureks rahulduseks konstateerida, et meil leidub rohkesti inimesi peaaegu kõikidelt elualadelt, vaatamata poliitilisele kuuluvusele või maailmavaatele, kes oskavad tõsiselt hinnata kodukaitse tarvidust ja iga silmapilk on valmis seda ka teoga näitama, kui riigi julgeolek seda peaks nõudma, mida oma poolt tõendab ka rohkearvuline osavõtt kaitseleidiu tegelikust tööst.

Täie arusaamisega hinnatakse selle töö

tähtsust ja hädatarvilikkust meie riigikaitse alal, ja kodumaa parema tuleviku nimel tuleb soovida, et see kindel töötahe areneks ka sama edukuse ja arusaamise tähe all, mis oma poolt aitab kindlustada Eesti riiklikku iseseisvust võimalikkude ja võimatute tormide vastu.

Kõige selle juures tuleb aga piinliku hoolsusega pidada silmas neid nõudeid, mis aitavad kindlustada selle riiklikult tähtsa töö edukust, sest tähtis ei ole igakord mitte organisatsiooni suurus või arv, vaid selle sisemine ühtlus ja tublidus, mille tõendusnäitena võiks nimetada möödunud vabadussõda, kus mitmekordselt suurearvulisem vaenlane pidi alistuma mitu korda väiksematele väesalkadele, kus aga valitses üksmeel, sisemine ühtlus ja oma ülesannetest õige arusaamine. Ainult see rahvas suutis teostada rahva kõrgemaid aateid ja luua endale vaba kodu, kus eestlane oma vabal tahtel ja parema arusaamise järele juhib oma elu ja korraldab kodu.

See üksmeel, mis Eesti rahvast kord vabaduse heitluses ühendanud, jäägu vanakumata aluskiviks Eesti iseseisvuse hoonetele, mis on kõige suurem tänu ja austus neile, kes neid suuri väärtusi kaitstes on varisenud maamulda, et nende poolt alustatud tööd sama kohusetruudusega ja kodumaa armastusega jätkatakse.

Päikesetu on küll olnud Eesti rahva minevik, aastasadasi oleme olnud sunnitud vaevlema võõra ikke all ja võõrast armust korraldama oma kodu, kuid kõigist neist raskustest hoolimata ei ole kõige pimedamad orjaööd suutnud summutada Eesti rahvas tungi vabaduse ja iseseisvuse järele. Seda tulisädet, mis kord eestlase hinges võimsalt lõi hõõguma, ei tohi iialgi lasta kustuda. Igal kultuurrahval on õigus vabalt ja iseseisvalt määrata oma saatust ja selle rahva olemasolu õiguse nimel jätkame meiegi oma vaba iseseisvat elu.

K. Pakk.

1. XII. 26.

Jaan Teemant,
Eesti praegune riigivanem.

Kindralleitnant J. Laidoner.

Need, kes kannatasid.

1. detsembril — kahe aasta eest — tuli pealinnas paljudel vahvatel isamaapoegadel jätta elu, võideldes vabariigi julgeoleku eest nende vastu, kes seljatagant kallale tungides tahtsid murda meie riikliku iseseisvust.

Need kallid vereohvrid, mis igavesti jäävad püsima Eesti vabariigi ajalukku, on 1. detsembri igale Eesti kodanikule muutnud kõige tõsisemaks ja kõige kallimaks riiklikuks mälestuspäevaks, leina- ja võidupäevaks ühtlasi. Selle päeva ohvririkad kangelasteod on saanud nagu keskpunktiks, mille ümber meie aastast aastasse austuse ja tänutundega võime mälestada ja meele tületada kõiki neid kannatusi, mida suur hulk Eesti paremaid kodanikke on pidanud üle elama võitluses riikliku iseseisvuse eest kõigi nende vastu, kes on tahtnud nurja ajada meie riiklikku ülesehitustööd.

Kui mitmekesised ja mitmelaadilised on need kannatused!

Nende seeria algas juba varsti pärast suure Vene revolutsiooni „naeratavat“ ajajärku, mil hakkasid kustuma lootused uuest ja vabast demokraatlikust Venemaast ning mil hakkas selguma kurb tõsiasi, et Venemaal vaevalt läheb korda demokraatliku riigikorra alusel maksuma panna korda, mida ta korraliku rahu saavutamiseks nii hädaliselt vajab.

Võidulepääsev diktaatorlik enamlus ei tahtnud Eesti poliitilise elu iseseisvast korraldamisest kuulda, ja siin oli kohe valmis pind vastoludeks Eesti rahva laialiste demokraatlikkude ringkondade ja võimule tungivate enamlaste vahel.

Algas heitlus meie rahva autonoomsete õiguste rõhujate ja enamlaste püssitikkude vahel. Areteerimised ja revolutsioonilise tribunaali ette talutamised nende püssitikkude vahel tabasid sel ajajärgul — 1917. aasta teisel poolel — nii paljusid Eesti rahvuslike väeosade tegelasi — ohvitseri, omavalitsustegelasi ja

Konstantin Päts.

Jaan Tõnisson.

juhtivaid poliitikamehi, et nende üleslugemisest siinkohal tekiks õige pikk nimekiri. Nimetaksime kas või ainult kindral Tõnissoni, Lõuna-Eesti abikomissari K. Partsi, maavalitsuse tervishoiu-osakonna juhatajat K. Konikut, et piirduda ainult üksikutega. Eesti Maapäeva ajaloolise koosoleku järele 1917. a. novembrikuu keskel visati Toompea lossi ees Jüri Vilmsil kiviga pea lõhki selle eest, et ta julges lossi ette kogunenud meelevaldajatele teatavaks teha Maapäeva otsust Maapäeva kõrgemaks võimukandjaks kuulutamise kohta Eestis. Mitmeid teisi sealolevaid maanõunikke, nagu praegust riigivanemat J. Teemanti, J. Tõnissoni ja P. Põldu peksis määratsev rahvahulk jalgadega, isegi vana hallpea sotsialist M. Martna tõugati toorelt Maapäeva hoone trepist alla...

Tuli okupatsioonivõim... Jällegi olid paljud meie tegelased sunnitud kannatama mitmesuguseid pigistusi, kui nad ei tahtnud jääda nõusse rahva loomulikkude õiguste eitamisega uute võimukandjate poolt. Suleti türmi endine maavalitsuse liige adv. A. Peet, samuti poliitikategelased O. Strandman ja K. Konik, vangilaag-

risse rändasid maavalitsuse esimees K. Päts, Tartu seltskonnategelased Lui Olesk ja Minni Kurs-Olesk ning paljud teised, kes ei saanud ära kaduda „põranda alla“. Sellesse ajajärku kuulub ka okupatsiooni-aegne kõige toorem poliitiline mõrtsukatöö — Jüri Vilmsi ja tema kaaslaste mahalaskmine Helsingis, kuhu seks Tallinnast olid saadetud tarvilised näpunäited.

Okupatsioonivõimu surve jäljed ulatasid isegi väljaspoole Eesti piire. Venemaa, kus enamline valitsus Saksamaaga värskel rahujalal, näis algul enam-vähem leppivat Eesti nende saadikutega — J. Seljamaaga ja J. Laidoneriga, — kes töötasid Peterburis samas sihis kui teised välissaadikud Lääne-Euroopas, kuid sellest silmapilgust peale, mil esimene Saksa saadik krahv Mirbach seal oma mõju maksma pani, pidid ka need meie tegelased seal endid hakkama varjama surma-hädaohu ees, kuna nende kohta valmis surmaotsus ootas täitmist.

Kõik senised sündmused kahvatasid aga selle verepulma ees, mis tuli pärast okupatsioonivõimu kokkuvarisemist, enamlaste Eestisse tungimise järele. Tar-

Ants Piip.

Kindral Tõnisson.

tu, Narva, Rakvere, Valga jne. julmad tapatööd panid kokkuma isegi välisriikide avaliku arvamise. Isikute nimekiri, kelle elu kustutati sel Eesti vabaduse lõpulikul koidikul, täidaks terved leheküljed. Kaitseliitlaste ja valgekaartlaste tagaajamine oli tolleaegse inimestejahi pea-hüüdsõnaks. Kuid keda kõiki pealetungivate Eesti vabariigi väeosade ees tol ajal ei tapetud! Tartu vereohvrite hulgas leiame muu seas esimese Eesti piiskopi Platoni nime. Oleks aeg lubanud, siis oleksid seal vististi veel väga paljud pidanud minema sama teed, sest tänavanurkadel ilutses ju kuulus „manifest“ J. Anveldi, J. Mäe, H. Pöögelmanni ja A. Vallneri allkirjadega, milles muu hulgas lausuti: „Eesti ajutine valitsus, kõik tema agendid ja toetajad, kõik mõisnikud ja pastorid on väljaspool seadust ja linnupriid. — Igaüks, kes nõuab Eesti ajutise valitsuse või tema agentide käskude täitmist, tuleb sealsamas paigas maha lasta.“

Nii päevakäsk. Kuid tõeliselt võis „sealsamas paigas“ mahalaskmine tabada igauht veel hõlpsamini. Näitena olgu tuletatud meele kas või järgmine juhtumine vangide talutamisest mööda Tartu Turu

tänavat, kusjuures vangidel oli aimus, et neid viiakse mahalaskmisele. Oma korterist mööda minnes hüüdis vang Kippasto valjusti: Jumalaga, Alma (Kippasto abikaasa)! Keegi vahisoldat lõi teda selle eest püssipäraga. Kippasto haaris püssipärast kinni, ja see oli kohe põhjuseks, et ta mitmekümne pauguga sealsamas maha lasti.

Ainult ajapuudus seesuguseks tegutsemiseks tingis selle, et Tartu tol verisel ajajärgul pääsis ainult mõnekümne tapetuga...

Rakveres, kus asjaga varemini peale hakati, tuli kolmelt tapaväljalt tervelt 82 surnut välja kaevada, nende hulgas vana 65-aastane Rakvere-Jakobi põllumeesteltsi esimees Eisenberg, Eesti sõjaväe polguarst dr. Reinik, kaitseliidu liige väikekaupmees Bokk, Kunda arst dr. Morits Luig j. t. Et Rakvere tapatööl ei tehtud vahet „kodaanlase“ ega proletaarlase vahel, selgub juba sellest, kui pealiskaudseltki meele tuletada tapetute elukutsed: kingsepp, raudteeametnik, sanitaar, õpilane, raudteevaht, rahvaväelane, halastaja-õde, — nii kõlab vaheldamisi tapetute elukutsede loetelu...

Jüri Vilms,
tapetud sakslaste poolt Helsingis 13. IV. 1918. a.

Mihkel Martna.

Amblas lasti maha Lehtmetsa Risti kooliõpetajanna Kessler ainult seepärast, et ta taganemisel läbiminevaid punakaartlastelt, kes alles mõne päeva eest uhkustanud, et nad kõige hiljem 4 päeva pärast on Tallinnas, küsinud: „Noh, kas olete juba Tallinnas ära käinud?“

Jatkub neist õudsetest meeletuletustest.

Oleme selle kannatuste panoraami ainult kõige pealiskaudsemates joontes lasknud mööda libiseda oma mälestuste vaimusilma eest, et märkaksime, kuidas 1924. aasta 1. detsember nagu kõige viimase vaatus sünnitab kõigele sellele, mida Eesti iseseisvuse loomistöö jooksul paljudel Eesti kodanikkudel on tulnud ära kannatada väljaspool seda kangelasvõitlust, mille meie sõjamehed läbi tegid vabadussõja võidukail väerindadel.

Olgu seepärast 1. detsember pühendatud nende kõikide mälestusele. Olgu ta seda äratundmises, et ka nii viisi toodud ohvrid on olnud paratamatud ja tarvilised meie iseseisva riikliku elu ehitamise võidurikkale lõpule viimiseks. Teisiti oleks

vast ehk võimatu olnud meie rahva rõhva enamuse jõudmine sellele äratundmisele, mida Viru ranna Udria küla elanikud — lihtsad maainimesed — vabadussõja algul pidasid tarvilikuks avaldada järgmise tänukirjaga, mida nad otsustasid hõbedase pärja alla üles lüüa oma vallamaja seinale:

„Udria küla elanikud tuletavad tänuga meele neid Udria külamehi, kes võitlejate ridadesse astusid kallist kurnatud isamaad kaitsma ja Vene röövsalkasid tagasi lööma. Põlguse ja vihaga tuletavad nad meele aga neid, kellel polnud julgust astuda isamaa kaitsjate ridadesse. Neid aga, kes endid olid müünud röövsalkadesse ja nendega ühes Eestimaad rüüstama tulid, tahame jäädavalt unustada ning soovime, et nende nimed kustugu ja tee neile pühale Eestimaa pinnale olgu igavesti sulatud.“

Sellesse lihtsasse dokumenti on kõige selgemate sõnadega mahutatud kõik see, mis rahva hinges võimule pääsedes viis võidule meie iseseisvuse-võitluse.

A. Tamman.

Otto Strandman.

K. Parts.

Kaitseliidu ülesannetest.

„Pole ma hea sõdur, siis ei saa ma hea kodanik olla.“ Raymond Poincaré¹⁾

23. augustil 1793 andis Prantsusmaal konvent kuulsa dekreeidi välja: „Artikkel 1: Kõik prantslased seisavad kestvas käsutuses selle silmapilguni, kuni vabariiki tunginud vaenlased välja aetud on. Artikkel 2: Noored inimesed lähevad võitlusesse, abielumehed valmistavad sõjariistu ja võtavad enda peale toidumoona muretsemise. Naised peavad telkised üles seadma, riideid õmblema ja pidalites aitama, lapsed peavad vanast linast haava narmaid kitkuma ja vanad inimesed ennast avalikudele platsidele kanda laskma, et sõjameeste meeleolu sütitada.“²⁾

Ja kuigi selle dekreeedi läbiviimine kõike seda ei annud, siiski ütlevad meile need laused väga palju.

Esiteks, nad ei ole sõjaväele määratud, vaid tervele rahvale. Riigi olemasolu ei pea kaitsma ainult teatud klass — sõjavägi, vaid terve rahvas, sellest ka rahvavägi — kaitsevägi. Sõjavägi on oma ajaloole üle elanud. Sõjaväelaste seisus — kast, keskaeg oma rüütlitega, alalised seisvad sõjaväed, on oma osa ajaloos mänginud ja oma ea läbi elanud. Praegune aeg elab rahvaväe tähe all.

Rahvad ei ela ainult sõdadest. Olevik katsub sõjata läbi saada. Kultuurelu — evolutsioon — ehitab, ta ei löhu mitte. Ta

ei taha sõjast kuuldagi. Sõda on temal ainult paratamatu hädaasi, millest nii ruttu kui võimalik tarvis üle saada. Sest sõda laastab ja lõhub, ta nõuab ökonoomilisi väärtusi, raha — raha kuni lõpmatuseni. Selles peitubki suurim raskus sõjahimulistele riikidele. Kuid vana põhimõte „*Si vis pacem vivere, parbellum!*“ jääb ikkagi maksvaks põhimõtteks. Tarvis on rahuajal valmis olla sõjakorraks. Kuid ka see neelab raha. Siin tehakse kompromiss: ühelt poolt võimalikult parem ettevalmistus sõjakorraks, teiselt poolt võimalikult vähemad väljaminekud. Kaasaja sõjatehnika on arenenud ja üksikasjadeni differentseerunud. Maailmasõda, veel enam sellele järgnevad sündmused näitavad seda selgesti. Eestis teostab selle kompromissi kaitseliit, kellel mitmesugused ülesanded, mis põhikirjas väljendust leidnud.

Kaitseliidu põhikirja § 1 ütleb³⁾: Kaitseliidu kui seltskonna omakaitse organisatsiooni ülesandeks on abiks olla Eestis maksva põhiseadusliku korra kaitsmisel ja kodanikkude julgeoleku kindlustamisel, siis abi anda ühiskondliste õnnestuste puhul, anda oma liikmetele sõjalist

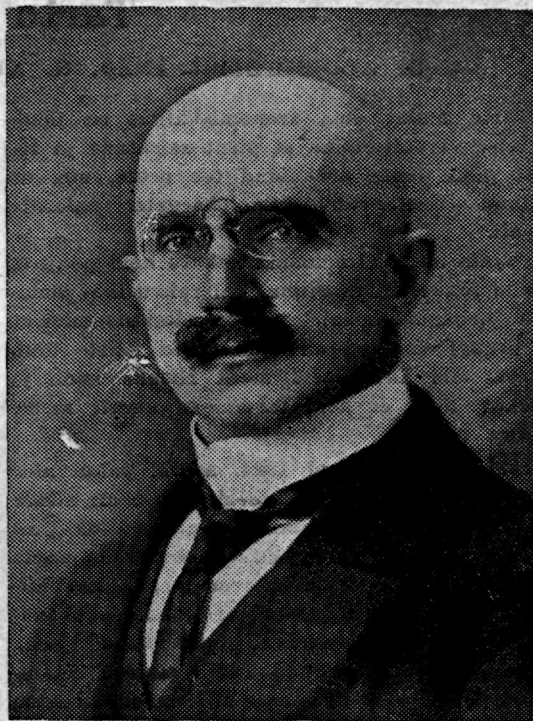
¹⁾ R. Poincaré, Wie Frankreich regiert wird, lhk. 10.

³⁾ Nimetatud paragrahv on lühendatult ette toodud.

²⁾ R. Poincaré, Wie Frankreich regiert wird, lhk. 189.

P. Põld.

Lui Olesk.

õppust ja kasvatust ning süvendada kodanikkudes isamaalist ja rahvuslist tunnet. Ja naiskaitseleidiu — kodukaitse ühingu põhikirja § 1 ja § 2 ütlevad⁴⁾: Kodukaitse eesmärk on ühes kaitseleiiduga äratada ja edendada kaitseleidiu aateid, süvendada kodanikkudes isamaalist ja rahvuslist tunnet, aidata kaitseleidiu kodu kaitsmisel ja kodanikkude julgoleku kindlustamisel. Ta avab sanitaar- ja toitlusosakondasid, hoolitseb kaitseleiidlaste varustuse eest, korraldab referaate jne...

Kummalgi oma ülesanded — nagu ülal toodud dekreedid artikkel 2. Naiskaitseleiidul seega oma töö. Vale on arvamine, et kaitseleiidlane peab tingimata otsekohe mõttes sõdur olema. Nagu ühes vallas asutatud naiskaitseleidiu esimene asi oli: püss kätte ja ratsahobuse selga — paraadile.

Kaitseleiidlane tegutseb ka sõjaajal, rohkem aga rahuajal. Ta on distsiplineeri-

tud, sõjateaduslikult hästi ettevalmistatud kodanik. Ta ülespidamine peab teiste kaaskodanikkudele eeskujuks olema. Kuid kõige üle on kaitseleiidlaste kohusetunne. Kel kohusetunne hästi arenenud, ainult sellel on au täiel kõrgusel olla. Sest kaitseleiidus kohusetunnet endale kasvatada on palju raskem kui sõjaväes, kus alalises õppuses ja kasarmukorras seda rutemini kasvatada saab. Siin — kaitseleiidus — peab iga malevlane ise endale kohusetunnet kasvatama ja kes sellest on jagu saanud — see alles on eeskujulik kaitsemalevlane.

Ma jõuan lõpule. Ja kohusetundlik kaitseleiidlane, kellel riigi huvid esikohal, on hea riigikodanik. „Pole ma hea sõdur, — siinkohal kaitseleiidlane —, siis ei saa ma hea kodanik olla!“

Leo Leesment.

4) Nimetatud paragrahv on lühendatult ette toodud.

Tartu malev.

5. detsembrist 1924. a. kuni 5. detsembrini 1926. a.

Tartu malev oma arenemiskäigus on jõudnud teise verstatulbani, et pisut seisatada ja lühikest pilku heita ära käidud tee peale, mis on süündinud Eesti rahvusliku kõrgete paleuste tähe all.

Asjata oleks ette tooma hakata neid põhjusi, mis olid tõukeks kaitseliidu, kui rahvusliku kodukaitsse organisatsiooni, uuesti ellukutsumiseks, sest liigagi värsked on mälestused neist sündmustest, mis ähvardasid meilt riisuda kodu ja vabaduse, ilma et neid tarvitseks uuesti meele tuletama hakata.

Jõulukuu 5. päeval 1924. aastal pandi alus praegusele Tartu linna malevale. See oli nõnda ütelda enam-vähem ametlik alus, kuna pool „põrandaalune“ tegevus ulatub juba sama aasta oktoobrikuu esimestesse päevadesse, millest hiljem välja kujunes üks esimestest maleva üksustest — vabadusristi-vendade malevkond, keda tuleb täie õigusega pidada Tartu maleva esimeseks nurgakiviks. Viimasesse oli koondunud meie kandvam ja ustavam kiht riigikodanikke, kelle hulgas ei puudunud ka vanad vabadussõja veteraanid, kes ära nähes neid hädaohuvõimalusi, mis tol korral olid tingitud peaaeguliselt olukorrast, kus riigivaenuline element peaaegu vabalt ja takistamata oli ametis Eesti kodu õonestamise kallal, et valmis olla iga võimaliku hädaohu või kuriteo vastu, millele võis väga kergesti avatleda või õigemini koguni meelitada olukord, milleni oli meid viinud just meie eneste lojaalsus või ükskõiksus oma riigi kurjemate vaenlaste suhtes, siis veel kaugemad varitsevad hädaohuvõimalused, mille üheks kurvaks tõsiasi osutus 1924. aasta 1. detsembrini varahommik. Ja kõiki neid loetletud hädaohuvõimalusi olid sunnitud need kodanikud kõige enam silmas pidama, kellel õnn on osaks olnud esimesi kive kokku kanda Eesti vabaduse- ja omariiklusehoone alusmüüridele ja selle rajamisest tegelikult osa võtta. Ja need on meie vabadussõja veteraanid, kelle verevoogudes purustati need ahelad, mille köidikutel on pidanud Eesti rahvas ja maa ligi seitsesada pikka aastat vaevlema, enne kui tal võimalus avaneks välja jõuda selle hämaruse sügavustest vaba, iseseisva Eestini.

Kuigi Tartu malev käesoleva kuu 5. päeval alles veel teist aastapäeva võib oma tegevuses ära märkida, mis aegademeres ilma iseäralise tähtsuset, kuid maleva arenemiskäigus omab ta siiski teatud tähtsuse ja seepärast lubatagu nende ridade kirjutajal lühikest ülevaadet teha maleva läinud aastase tegevuse kokkuvõtmiseks, et saada uueks tegevusaastaks uut jõudu ja tahet kodukaitses.

Tähtsamateks sündmusteks maleva elus oleks nimetada:

Kaht häiret, mis olid 13. mail ja 15. augustil s. a. Osavõtt mõlematest häiretest oli küllaldaselt rahuldav. 13. mail 73,5% ja 15. augustil 75% maleva üldarvust. Esimesel häirel esines kõige arvurikkamalt III malevkond (84%), teisel aga II malevkond (ligi 90%). Ka I ja II malevkonna naiskaitseliitlased võtsid häiretest osa ja korraldasid võrdlemisi kiirelt esimest arstiabi. Mõlemaid häireid tuleb võrdlemisi kordaläinuks pidada, muidugi ei jäänud ka puudused ilmsiks tulemata, mida loodetakse järgmistel häiretel kõrvaldada.

Ka naiskaitseliitlaste kohanemisega häire väljakutse järele tekkinud olukorraga võib enam-vähem rahule jääda, ainult kogumine jätab veel mõndagi soovida.

Edasi osutus suuremaks sündmuseks maleva tagajärjerikas esinemine esimesel ülemaafisel kaitseliidupäeval — Tallinnas 19./20. juunil s. a. korraldatud võistlustel, kus malev omandas muuseas parima maleva nime ja riigivanema J. Tee- mandi poolt väljapandud rändauhinna paremale kaitseliidu malevale. Peale selle omandati veel neli rändauhinna — härrade kolonel J. Roska, K. Pätsi, K. Einbundi ja Tallinna linnavalitsuse poolt välja pandud. Erilist allakriipsutust väärrib tartlaste ülekaalukas võit ka orienteerumisjooksus. Ainult laskmine äpardus ja seda viiga loodetakse tulevikus võimalust mööda parandada. Malevas tehtud töö ja meeskonna vankumata kindel võidutahe oli selle tagajärjerikka esinemise pandiks.

Ka maleva omavahelised laske- ja spordivõistlused 14.—20. septembrini s. a. andsid võrdlemisi häid tagajärgi. Muuseas püstitati kaks uus kaitseliidu rekordi: malevlane Edgar Labent (õppurkompaniist) 100 mtr.-jooksus tagajärjega 11,1 sek. ja pealik Gustav Kalkun (I malevkonnast) kettaheites tagajärjega 41,93 mtr. (norm 40,29.) Peale selle saavutas malevlane Paul Steinberg (I malevkond) kõrgshüppes tagajärje 1,75 mtr., kuid puudutas peaaegu nägematult latti ja rekordiks ei loetud. Uute võistlusaladena oli kavas sõjaväeline kolmevõistlus ja rakmetes-käik. Võistluste kokkuvõtte järele omandasid punkte: I (vabadusristi-vendade) malevkond — 66 punkti, II malevkond — 52 punkti, III malevkond — 43 punkti, IV malevkond — 64 punkti. Laskealal oli kõige tugevam II malevkond, kuna spordialal esinesid peaaegu ühetugevustena I, III ja IV malevkond.

Läinud hooajal oli maleval võimaldatud linna spordivälja tarvitamine neli korda nädalas, mida

küllaldaseks tuleb pidada. Märksa täbaram lugu oli aga jalgpalliväljaga, sest Tartus on ainuke korralikum väli E. Akadeemilisel spordiklubil, kellelt ka vahetevahel välja tarvitamiseks saadi.

Sügisene hooaeg malevas algas jaopealikute kursusega, mis algas 12. oktoobril ja kestis neli nädalat. Osavõtt võrdlemisi elav — osavõtjaid kokku kõigest malevkondadest 135 pealikut. Kursetel pandi erilist rõhku praktilise külje peale ja õppeainetes mindi läbi niivõrd, kuivõrd tarvis läheb ühele jaopealikule iseseisvaks tegutsemiseks ja malevlastele nende teadmiste edasiandmiseks.

kese aja jooksul on täiesti elujõuliseks kujunenud.

Ka pealikute vahetusi on pidanud üksikud malevkonnad üle elama. Nii lahkus 1. märtsil s. a. vabaturisti-vendade malevkonna pealiku kohalt ajapuudusel malevkonna asutaja ja organiseerija E. Saar, kelle asemele määrati kapten A. Kuhlberg. II malevkonna pealiku kohalt astus tagasi J. Kriisa, kelle asemele määrati kapten P. Asmus.

Maleva juhatusse kuuluvad peale maleva pealiku kapten V. Sarseni direktor H. Orav, lin-

Tartu ja Tartumaa malev 6. det. 1925. a. lippude üleandmise puhul.

Malevas on veendumusele jõutud, et enne kui ei ole välja õpetatud pealikud, ei tule malevlaste üldõppustega rutata ja kuna veel ees seisavad lühiajalised kursused kergekuulipildujate tundmaõppimiseks, siis loodetakse malevale üldõppustega algust teha alles tuleval aastal. Tänavõitluse taktika üle peeti siiski tarvilikuks korraldada igale malevkonnale eraldi üks õppus. Algust tehti III ja IV malevkonnaga 24. ja 26. novembril. Neid õppusi juhivad isiklikult maleva pealik kapten V. Sarsen.

Malev koosneb: ühest territoriaal- ja kolmest eksterritoriaal-malevkonnast, üksikust kompaniist, kuulipildujate komandost ja neljast naiskoondusest. Iseseisva naiskoondusena tegutseb Naisüliõpilaste Kodukaitse Ühing, kelle varustamise alla kuulub III malevkond ja üksik kompanii. I (vabaturisti-vendade) malevkonnal on ka oma lipp, mis hiljuti malevkonnale naiskoonduse poolt annetati, ja orkester, mis võrdlemisi lühi-

napea K. Luik, dr. A. Kook ja advokaat H. Sumberg.

Kohaliku omavalitsuse ja seltskonna vastutulek on hea, eriti heatahtlikult tuleb maleva hädadele ja soovidele vastu kohalik linnavalitsus.

Nagu igas eluavalduses, nii ka maleva elus on aset leidnud ka üksikud väiksemad arusaamatused, nii üksikutes malevkondades kui ka naiskoondustes, kuid kõik see on sõbralikult lahendatud, mida eriti tervitada tuleb.

Üleliigne ei oleks ka tulevikukavatsustest paar rida kirja panna. Neist oleks nimetada kavatsetav malevkondade-vaheline manööver Tartu linna pealetungi- ja kaitseüleandega, mida teostada loodetakse juba kevadel. Siis suvel 2—3-päevased laagrid Tartu ümbruses. Laagri õppekava koosneks peamiselt taktikalistest ja sportlikkudest ülesannetest ja lõpuks suurem sügisene manööver mõne naabermalevaga (Tartumaa või Valga).

Peale selle on kavatsus veel käesoleval aastal algust teha sõjaaegsete halastajaõdede kursustega, millest osavõtjaid on üles annud ligi 40 naiskaitseliitlast.

Ka talvise spordihooaja vastu on ettevalmistused käimas, nagu suuskade korraldamine jne.

Maleva elu arendamisel üheks suuremaks raskuseks on olnud oma ruumide puudumine. Oma kodu soetamise mõte on juba mõnd aega päevakorral seisnud, kuid raha puudusel ei ole võimalik olnud seda teostada, kuid see ilus mõte heljub ikka veel edasi kuni teostamise võimaluste avanemiseni.

Tänu- ja austustundes mälestame ka neid, kes on pidanud saatuse tahtmisel meie keskelt

igavesti lahkuma. Olgu ka neile kodumaa muld puhkamiseks kerge!

Elavatele tahaksime aga meele tuletada maleva aastapäeval seda vana tõe, mis aegade kestel on püsinud, et ühendus teeb tugevaks ja selle ühenduse ja üksmeele tugevuse tähe all jatkame ka oma tööd kodukaitse alal.

Teadmeks ka seda, et vaenlane ei maga, vaid urgitseb edasi meie kodu kallal, mille selgeks tõenduseks on hiljuti paljastust leidnud salasepitsused Petserimaal. Sellest on tingitud ka kohustus iga silmapilk valvel olla igasuguste avatüristlike katsete vastu, kusjuures see rahvuslik aade, mis meisse on istutanud meie isaisad, jäägu vankumatuks iga tösises eestlases ka kõige raskematel heitluse silmapilkudel. K. P.

Mõningaid üldjooni Tartu minevikust.

K. Eh.

Oh ma vaene Tardo-Liin!

Käso Hans.

Tartut on õigusega saatustlinnaks nimetatud.

Ta on meie kodumaal ainukene linn, kes kõige rohkem saatuse paratamatuse all kannatanud. Rängad saatustormid pole teda kunagi puudutamata jätnud. Ta on kannatanud kõige vanematel kui ka hilisematel aegadel. Emajõe Ateen on neist kodumaa linnadest, kelle iseloomulikud muutused kõige tunduvad, ilmekamad. Oli kord aeg, mil Tartu kolme Vene Balti provintsi vaimliseks toitjaks emaks oli. Ka nüüdki — vabariigi päevil, mil ta vaimlise juhina, teadusliku edendaja-pioneerina teistest linnadest erinevalt eesotsas sammub. Kuid mitte ainult vaimliste ja teaduslike otsingutega pole Tartu endale ajaloolise tähtsuse pälvinud. Ta on linn, kus sündis Eesti rahvusliku olemasolu tahe, liikumine.

Tartu ajalugu — see on sama kummaline film, kus sündmused sündmustega vaheldunud, nagu Eesti ajalugugi.

Juba hallist, hämarast ajaloolisest minevikust on teada, et Tartu Läänemeremaade linnadest kui just mitte kõige tähtsama, siis küll õige tähtsa seisukoha peremees on olnud. Taara tamikus olevat laulujumala Vanemuise asupaik olnud. Siin laulunud ta kandle saatel... Ja rahvas kogunenud kokku — teda kuulama...

Geograafiliselt on Tartu varjupaigana väga heas asendis. Toomemägi on kaitstud õhtust ja lõunast soo ja jõemadalikuga. Esmakordselt esineb Tartu nimi kroonikas aastal 1030. Siis tulnud suurvürst Jaroslav Novgorodist oma sõjaväega, nagu ajalookirjutaja Nestor oma kroonikas kirjutab, üle Peipsi järve ja asunud Liivimaale. Ta asutab Jurjevi nimelise linna, paneb

elanikud maksu alla, valitseb kui peremees. Peatselt, 1061. aastal, ajavad eestlased võõrad vallutajad mõnekümne-aastasest asundusest minema ja põletavad „linna“ elamud maha.

Aeg lendab... Ei teata midagi Tartust, tolleaegsest Jurjevist. Kuid 13. sajangul tungivad juba Düüna poolt Saksa ristirüütlid Tartu kallale, leides siin tugevat vastupanu. — Algab Tartu tallermaade aeg! Aastal 1212 saavad ristirüütlid linna oma kätte. Kuid mitte kauaks, sest nad aetakse minema. Alles kaksteist aastat hiljem, s. o. 1224. a., langeb Tartu nende ülivõimu alla. Nii algab Tartu — piiskopilinna valitsusaeg. Tartusse asub piiskopkonna ülem, ta on ühtlasi ka linna ülem. Varjupaigaks ehitab ta praeguse tähetorni kohale lossi, mis on piiratud tugevate müüridega. Aegajalt hakkab linn kosuma — ehitatakse elamuid, kirikuid, kloostreid. Ta areneb Saksa linnade eeskujul nõukogu ja gildiametkonnaga, kaubanduse ja käsitööstusega, kohtuvõimu ja rahalöömise õigusega. Tolleaegsetest ehitustest pole midagi säilinud. Hilisematest aga küll, nagu gootistiilis Jaani kirik, Toome kiriku vareded, mis on olnud kõige suurem ehitus kogu Vana-Liivimaal.

Tartut tuntakse ikka kui ajaloolist tulekahju linna. Esimene suurem ja õudsem tulekahju oli aastal 1262, mil venelased linna maani maha põletasid. Kuuteistkümnenda sajangu kestel vallutavad venelase Ivan Julma sõjaväed linna. Mitukümmend aastat kestsid vihased, meeleheitlikud võitlused Tartu pärast venelaste, poolakate ja rootslaste vahel: — Tartu oli kõva pätkel. Vaevalt pääseb linn neist meeleheitel päevadest ja saab ivake kosuma hakata, kui juba Põhja

Kapten P. Asmus,
Tartu maleva instruktor, II malevkonna pealik ja
maleva spordiklubi esimees.

sõja päevil, s. o. aastal 1704 venelased ta tühjaks röövivad. Ja neli aastat hiljem tehakse linn pea-aegu maatasa. Jutlustajaid sunniti (9. II 1708) kantslist rahvale teatama, et nad kaheksa päeva jooksul oma asukohast peavad ära minema ja Sise-Venemaale asuma. Ja rahvas oligi sunnitud oma kodulinnast lahkuma. Käidi enne veel kirikus — armu saamas, jäeti üksteisega jumalaga ning 18. veebruaril 1708. a. läheb määratu pikk rahva rong külmal ajal viletsate riie-tega teele — külmale, tundmatule maale, tead-

R. Ivask,
Tartu maleva mitmekülgsem sportlane.

mata millisele saatusele vastu. Mahajäetud linnas aga röövivad venelaste metsikud sõjaväed, viivad enesega kõik väärtusliku, jah — isegi rae-koja katuse pleki ning süütavad linna põlema. Meeletult hävitab tuli maju, kirikuid, kloostreid. Ainult üks saun jäänud alles!

Hiljem tuleb osa ellujäänud tartlasi Sise-Venemaalt oma endisesse asupaika tagasi — algab varemotel jällegi uus elu. Ja suured, hävitavad sõjad ei ulatu sest ajast enam Tartuni. Kuid tulekahjud ei jää veel siiski eemale. Nii põleb 1775. aastal jällegi Tartu tähtsam ja elujõulisem osa ära.

Need on kiired ja õudsed sündmused. Tartu on nende all kannatanud, kuid kõige peale vaatamata ikkagi püsinud. Kokkuvõtlikult iseloomustab üks ajalookirjutaja neid sündmusi järgmiselt:

„Saatuse löökide all on linn järk-järgult oma sisemist ilmet muutnud. Algajal redupaik ümberkaudsetele maaelanikkudele, siis lühikest aega eelkants maavalitsusele ja takistuseks mere juure püüdvatele venelastele; selle järele Eesti maalinn, siis piiskopi pealinn, eeskujulikult ja ülesande kõrguselt ehitatud keikaja kindlus, südameks Vana-Liivi riigile, kaitsevalliks hommikust alatas ähvardava Vene hädaohu vastu; ühtlasi kaubanduse- ja tööstuslinn ja tähtsam ladupaik Suur-Novgorodiga kaubavahetuses, — lugupeetud liige võimukas „Hansa“ linnade liidus. Siis järsk langemine: XVI aastasajast peale ei enam Hansa-linn, ei enam piiskopi pealinn ega kindlus, vaid tüliõun võitlevate vaenlaste võimude, venelaste, poolakate ja rootslaste, vahel, mil ta käest kätte käib; XVII aastasajal inimliku Rootsi valitsuse all natuke õitsema hakkav ja ühtlasi asupaik viletsa, aga mitte tähtsusetu Rootsi Gustav Adolphi ülikoolile, aastatel 1708—1716 elamiseks kõlbmatu rusudehunnik ja tervel XVIII aastasajal Vene valitsuskepi all vaevaliselt end ülalpidav vilets maakonnalinn.“

Tartu maleva II mlk. 3. kompanii pealik A. Mürk, maleva laskevõistlustel 14.–20. sept. s. a. omanud üksiklaskmises (püssidest) esimese koha.

Tartu ilmekas, järk-järguline kasvamine algab Gustav Adolphi poolt asutatud Tartu ülikooliga. Ülikool annab kogu linnale ilme — ta saab Balti vaimlise elu keskpunktiks. Ja samuti, nagu kasvab ülikool, areneb linngi. Meie näeme progressiivset arengut tööstuses, kaubanduses, nagu elanikkude juurekasvusi. Statistiliste andmete põhjal on huvitav seda tõusu märgata. Aastal 1784 oli Tartus umbes 4.000 elanikku, 1802 — umbes 5.500 el., 1816 — umbes 7.400 el., 1835 — umbes 10.800 el., 1845 — umbes 12.800 el., 1867 — umbes 21.000 el., 1887 — umbes 30.000 el., 1897 — umbes 40.700 el. ja 1921 — umbes 54.100 el. ja olevikus ulatub elanikkude arv ühes üliõpilastega üle 58 tuhande.

Ülikooli asutamisega sai Tartu Läänemere-maade vaimliseks keskkohaks. Olgugi et see vaimline ilme ja selle avaldused olid sakslised, võis Tartus Eesti rahvuslik ideegi tärgata. Ja Tartu ongi meie kultuurilise edenemisloo keskkohaks. Siin ilmus meie esimene pikemaajaline ajaleht „Marahva Näddalaleht“ — O. V. Masingi toimetusel. Siin asutati a. 1838 meie esimene teaduslik selts — „Eesti Õpetatud Selts“, 1865. aastal asutati aga laulu- ja muusikaselts

Tartu maleva silmapaistvamaid snortlasi.

1. Kustas Kalkun võistlustelt koduteel oma „lennukil“.

2. Artur Reisner „saivashüppes“ kaitseliidu normi püstitamas.

„Vanemuine“. Tartus oli esimene laulupidu, siit said oma alguse meie põllumajanduslikud näitused jne. Tartu ülikoolis on õppinud pea kõik meie kultuuri- ja poliitikategelased jne.

Toodud üldjoontest näeme, et Tartul on tähtis koht meie poliitilise ja vaimlise elu arengus. Ta on ikka olnud juhtiv ja tooniandev. Ja seda on ta tänapäevalgi!

3. Nikolai Feldmann, granaadi läkitab alati publiku pihta, kuulis „rebestab“ rekorde.

Omapärasuse kilbi alla!

Oma kodu, oma kolle, oma maa, oma rahvas, oma keel. Kui ligidased ning armsad asjad igale!

Meie kodu, meie kolle, meie maa on ainult esimest aastakümnet täielisena meie päralt. Meie keelgi. Kui kaua pidime olema oma kodus, oma maata ja keeleta — sageli! Oli aeg...

Ent nüüd on meie unistus ilmnunud, on ilus muinasaegne vabaduspäike tõusnud taas. On antud suure saatuse kirja järele meie omandus: tagasi on antud meie kodu, meie kolle ning keel.

Kas oleme kiipsed, kas oleme teadlikud, et rahvaspere liikmete läbikäimisel on liikme rahvuspäritolu määramisel erikriteeriumiks perekonnanimed?

Meie kodanikest kannab tänapäev — üheksandal vabadusaastal — 50% võõrnimesid, enamasti saksapäraseid, saksakeelseid mõisakultuuri ajajärgust. Ja mis dikteerib see 50% võõrnimesid vahekorrastumisel suurriikidega? See dikteerib 50% väärandmeid, 50% valerahvuslust. See on 50% rahvuslikku valeraha!

Eestlasil ei olevat midagi, eestlased ise ei

Tartu maleva kuulipildujate komando.

Kuid — kas oleme võtnud täieulatuslikult pakutava, kas oleme võtnud kõik?

Aja murdained kohisevad me üle. Kaheksa aastat oleme vabadena liuelnud neil lainetel. Meie elupaat kannab sini-must-valget lippu. Selle alla oleme koondunud tahtlikkudena, teadlikkudena. Selle all kasvatame oma kodu, selle all arendame oma keelt, selle all kultuuristume omapärasuse suunas. Ja selle lipu all võidame.

Möödunud on kaheksa vaba, jõulist, omapärasust aastarütmi meie riikliku enesemääramise erikevadest. Kaheksa aastat olemist suures rahvasperes iseseisvana.

Aga see suur pere, see suur rahvaspere nõuab oma liikmeilt suurt omapära, suurt omapärasust rippumatust kultuurimeelsuse mõttes. Rahvuslik tugevus peitub esinevuses, peitub omapärasuses. Seepärast — olla iseseisev — tähendab olla üdini omapärane. Võõraspära nõrgendab, ning nõrgad neelatakse. Nii — vähem võõrasust, et enam kindlustada suures rahvasmeres.

võivat midagi. Fählmann ja Krentzwald olevat sakslased, Kuperjanov — venelane, lausuti ning lausutakse meid ja meie vabadust vihkatelt.

Nii lausutakse. Aga mis lausume meie? Lausume meiegi mööndes — meil ei ole midagi, meil ei ole isegi nime omapärasust.

Ei! Nii ei luba me lausuda. Me ei usu, et meil midagi ei ole. Usume, et meil on mõndagi. Ja mis meil veel puudub, selle muretseme pea. Ning kui meil puudub oma nimi, muretseme sellegi. Seega omandame oma, saavutame selle, milleks oleme õigustatud. Saame kõigiti omapärasusteks, kõigiti saame eestlasteks.

Elu vajas pidevat tõusu, vajab arengut täienemise suunas — omapärasustuse tähe all.

Rahvustunde-, omapäratungal ei tohi kustuda iial. Ikka kõrgemale peab kanduma ta valgus.

Tahtes hoida olevat, tahtes edeneda, areneda, s. o. elada, peame olema omapäraseid seesmiselt ja väliselt, meeleliselt ja keeleliselt — ning nimeliseltki. Peame puhastuma võõr-

mõjustustest, peame vabanema sellest võõrast pitsierimärgist, mis kandub põlvest-põlve ja ei kõdune kalmuski. Peame heitma end ümberristimise puhastustulle.

Meie võõrpärane sunn nimi ei ole veel kuigi vana. Vast paar põlve. Ta võõrmürk ei ole veel imunud meie hinge pühamasse paika. Veel on aeg terveneda sest mürgist, on aeg anda need häbimärgid muuseumesse ning arhiivesse. Viisakem siis kõik võõrad viisid, helisegu vaid oma keelne kõlav kanneldus oma kodus. Tõstkem omapärasust meie kilbi all rahvuslikku sini-must-valget lippu ikka kõrgemale. Saagem suuremaiks, suuremeelsemaiks omapära vastu, saagem suuremeelsemaiks iseene vastu, tõuskem kõrgemale inetuse ning edevuse aegadelt. Seda kohustab meie minevik, seda nõuab meie tänapäev, seda tingib tulevik, kes iialgi ei andesta. Seda tingib Eesti eestiline tulevik.

Kodukaitsjad-malevlased! Eesti eestiline tulevik oleneb paljugi teie relvmüüri kilbistusest. Teie kaitsevarjus võib arneda meie vaikne kodu. Meie rahuarmastav hing hindab teie mehiste käsivarte võimu. Ent kilbistage end ning oma kodu veel ühe kaitsemärgiga, kilbistage meie olemist oma keelse nimega, eestikeelse perenimega. See kilp, oma nimi, on kindlam, kui vast seni arvatud. See kilp kaitseb meid keelepeksuulidest. Kandke hoolt, et teie kangekslikud kujud muinasjuttu ei kanduks võõrkehastustena, väarena.

Hoolitsege, et teie teokuld ei osutuks rahvuslikuks valerahaks.

Vanduge, et veel täna tahate end kaitsta omapärasuse kilbiga, töotage, et täna tahate olla kõigiti omapärased, tahate olla kõigiti eestlased.

A. Waigla.

Üksikasju rittmeister v. Sieversi 1905. a. veretöödest Tartumaal.

Pealtnägija jutustuse järele A. K.

Anneme siinkohal ruumi Sieversi tegude pealtnägija mälestustele. Meie kaastöeline on need märkinud üles jutustaja sõnade järele, paiguti hoides kinni ka jutustaja stiilist. Toome selle kirjutuse ühe isiku mälestustena, oletades, et see suudab anda osalisegi iseloomustuse 1905. aastal kogu Eesti rahva kallal toimunud verisest ülekohtust.
T o i m e t u s.

Üheks kurvemaks peatükiks Eesti rahva minevikus on 1905. a. sündmused, kus Balti aadli keskelt võrsunud verejanulised junkrud, eesotsas julmima vägivalda suurmeistri — rittmeister v. Sieversiga süütuid inimesi laskisid kõige koledamal kombel piinata ja ära tappa. Õuduse jüdinad tungivad praegugi lihast ja luust läbi, kui nende veretööde peale mõelda. Karistussalkade metsikuid ja inetuid tegusid on omal ajal meie ajakirjanduses ja ka eriraamatutes õige mitmel korral käsitatud, kuid üksikasjalikumaid andmeid ei ole ma neist ühestki leidnud. Nüüd oli mul juhus saada otsekohesest allikast andmeid ühe osa rittmeister v. Sieversi ja ta abiliste „vägitegude“ kohta Tartumaal, nimelt isiku käest, kes tol ajal oli Rannu mõisa omaniku v. Bergi juures kutsariks ja sai sealse ümbruskonnas kõigi tapmistega ja koledate piinamistega pealtnägijaks.

Häbitöö peamehed.

Rannu ja selle ümbruskonna metsikute vägivallategude peameesteks olid Vene sõjaväes teeninud rittmeister v. Sievers ja Rannu mõisa omanik v. Berg.

Esimene nendest oli tol ajal umbes 30 a. vana,

pika kasvuga, mustade vurrudega. Tema vend oli Vana-Kuuste mõisa omanikuks. Kohe esimesel silmapilgul, mil rittmeister v. Sieversit nägin, sai ta mulle vastumeelseks. Kogu tema olemisest ja ülesastumisest lehkas vastu julmus ning otse kirklik põlgus julgemate ja ärksamate eestlaste vastu.

Hiljem, olles tema nurjatute häbitegude pealtnägijaks, pidin veendumusele tulema, et temas möllasid otse mingisugused saatanlikud vägivallakired, mida ta püüdis vaigistada süütute inimeste koledas piinamises ja tapatöös.

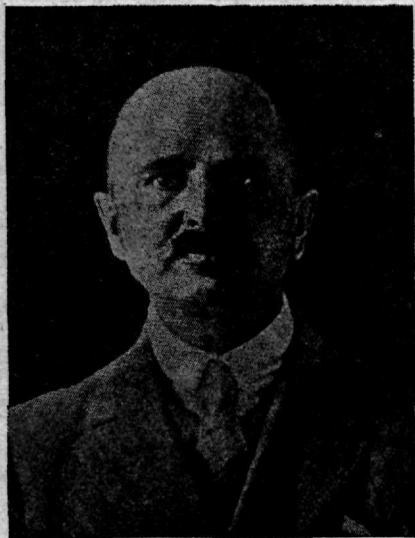
Rannu mõisa omanik v. Berg oli rittmeister Sieversile igalpool ustavaks nõuandjaks, eriti „mässulaste“ kättejhatamisel ja nende nimekirjade kokkuseadmisel. Tundsin teda väga hästi, sest olin tol ajal tema juures kutsariks. Kõikidest „sõjakohtu“ istungitest võttis ta osa ja paljudel kordadel oli ta karistussalgaga kaasas.

Üldse oli ta üks suurematest mõjumeestest 1905. a. sündmustes. Iseloomult halastamatu ja järsk iga vastu, kes talle meele järele ei olnud. Teistest „vaigistamistö“ tegelastest, kes kahe ülalnimetatu ees kaugelt varju jäid, kõnelen üheskoos sündmuste tegeliku käiguga.

Üks eellugu, ehk kuidas korralikust inimesest „mässaja“ sai.

1904. aastal pandi Rannus toime suur jaht. Teiste hulgas võtsid sellest osa mõisa omanik v. Berg ise ja rittmeister v. Sievers. Jahti peeti nii mõisa kui ka talupoegade maa-alal. Too-

kordne jaht lõppis vahejuhtumisega, mis saksad, eriti rittmeister Sieversi äärmiselt vihale ajas. Lugu oli järgmine: Rannu mõisa metsa serval asus jõukas Kommi talu, mille peremeest rahvas seas lihtsalt Kommi-Hansuks hüüti. Viimane, tol ajal umbes 35 a. vana, oli tubli haridusega ja laiema silmaringiga Eesti põllumees; peale muude teadmiste valitsetes ta minu teada Saksa ja Vene keelt. Oli julge mees ja ei kartnud mõisnikke; kus tarvis, astus südilt välja enese ja teiste eestlaste huvide eest, olles tihtilugu mõisahärraga tema ebaõiglaste tegude pärast riisu. Tulid nüüd suured saksad jahti pidama, võttis

Rittmeister von Sievers.

Hanski püssi õlale ja sammus oma territooriumil uhkelt ringi. Mida pidigi ta kartma, kuna tal ametivõimudelt muretsatud seaduslik jahiluba taskus. Seal juhtus aga suurte sakste ja taluomanik Hansu vahel kokkupõrge: üks jänes pääsis terve nahaga mõisnikkudest-jahimeeste käest ja lippas Kommi Hansu territooriumile, kes ta otse mõisnikkude silma all osava laenguga maha põmmutas. See oli midagi hirmust, midagi häbemata, et üks „talupoja lontrus“, nagu „kõrged aadlimehed“ pärast tähendasid, julges nende nina alt jänese maha lasta. Suures vihahoos tormasid v. Berg ja v. Sievers Hansu kallale, et talt püssi ära võtta. Ent Kommi-Hans oli tugevam, kui mõlemad mõisnikud kokku. Ta haaras rittmeister Sieversi käevarrest kinni ja pigistas selle üleni siniseks, nii et viimane kandis kaua aega kätt rätikuga kaelas. Sakste tuju oli lõpulikult rikutud ja nad lõpetasid jahti. Väljalt lahkudes sõnas Sievers kihvtiselt: Küll ma sulle koerale selle eest veel näitan!

Allpool kuuleme, kuidas selle „näitamisega“ lugu kujunes.

„Mustsõda“ tuleb.

Kui visad jutud „Mustasõja“ tulekust mõnda aega rahvast hirmul olid hoidnud, saigi see viimaks teoks. Ühel laupäeva õhtupoolikul saabuski „mustasõjalaste“ või karistussalk kustki Viljandi kandist Rannu mõisa. Neid olj 20 ratsanikku, sõjaväelaste mundris. Suurmeister Sievers ise oli kohale jõudnud juba natuke aega enne karistussalka. Ühel moonamehel käskis ta soldatitele vastu minna ja juhtida nad mõisa. Moonamees ruttas aga oma tuppa ja ei mõelnudki vastu võtma minna „külalisi“, kellest ei olnud oodata midagi head, vaid ainult halba. Pärast otsis Sievers toda moonameest taga, et talle anda „teenitud palka“, kuid ei saanud kätte.

Siis juhtis Sievers ise soldatid mõisa. Mõisaomanik v. Berg oli sõitnud parajasti Tartu poole teele. Sieversi telegramm jõudis talle Elva jaama kätte ja kohe sõitis ta selle peale Randu tagasi. Siis peeti „sõjanõu“ ja asuti ka kohe „mässulaste“ karistamisele. Moonameestel lasti neli mõisa hobust regede ette rakendada, kuhu soldatid peale istusid ja v. Sieversi ning v. Bergiga eesotsas teele läksid. Suure hooga kihutati kõige esmalt kohe Kommi tallu. Nüüd oli aeg tulnud, kus „upsakas ja häbemata talupoja lontrus“, kes oli julgenud mõisnikkude eest jänese maha lasta ja kõrgel rittmeisteri-härral isegi käe siniseks pigistada, pidi saama „väärilise karistuse“. Perenaine istus parajasti toas ja imetas last, kui sisse tormas karistussalk. Küsiti peremeest Hanssu. „Ei ole kodus,“ vastas perenaine rahulikult. Ähvardati viimast kohe maha lüüa, kui ta ei juhata, kus mees on. Usutletav näitas laual lebavat mehe kirja, mis kandis Rootsi postivalitsuse templi ja milles peremees Hans teatas, et ta Rootsis asub, kuhu mõisnikkude vägivald eest põgenenud. Talus pandi toime põhjalik läbiotsimine: heina- ja põhukihid torgiti läbi püssitikkude ja mõõkadega, samuti viljasalved, otsiti keldrites ja lakkades — pöördi kogu talu pahupidi, kuid peremeest Hanssu ei olnud kustki leida.

Kirudes ja vandudes lahkusid otsijad Kommi talust.

Järgmisel päeval otsiti veel, kuid Hansust ei olnud jälgegi.

Kus oli Hans sel ajal, kas tõesti Rootsis? Kaugeltki mitte. Lähedaloleva tuttava linakaupmehe Trööbi linakeldris oli tema Rootsimaa. Ta oli õigel ajal karistussalga Rannu poole liikumisest teada saanud, nende mõisa tulekut näinud ja põgenes siis kohe omal hobusel lähedalolevasse metsa, kust järele luuras, mis karistussalk tema talus tegi. Hiljem läks ta nimetatud linakaupmehe juure, kes ta suure linakihi vahele peitis. Siin oli Hans umbes nädal aega varjul, kunj karistussalk Rannust lahkus. Rootsi postivalitsuse templi mahajäetud kirjal oli ta ise järele teinud.

Nii ei saanudki mõisnikud tollele vahvale talupidajale „näidata“, nagu ähvardasid.

Siis tuli järg teiste kätte, kes olid üles märgitud „musta nimekirja“. Ja neid ei olnud mitte vähe. Kolmandal päeval toodi Rannu mõisa ja paigutati selle keldrisse 20 inimest, kes paistsid „vaigistajatele“ kahtlased olevat.

Valguta vallast toodi „kohtu“ ette Piipremäe talu peremees, kes oli Jaapani sõjas teisest jalast vigaseks lastud. Ta tõmmati peksupingile ja sai 250 vitsahoopi palja keha pihta. Peksmiseks oli iga soldat endale kaasikus hulga suuri vitsakimpe

tis. Ta rakendas hobused eest lahti, võttis neilt riistad ära ja viis hobused talli, paigutas siis ka riistad kuuri ja harutas köied vankri küljest. Kui ta kogu selle toimetusega valmis sai ja ära läks, kestis Kurikoffi peksmine ikka veel edasi. Kui ta peksupingilt maha tõsteti, oli ta liha otse lõmal ja puusaluud nähtaval! Pealtvaatajatel kippus hingamine jälki-saatanlikku tegu nähes kinni jääma.

Siis toodi keldrist 18-aastane noormees „sõjakohtu“ ette, mis koosnes ainult rittmeister v. Sieversist ja mõisaomanik v. Bergist. Kohtupida-

Tartu maleva vabadesristi vendade malevkonna orkester. X Malevkonna majanduspealik A. Lomp, XX orkestri juht A. Lätt.

valmistanud. Peksis kaks soldatit korraga. Kui üks vitsakimp puruks pekstud, võeti uus. Raske on kujutada ette midagi õudsemat kui oli too pilt! Suur rahvahulk pidj pealt vaatama, nende hulgas ka peksetava abikaasa, kuidas õnnetu ohver muutus hoopide all veretombuks. Ta jäi siiski ellu ja sai koguni terveks. Pekstava abikaasa ei suutnud hirmsa peksmise juures kogu oma viha alla neelda, vaid hüüdis kisendades: „Nüüd on siis Vene riigi õigus kadunud!“ Need sõnad said talle saatuslikkudeks: ta tõmmati kohe veretombuks pekstud mehe järele peksupingile ja anti 50 hoopid!

Hirmsasti peksti ka end. Rannu mõisa rendikoha terakest Kurikoffi. Ei mäleta, mitu hoopid talle anti, kuid peksmise vältuse kohta võin ette tuua järgmist: peksmine oli juba alanud, kui moonamees kahe hobuse plaanvankritega õue sõi-

mine seisis ainult selles, et kinnivõetult järele küsiti, kas ta tahab 500 hoopid või läheb püsside alla. Poiss valis püssid ja ta lasti mõisa järve päras maha. Parem juba otsesõhene surm kui üle igasuguse inimlikkuse mõiste käiv saatanlik piinamine 500 hoobi näol, mida õnnetu ohver nii kui nii ei oleks üle elanud. Ja mida oli see noormees teinud, et pidi surma minema? Mitte midagi muud, kui et oli varem Valguta Sieversile õelnud: „Seni olete teie meid valitsenud, nüüd hakkame meie teid valitsema“.

Färdinand Lääne oli tolle noormehe nimi, pops poeg. Vallavanemale anti käsk, et surnukeha olgu koristatud. See vägivallaohver maeti Rannu kabelisse. Matmise päeval oli surnuaial niisugune rahvamurd, millist Rannu surnuaial varem ei olnud nähtud.

Üksmeelses leinas sängitasid rannulased oma

kaaskodaniku maamulda, väljendades seega üksmeelselt kõige suuremat põlgust verejanuliste junkrute tapatöö vastu. Rohkem ei saanud ilma igasuguse seaduse kaitseta jäetud eestlased tol ajal midagi teha, kuigi nende hinges leegitses kõige suurem viha vägistajate vastu.

Viljandimaalt toodi Rannu mõisa üks haritud noormees, ameti poolest kooliõpetaja. Tema aga olid kaasas ka ta vanemad. Isa palus põlvili poja eest ja maksis 700 rubla lunastusraha. Sievers laskis siiski noormehele 50 hoopit anda, mille järele vanemad õnnetu kannataja koju viisid. Peksimeistrite häbematusel ei olnud mingisugust piiri: lunastusraha olid vastu võtnud,

Muttik tegi enese raskesti haigeks ja ta paigutati mõisa põhuküüni puhkama, ilma et keegi tema järele oleks valvanud. Kui soldatid teisi „vange“ keldrist lossi juure sööma saatsid, põgenes Muttik ära. Tema kaaslane Kivi viis oma põgenemise osavalt läbi: keldrikongist lossi lõunale mineku juures tõmbas ta end ühe ukse taha ja kui soldatid teistega neile määratud ruumi olid läinud, põgenes rätsepp Kivi vabandusse. Põgenejaid otsiti küll igalpool taga, kuid kätte ei saadud. Tagaotrijad ilmusid ka Muttiku ema juure ja nõudsid surmaahvardusel poja pelgupaiga ülesandmist. 60-aastane naine vastas julgelt, et ta poja asukohast midagi ei tea, kuigi

Elstvere Välgid rühm ja naisjaoskond. Keskel rühmapealik L. Ponna.

noormehe vabaks lubanud, kuid ikkagi panid ta kallal oma häbiteo toime. „Musta“ nimekirja oli üles võetud ka Rannu valla kirjutaja ja teda pidi karistatama kogu valla rahva silmade all, kes olid selleks korraks vallamaja juure kokku kutsutatud. Soldatite sundimisel pidi kirjutaja metsast ise endale vitsad tooma. Vallarahva üksmeelse ja härda palve peale jäeti kirjutaja peksmine ära. Süüdi ei olnud kirjutaja õieti milleski.

Järgmistena märtritena olid märgitud Kongota mõisa kutsar Aadu Kirk ja sama mõisa puusepp.

Nende karistamisega ei olnud „vaigistajatel“ mingit tõtt taga, vaid mõisaomanik v. Mühlen oli neid laeknud „kõrge kohtu“ ette kutsuda nähtavasti ainult selleks, et nad oma ustavust ja kohusetruudust pühaliku töötusega kinnitaksid. „Härta eestkostmise peale on teile armu antud“, teatas neile „vaigistajate tribunaal“.

Kongota vallast toodi Rannu keldri se kinni pops Muttik ja rätsepp Kivi, keda mõisahärta süüdistas mõisa viljaküüni põlema süütamises.

Muttiku ema läbi sain neile teada anda, et neid mahalaskmine ootab. Mehed otsustasid iga hinna eest põgeneda, mis neil ka õnnestus. Pops

seada teadis. Ta tõmmati peksupingile ja anti 50 hoopit. Verisena ja muhkudes tõusis ta peksupingilt üles, kuid ei mõtelnudki poega välja anda. Vahva ema! Raske piinaga lunastas ta oma poja elu.

Vangitapiga saadeti Rannust Tartu poole teele kaks meest, kellele süüis anti, et nad mõisa põhurõugu põlema süüdanud. Kas nad seda olid teinud või mitte, ei ole teada, ent Tartus pidi neid raske karistus ootama. Rannu vallamajast lasti „põletajad“ hobustega Valguta vallamaja juure viia. Küüdimehiks käskis v. Berg sarnast isikut saata, kes edasisaadetavaid hästi tublisti peksaks ja piinaks. Nähes, et mehi võib õnnetu saatus tabada, pakkusin ennast selleks „piinajaks“, lubades „määratsejate“ luud tublisti „pehmeks teha“. Minu ettepanek võeti vastu ja reis läks lahti. Vägivallameistrite käsilastena sõitsid ühe hobusega ees metsahärta ja kohal. uräänid ja mina vangidega taga. Sosistasin neile kõrva sisse, et kui ma kaikaga nende ümber vehklen, siis nad tublisti karjugu ja hoigagu. Nii „vemmeldasin“ neid kogu tee ja mehed karjusid, nii et hirmus kuulata. Ühtlasi andsin

neile nõu, et nad Tartus õelgu, et nad põhürõugu põlema süüdanud mõisahärra enese soovil, mille eest viimane neile koguni 30 rbl. annud ja et härra seda „mustasaja“ väljakutsumiseks teinud. Kui ma oma hoolealused Valguta vallamaja juures reelt maha käsutasin, olid nad küürus ja kägaras ning hoigasid haledasti.

Kaebasid võimumeestele, et küüdimees neid hirmsasti peksnud. Tartus pidi nende üle kohut mõistetama ja nad siis „vaigistajate“ kätte karistada antama. Kui aga mehed Tartus seletasid, et mõisahärra ise käskinud põhürõuku põlema pista ja selle eest 30 rbl. vaevatasu maksnud, ei antud mehi karistussalkadele mitte välja, vaid

tuse alla määratud „Kriisa“ kaupmees, kelle juures oli leitud hulk püsse, ja Pangodi vallast ülemalnimetatutele lisaks „Kukipea“ Karla, 25 a. vana. Hellenurme mõisas oli peatus; siin oli rittmeister v. Sieversi ja teiste ohvitseride auks suur pidusöök valmistatud. Ka soldatitele anti tublisti süüa ja viina, et nad oma „puhastustööd“ seda suurema agarusega jätkaksid. Rannu mõisa jõuti ühes kaasatoodud „vangidega“ kell 2 p. l.

Pangodi vald tuli Rannu mõisa.

Kui Pangodi valla rahvas teada sai, et mõned nende kaaslased karistussalga poolt Rannu mõisa

Vanemad juhid Võnnu malevkonna toituspunktis Tartumaa maleva manöövritel suppi proovimas.

nad pääsesid vangistusega. Rannu mõisa omaniku v. Bergi kavatsus — neid ärapälenud põhürõugu kohal maha lasta — ei läinud seega täide. Mind peremees kahtlustada ei taibanud, sest püüdsin igalpool end väga ustavana näidata.

„Uudiste“ toimetaja Speek.

Hellenurme mõisa uräädnik Saprei telefoneeris Rannu mõisa, et „Uudiste“ toimetaja Speek tulnud oma isa koju, Pangodi valda. Ta olevat „mässajate“ tagantkihitaja ja mäsulaulu „Marseljee“ valmistaja. Kohe võeti karistussalk kokku ja rittmeister v. Sievers, v. Bergi ning Viljandimaa Karula mõisaomaniku pojaga eesotsas kihutati nad Pangodisse. Speekide talu, mis asus Hellenurme piiri peal, otsiti põhjalikult läbi, kuid tagaotsitavat üles ei leitud. Sealt lahkudes võeti „pantvangidena“ kaasa Speeki õemehed ja isa. Hellenurmest võeti kaasa karis-

viidud, olid mehed ja naised varsti jalul. Pere-mehed ja töölised töid teisel päeval peidupaikadest omad sõjariistad välja, rakendasid hobused regede ette ja, naised hobuste järele vaatajaiks kaasa võttes, kihutasid ühel meelel Rannu mõisa.

Päikese tõusu ajal olid nad päral. Mehed jagunesid kohe salkadesse ja iga soldati kannule asus üks niisugune rühm, püssid kasukasiliu alla peidetud. Kogu mõisa kihas, sest niisugust julget ülesastumist ei võinud keegi ette aimata. Mõisarahvas arvas, et verine lahing on möödapääsmatu. See jäi siiski tulemata. Pangodi rahva usaldusmehena läks lossi rittmeister Sieversi juure tolaeagne vallavanem. Ta oli julge mees, kes vallarahva õiguste eest oskas ja julges alati välja astuda. Seal teatas ta kindlal toonil, halastamatule peksumeistrile, et kui eelmisel päeval Pangodist kinnitoodud meestele iganes midagi viga peaks tehtama, siis panevad

Pangodi mehed oma õiguse sõjariistadega maksuma, mitte tagasi kokkudes ka kõige verisema võitluse eest. Mõistagi ajas sarnane ülesastumine verejanulise rittmeisteri ääretumale vihale, kuid ta pidi enese Pangodi meestest lööduks tunnistama, sest jõuline ülekaal oli seekord viimaste pool! Kohe lasti Pangodist kinnitoodud „vangid“ keldrist välja tuua ja nad saadeti vabastajate silma all Tartu poole tee, kus nende üle õiglaselt pidi kohut mõistetama. Rõõmupisarad silmis vaatasid Rannu mõisa töölised pealt, kui pangodilased nüüd võitjate uhkusega oma regedele istusid ja pikas vooris mõisa õuest välja kihutasid.

Pärast karistussalkade lahkumist ilmusid ka Tartusse kohtu ette saadetud Pangodi mehed oma kodudesse tagasi. Kas neile mingisugust karistust määrati või mitte, seda ma ei tea.

Rannust sõitis karistussalk Meeri mõisa. Siingi said paljud süütumad inimesed vägivaldameistrite piinamise all kannatada. Viiks pikale, kui kõiki Meeris toimepandud peksmisi hakata üles lugema. Tuletan meele veel ainult üht õnnetatut ohvrit, kes seal kõige hirmsama piina pidi üle elama. See oli Meeri mõisa karjamees Truus, kelle peksutimukad 300 hoobiga veretombuks peksid. Kõva peksupingi löhkus ta hirmsas valus hammastega pindudele. Kannatas siiski saatliku piinamise välja. Kui ta lõmale peksetuna, väheste elumärkidega peksupingilt maha tõsteti, oli tal veel jõudu ja mõistust lausuda: „Jäägu see tasumise peale.“

Viimaks tuli tolele häbitööle ometi ka lõpp. Rusuv ahastuse ja kannatuse koorem oli vajutatud Eesti rahva hinge.

Ja kõige selle juures ei olnud õnnatud ohvrid, nagu seda ka eelolev kirjutus aitab valgustada, õieti milleski süüdi, välja arvatud ainult kuus teeröövlit (selleks neid vähemalt peeti), kes ka tol ajal karistussalga poolt kinni võeti ja maha lasti. Kõne all olev veritöö on ja jääb seega taevani kisendavaks ülekohtuks ja nurjatuks ning jälgiks vägivaldaks kaitsetumate ja süütumate inimeste kallal.

*

Vahepeal on kakskümmend aastat mööda läinud. Kogu ilma ühiskondlik ja riiklik kord ning elu on sootuks teiseks saanud kui ta oli 1905. aastal. Ilmasõja tormid, kodusõjad ja revolutsioonid hävitasid kõik selle, mis oli vana ja pehkinud inimsoo senistes korraldustes. Ka Eesti rahvas on pika ja raske rännaku järele oma kõrgele eesmärgile välja jõudnud — vaba rahva ja omariikluse järjeni. Mineviku pildid hakkavad vaimusilmist kaduma, kuigi mälestused paljudest ei kustu nii pea. Ent 1905. a. õudsed pildid ei unune, esiteks juba seepärast, et nad liiasti sügavasti löiksid rahva hinge, kuna nüüd seda valutavat kohta uuesti on puudutatud. Silmapiirile kerkis jälle sama vägivalda suurmeister, kes kahekümne aasta eest oli ülemalnimetatud kohtuta tapmise eestvõtjaid. Ja nüüd koguni Eesti vabariigi kodanikuna, selle rahva poolt loodud riigi kaitse all, kelle vastu ta korda saatnud kõige inetuma kuritöö. Ühe õllefabriku direktorina leidis Eesti rahvas verejanulise rittmeisteri v. Sieversi jälle endi keskelt, nimelt Tartus. Rahva pahameel tuli igast kodumaa nurgast kuuldavale, et sarnane isik meie rahva seas viibib ja meie kodumaa pinnal asub, mida ta selle rahva liikmete süütuma verrega värvunud. Üliõpilased panid tema vastu toime põlgusemeeleavaldusi ja meie ajakirjandus võttis samas sihis pikemat sõna. Nüüd ruttas inetu minevikuga v. Sievers kohe Eesti riigi- ja ametivõimude juure abi otsima — „vägivald vastu“, mida Eesti seltskond tema vastu väljendavat. Antagu kaitset! Temal kui kodanikul on õigus seda nõuda! Eesti riiklik kord kindlustabki talle selle, sest meie pole mitte barbarid ja iseseisev Eesti pole vägivaldamaa.

Ülalmainitud õllefabriku juhatus pani veel kõigele kõne all olevale krooni pähe, kui ta avalikult seletas, et v. Sievers olevat heasüdamlik ja rahulik inimene, ostvat talupoegadelt kõrge hinna eest otri õlle jaoks, toetavat vaeseid jne. Nõnda, nõnda — Eesti seltskond teeb „kallile“ rittmeisterihärrale ülekohtu, kiusab teda kui „süütumat inimest“ taga! Ka Rahvasteliit tulgu viimaks appi ja kaitsku teda eestlaste „vägivald“ vastu!

Tallinnas, 27. 11. 26.

Iga äri,

kes kuulutanud „Kaitse Kodu!s“, on võitnud omale juure suure hulga kindlaid ärisõpru, sest kaitseliitlased ostavad ainult nendest äridest, kes kuulutavad „Kaitse Kodu!s“.

Kaitse küsimusi Valga maleva manöövrit

30. ja 31. okt. s. a.

Möödunud sügisel peetud kaitseleidi manöövrid on harilikult lõppenud sellega, et üks tegevusriiba poolist on asunud kaitseisukorda, kuna teine pool tungib peale. See on seesuguste kahepooliste õppete harilik käik.

Meid, kes oleme seatud seisukorda, kus meil tõsiduse korral tuleb end kaitsta mitmekordse ülekaaluga vaenlase vastu, tahiks huvitada küsimus, kuidas teostada kaitset parima eduga ja nii, et meie vaenlase ülekaalu all kokku ei variseks, vaid ümberpöörduks, heitluse võidukalt lõpetamiseks.

Kaitse küsimuste uurimine omandab meil seepärast erilise tähtsuse.

Sel sügisel koostatud manöövrite hinnangutes on puudutatud mitmeti puudusi, mis tulnud ilmsiks just kaitse korralduses ja läbiviimises, kuid seda on tehtud enam pealiskaudselt, ilma et oleks puudutatud kaitse küsimusi põhimõttelisest küljest, ilma selgitamata küsimust, kuidas ühel või teisel juhusel, kui tulid ilmsiks puudused, küsimust oleks olnud lahendada parem.

Vahepeal aga on valmimas meie uus jalgväe eeskiri, mis käsitleb kaitse küsimusi erilise täpsusega, teravalt silmas pidades meie olukorda ja vabadussõjaaegseid kogemusi.

Kuna Valga manöövrite 2. päevaks kujunenud olukord, eriti aga maastik, pakkus huvitavaid võimalusi kaitse küsimuste uurimiseks, ja manöövrite käikki arenes igati elavalt, püüame üksikasjalisemalt valgustada just kaitsetegevust Valga manöövrite 2. päeval, asetades seda meie jalgväe uue ilmuva eeskirja raamidesse, hinnates selle hüvesid ja pahesid, aluseks võttes just selle määrustiku norme.

Mitte lähemalt puudutades üldist manöövriteks loodud olukorda tähendame selle kohta ainult niipalju, et esimese päeva kokkupõrgete tagajärjel Hummuli mõisa, Pereda talude joonel, rohelised (Helme malevkond) teisel manöövrite päeval olid sunnitud asuma kaitsele Soe alevi, Valuste talu, Veskimäe joonele, kuna sinised (Valga ja Sangaste malevkonnad) alustasid pealetungi Sarve, Ladi talude joonelt, kus nad asusid õõsi kaitsele.

Tegevus arenes seega mõlemal pool Valga-Tõrva maanteed. Tegevusriiba piiras paremalt Väike Emajõgi oma metsase kaldaga, vasakult — umbes joon Ladi-Raudsepa.

Hinnates maastiku iseäraldusi kaitsejaseisukohast (ja seda peabki kaitsejaseisukohast), näeme, et see kujutab endast tegevusriiba määratud piirides rea kõrgustikke, milledest kõrgeim on kõrg. 50,1. Tegevusriiba läänepoolne osa on

kinnine, kaetud metsasaludega, läbistatud orgudega; tegevusriiba keskpaik — lahtine; temast läheb läbi Valga-Tõrva maantee. Siin ka Hummuli mõis. Idapoolne osa — jälle kinnine, kaetud metsaga, kuid orgudeta.

Soe alevi kohal hargneb maantee kaheks. Üldolukorra järgi omab tähtsuse mõlemi suuna kaitse, peatähtsuse seejuures Tõrva suund.

Valitsevate kõrgustikkudena roheliste kaitseriibas esinesid peale kõrg. 50,1 veel kõrg. 47,8, kõrg. Valuste talu juures ja kõrg. kagu (SO) pool Soe alevit.

Need valitsevad kõrgustikud määravad siis ka äraroheliste kaitsejoone, n. n. vastupanu positsiooni. Valitsevad kõrgustikud on vastupanu positsiooni valikul mõõduandvad just seepärast, et nad võimaldavad head vaatlust vaenlase pealetungi piirkonda, ning selle vaatluse tagajärjel avaneb kaitsejaseisukohale võimalus pealetungija pihta anda hästi juhitud tuld, sest kaitsejaseisukohale paneb seisma vastase kallaletungi kõige pealt „tulega“ (Jalgv. eeskiri II osa projekt § 315).

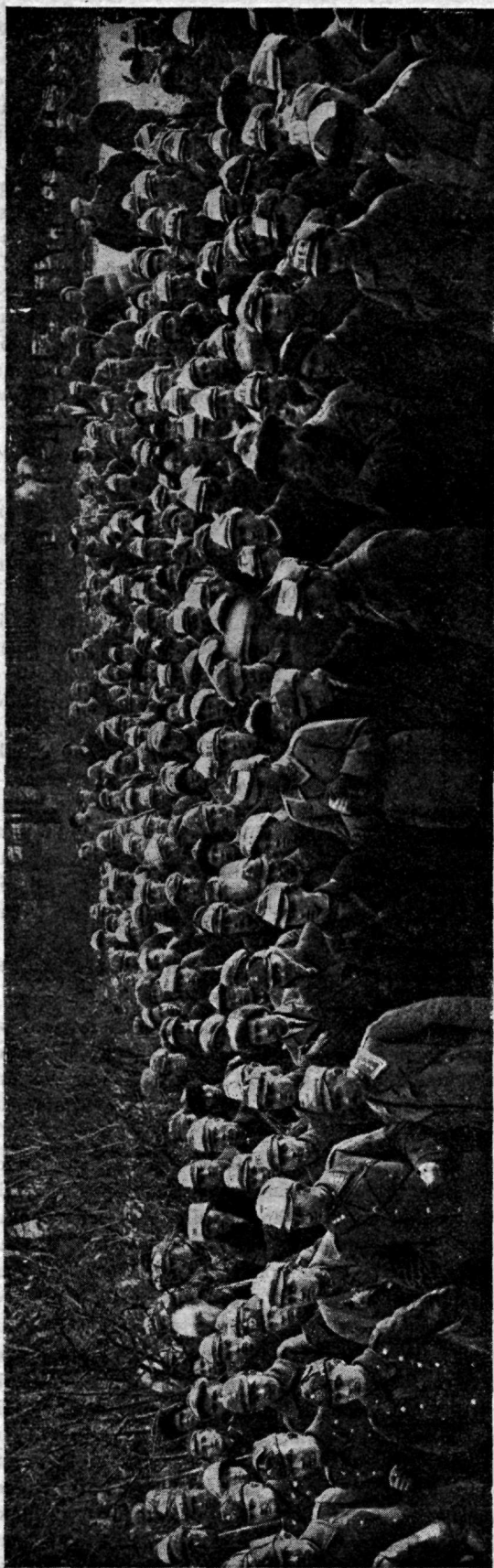
Tuli paneb küll seisma vastase pealetungi, kuid hävitada lõpuliikult vastast kui materjalselt nii moraalselt tema ei suuda — selleks on vaja lööki elavjõuga, on vaja manöövrit.

Nii siis tuli ja manööver (liikumine) on nendeks teguriteks, mis peavad murdma vastase pealetungi tahte ja nende kahe teguri peale tuli mõelda ka rohelise poole juhil, kui ta asus oma kaitseisukorra korraldamisele.

Esmalt oli tal vaja määrata kindlaks, millised kõrgustikud pidi ta jätma oma valdkonda selleks, et neilt korraldada vaatlust. Ei ole kahtlust, selleks pidid olema kõrgustikud 50,1; 47,8 ja Valuste mägi.

Nende kõrgustikkude ees või neil kõrgustikkudel endil pidi asuma jalgvägi, nende taga — kahurvägi, kui teda oleks olnud (antud olukorra järgi puudus rohelistel kahurvägi). Kuid meie näeme, et kõrgeim mägedest, kõrg. 50,1, seisab üksiku kõrgustikuna teistest ees ja teda on raske võtta sisse üldise vastupanu positsiooni süsteemi. Seepärast roheliste poole juht otsustab kõrg. 50,1 jätta oma alla võtmata ja määrab vastupanu positsiooni eelservaks Veskimäe, Valuste mäe ja Soe alevi.

Sellel joonel tahab ta pealetungijale visalt vastu panna, see tähendab, selle joone ette peab loodama seevõrra tugev ja võimas tulesüsteem, tuletõke, millest pealetungival vaenlasel ei läheks korda läbi tungida. Sellele joonele peavad kõik tulirelvad oma tuld suutma anda ja seejuures võimalikult flankeerivat tuld (tiibtuld).

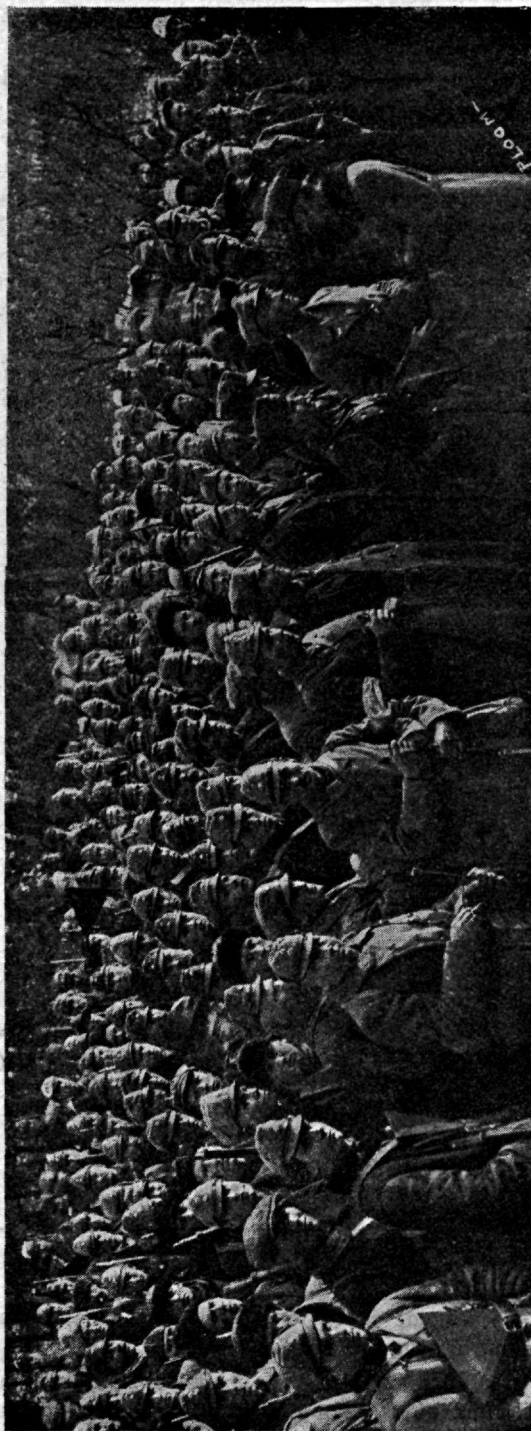
Valga maleva
manöövrid.

Ülal:

Roheline pool, Helme
malevkond.

A11:

Sinine pool, Valga ja
Sangaste malevkonnad.

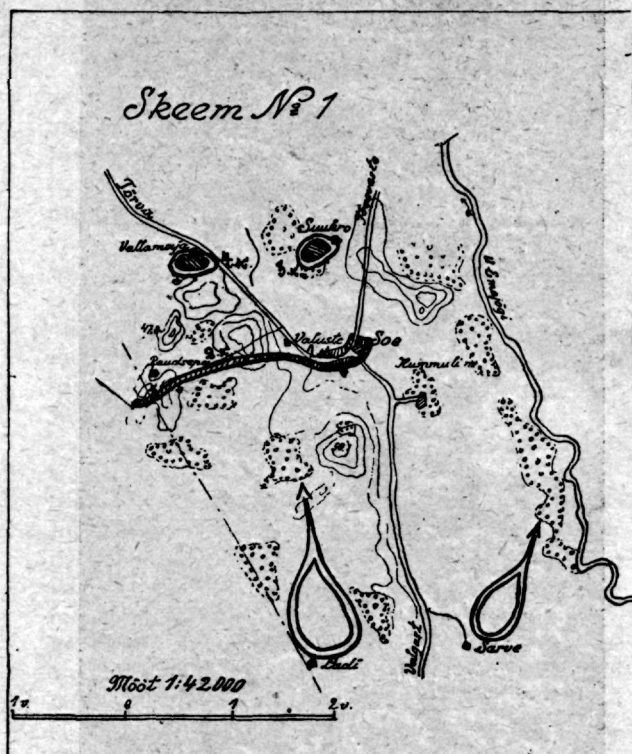

Seda joont vastupanu positsiooni ees, kuhu suunitud kaitsjate vägavaim tuli, nimetame vastupanu positsiooni eelservaks.

Kuid varemalt tehtud maastiku hinnangust nägime, et mitte kõik kohad kaitseriiba ees ei ole ühesuguselt hädaohtlikud kaitsjale pealetungija liginemise võimaluste mõttes, vaid et siin esinevad kardetavamate kohtadena just mõlemad tiivad; neile vaja panna kaitse korraldamisel erilist rõhku, see tähendab, sinna vaja suunida tugevamat tuld.

Toodud maastiku ja olukorra hinnang pidi olema aluseks rohelise poole juhi otsusele, kuidas paigutada oma vägesid vastupanu positsioonile. Ta tegigi seda väga lihtsalt: jactas rinde peaaegu matemaatiliselt kaheks, asetades vastupanu positsiooni esijärku 2 kompaniid ja jättes 2 komp. varru (roheline patalj. koosnes neljast kompaniist). Varru jäetud kompaniist asus üks vallamaja rajoonis, teine — Suukro talu juures.

Rohelise poole juhi otsuse ja selle täitmise tagajärjel kujunes roheline kaitsekord nagu seda püütud näidata skeemil nr. 1.

Sellest asetusest näeme:

- 1) Vägede jaotus on täiesti lineaarne, temal puudub igasugune sügavus.
- 2) Väed on asetatud positsioonile ühetasaselt, ilma et tähtsamates suunades oleks loodud tugevamat vastupanu. Asetuse vasak tiib on

täiesti lahtine, tema julgeoleku eest on kantud vähe hoolt.

3) Varud on paisatud laiali, nad ei moodusta poole juhi käes seda võimast rusikát, mille abil ta oma tahet vaenlasele peale sunnib, millega ta annab lõpuliku hoobi vaenlasele.

Varud asuvad kohtades, kus nad skeemil näidatud, ilma et endale ette valmistaksid positsiooni, kus vaenlase äkilise pealetungi korral avaldada vastupanu. Ühe sõnaga, nad on asetuses, milles neid saab ära kasutada osaliseks vastulöögiks, s. o. manöövriks, kuid neil ei avane võimalust oma tulega osa võtta tuletõkke moodustamisest vastupanu positsiooni eelservale ja positsiooni sügavusse.

Seega varud täidavad ainult osa neist ülesannetest, mis neile ette näeb määrustik.

Tuletõkke löömisest vastupanu positsiooni ette ja positsiooni sügavusse nemad osa ei võta. Viimane tegur aga nüüdisaja lahingus omab suurima tähtsuse.

Tarvitusel oleva kahurväe rohkuse ja nüüdisaja relvade tulevõimsuse juures ei või meie millalgi kindlad olla, et pealetungijal korda ei läheks vastupanu positsiooni ees lasuvat tuletõket läbi murda, õigemini — hävitada relvu ja elavjõudu, kes annavad tuld teatavale rinde osale, ning meie vastupanu positsiooni sisse murda. — Kuid kuigi see peaks pealetungijal korda minema, ei tohi see veel viia kogu meie vastupanu positsiooni kokkuvarisemisele, vaid sissetunginud vaenlane peab sattuma uutele järkjärgulistele tulelöökidetele ja tuletõketele, mis temal takistavad edasiliikumist positsiooni sügavusse ja sissemurde laiutamist külgedele (rinnetpidi).

Seesuguste tuletõkete loomine positsiooni sügavuses ja külgedele ongi üks varude ülesannetest. Seda ülesannet varud aga täita ei suutnud, sest et nendel puudusid selleks ettevalmistatud positsioonid.

Kui me tahame kaitsele asudes vähendada vaenlase tule mõju meie vastupanu positsioonile, siis peame kandma hoolt selle eest, et vaenlast võimalikult kauem hoida eemal sellest joonest või vähemalt teda takistama võtmast tähtsaid vaatluspunkte meie vastupanu positsiooni ees enda alla.

Pealegi on tähtis, et meie vastupanu positsioonil asuvad väed varakult informeeritaks vastase pealetungist selleks, et end õigeaks ajaks seada lahinguvalmis. Ka ei tohi me lubada, et väiksemgi vaenlase luursalk ilmuks meie vastupanu positsiooni ette ja kaitsel asuvate vägede asetuse kõikides üksikasjades teeks kindlaks. Et seda kõike vältida, selleks on vaja ette saata vastupanu positsioonil asuvate üksuste koossei-

sust väiksemad osad, n. n. lahingepostid.

Seesuguste lahingepostide kaugus vastupanu positsioonist onoleb muidugi olukorrast ja maastikust; normiks näeb ette meie uus määrustik 1—1½ kilom. Ühe, võib olla kahe jao määramisest lahingepostideks kompaniist tohiks jätkuda.

Küsimus on, missuguseid jagusid selleks määrata, kas k-kuulipilduja või laskurjagusid ja missugustest rühmadest neid vaja saata, kas kompanii varurühmast või esijärgus asuvatest rühmadest.

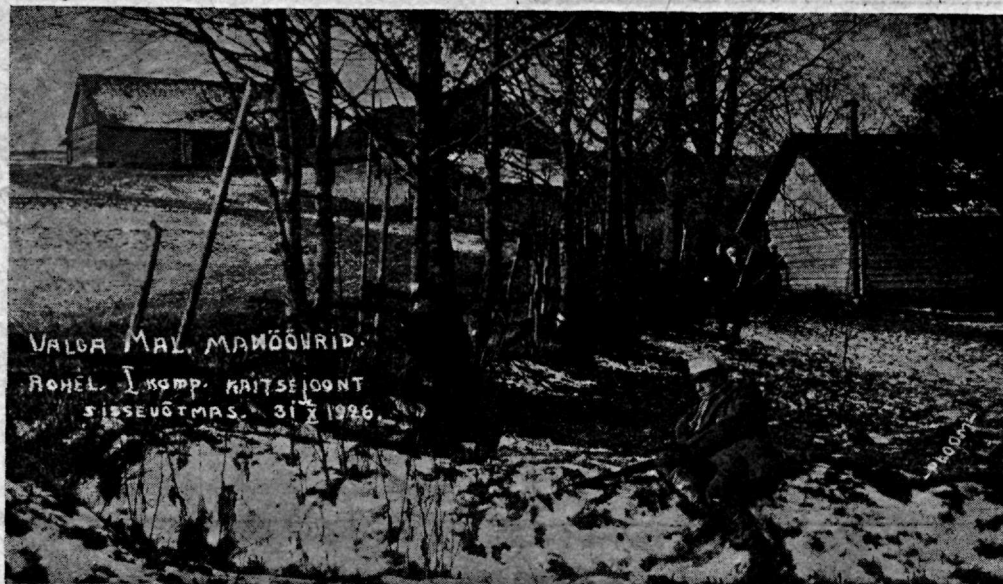
Mis puutub sellesse, kas need peavad olema

vade (raskete kuulipildujate, miinipildujate jne.) tulega, ehkki see oleks soovitatav.

Kõigele sellele kaitsepositsiooni sügavuse loomisele tuleb lisaks veel vaenlase poole väljasaadetud luure, mille peale igasuguses olukorras igal juhul tuleb mõelda.

Kui eelpooltoodud mõtteid püüaksime kujutada skemaatiliselt, saaksime umbes järgmise pildi kaitsekorra üldkujust (v. skeem nr. 2).

Võrreldes nüüd roheliste asetust kaitsel 2. manöövrpäeva hommikul Veskimäe, Valustemäe, Soe alevi joonel toodud skeemiga, näeme kõige pealt:

Valga maleva manöövrid. Roheliste I kompanii kaitsejoont sisse võtmas.

k.-klp. või laskurjad — see onoleb olukorrast. Kui maastik lahingepostide joonel lahtine ja võimaldab head tulistamist — siis on otstarbekohane välja saata k.-klp. jagusid; on see ümberpöörduvalt — siis laskurjagusid.

Selle kohta, missugusest rühmast saata välja lahingeposte, meie uus määrustik norme ette ei näe: see võib sündida kui varu- nii esijärgus asuvatest rühmadest.

Nii siis vootamatuse vältimiseks, vaatluse toimetamiseks ja vastase luureosade tagasitõrjumiseks asuvad vastupanu positsiooni ees n. n. lahingepostid.

See omapoovit veelgi suurendab kaitsepositsiooni sügavust, seega moodustub pealetungijale vaenlasele veel uus tuletõke ette, kuigi vast nõrk, sest lahingepostide joonel asuvate vägede ja relvade vähesus ei võimalda tugeva tuletõkke loomist ja mitte alati ei ole võimalik vastupanu positsioonilt lahingeposte toetada raskete rel-

1) rohelistel puudub ees luure vastase kavatsuste kindlakstegemiseks;

2) puuduvad lahingepostid; kõrg. 50,1 on roheliste poolt jäetud vallutamata. Sinistel seega võimalus selle mäe kattel sooritada takistamatult ja varjatult lähenemist selleks, et ilma suurema vaevata enda alla võtta kõrg. 50,1, see edaspidiseks tegutsemiseks nii tähtis punkt;

3) varud, ehk küll asetatud mõlema tiiva taha, ei suuda vastupanu ja tuleandmise ning tuletõkete loomise mõttes midagi ära teha, sest neil puuduvad selleks ettevalmistatud positsioonid. Nende kasutamine ühiseks võimsaks vastulöögiks on raskendatud.

Ja veel üks asi, mis küll toodud skeemi ja roheliste asetuse võrdlusest otsekohe ei selgu, mis aga meie oludes väärrib tähelepanu:

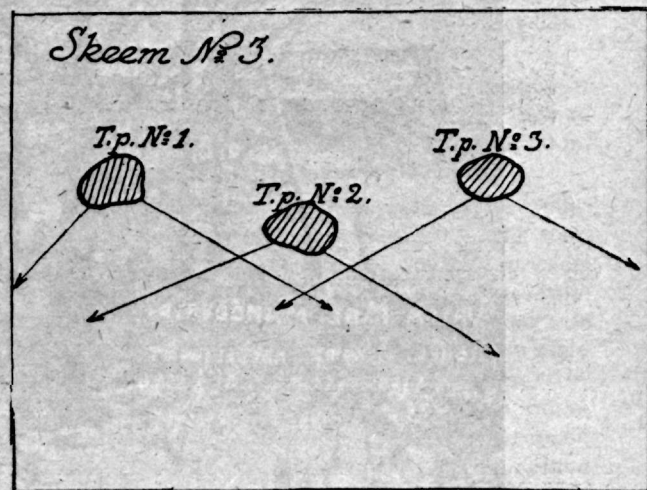
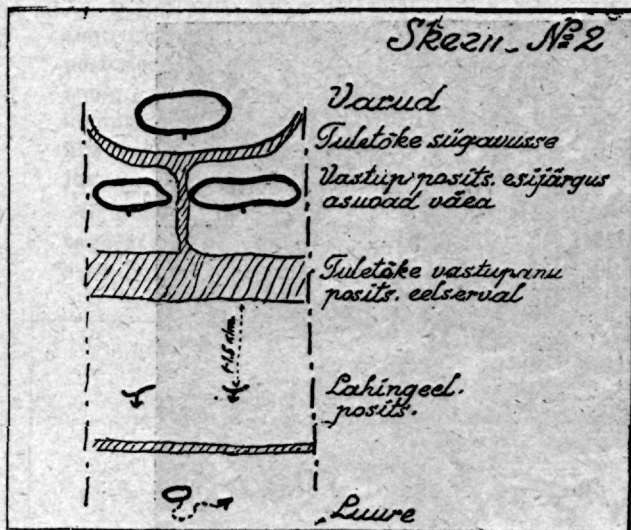
Rohelised on asetanud oma üksused esijärku nii, et nad tervel rindel tuuleveskist alates tee veert ja Valuste mäe mööda kuni Soe alevi ida-

poole servani moodustavad ühe katkestamatu laskuraheliku.

Meie olukorras, kus väheste vägedega tuleb kaitsta laiu rindeid, on seesugune asetus läbiviimatu lihtsal põhjusel, et meil kõige pealt ei jatku mehi rindete kaitseks seesugusel kujul. Pealegi ei saavuta me võimsat kaitset seega, et asetame mehed maa-alale, mida vaja kaitsta ühetaoliselt; peame meeletama, et kaitset teostame kõige pealt tulega. Selleks, et anda tuld rinde ette, ei pruugi me sugugi mehi jaotada üle terve rinde, vaid meie juhtimise ja tuleandmise kergendamiseks grupeerime nad ainult parimatele positsioo-

asuda seejuures enam reaalsel alusel, võtame lähemale vaatlusele Valga manöövrite 2. päeva arenemiskäigu ja teeme siis sellest vastavad järeldused.

Õieti hinnates maastiku iseäraldusi ja üldist olukorda suunis siniste poole juht oma väed pealetungile kahes grupis: ühega Emajõe vasakut kallast mööda, teisega — roheliste asetuse parema tiiva haaramiseks. Seejuures teine grupp moodustas endast $\frac{3}{4}$ kõigist siniste poole juhi kasutuses olevatest jõududest. Seda siniste poole juhi manöövri ideed tuleb lugeda igati õnnestunuks: esiteks soodustas maastik vasakul tiival

nidele ja tähtsamatele kohtadele, kust nad siis oma tulega kaitsevad tervet rindet. Kokkugrupeeritud üksustele moodustame tugevad kaitseehitused, milles nad oleksid varjatud vaenlase tule mõju eest, ehitame kaevikud jne. ning moodustame n. n. toetuspunktid.

Need toetuspunktid on, nagu tähendatud, positsiooni tähtsamatel kohtadel ja kaitsevad maa-ala üksteise vahel tulega.

Püüdes jällegi toodud mõtteid kujutada skeemaatilisel saame umbes järgmise pildi: (v. skeem nr. 3). Seejuures toetuspunktide vahel olevaid maa-alasid võib tarbekorral kaitsta väiksemategi osadega.

Kui me nüüd püüaksime korraldada kaitset oludes, nagu need olid välja kujunenud 2. manöövrpäevaks vastavalt toodud kaitse üldkujule, saaksime järgmise konkreetse pildi: (v. skeem nr. 4).

Tekib küsimus, kas seesugune ülesande lahendus siis tõesti on parem kui roheline poole juhi poolt otsustatud.

Selle üle võib muidugi palju vaielda, kuid et

pealetungi ja teiseks oleksid edu korral rohelised surutud vastu Emajõe ja oleksid seega ära löigatud oma peajõududest, kes neile Viljandi poolt appi tõttasid (üldolukorra andmetel). Selle kohta oleks pidanud jõudma selgusele ka roheliste poole juht olukorra hinnangu tulemusena ja oleks pidanud tegema vastavad järeldused kaitse korraldamisel.

Seetõttu, et rohelistel puudus ees luure, oli roheliste poole juht täielises teadmatuses vastase pealöögi suunast. Lahingeelpostide puudusel valutasi sinised ühegi takistuseta kõrg. 50,1 ning hakkasid siis arendama manöövrit roheliste parema tiiva haaramiseks.

Siniste parempoolne grupp selle aja sees liikus edukalt roheliste vasaku tiiva haaramisele.

Umbes kella $\frac{1}{2}$ 10 paiku jõudsidki sinised Veskimäe ja Valuste mäe vahel asuvasse metsasalusse ja läksid siin rünnakule, löödi aga roheliste poolt tagasi. Siniste ebaedu põhjuseks oli asjaolu, et nende varud õigeaks ajaks ei jõudnud rünnaku kohale, mille tagajärjel löök ei kujuneud küllalt tugevaks.

See oli moment, kus roheliste poole juht jõu-

Valga maleva manöövrid. Puhkus Hummuli mõisa õues.

dis selgusele vastase pealöögi suuna kohta. See oli ka ühtlasi moment, kus rohelistel oleks olnud võimalik pealetungijat purustada, kui nad õigel momendil oleksid suutnud kasutada oma varusid vastulöögiks.

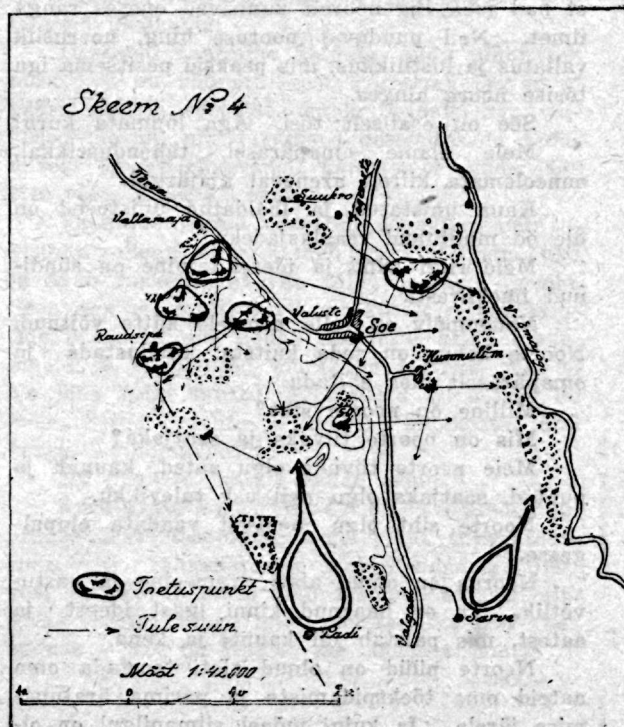
Kuid roheliste varud olid kaugel, pealegi veel laiali paisatud, ja seniks kui roheliste poole juht suutis nad koondada vastulöögiks, olid siniste varud ka juba kohale jõudnud ning alustasid uut rünnakut. Sel momendil lõpetati manööver, kuid küsitav on, milline edu nüüd veel oleks olnud kaitsja vastulöögil, kuna sinised asusid uuele rünnakule — uute värske jõududega. Seega oli läinud kaotsi scodsam moment vasturünnakuks, moment, kus rünnaku tagasilöömise tagajärjel vastase pealetungi tahe oli raugemas ja kus kõige rohkem oleks olnud võimalik teda vastulöögiga purustada. Varude asetus kõrg. 47,8, nagu see näidatud skeemil nr. 4, oleks taganud õigeaegset vastulööki.

Või oletame, et siniste rünnak oleks õnnestunud! Sel juhul oleksid nad kiiremini jõudnud kõrg. 47,8 kui vallamaja juures asuvad varud, kes roheliste edasitungi vallamaja juurest niikuinii tulega takistada ei suutnud, ning see oleks tähendanud Soe alevi kaitsel asuvate vägede kadu.

Varude asetus kõrg. 47,8 poleks mitte ainult taganud õigeaegse tugeva vastulöögi andmist kui paremale nii vasakule tiivale, vaid oleks taganud ka tuletõkke loomist positsiooni sügavusse. Kõrgustiku, mis kagu pool Soe alevit, roheliste vägede poolt oma alla võtmise oleks vältinud haaramist vasakult tiivalt.

Kuigi üldiselt toodud ülesande lahenduse kohta võib jõuda mitmesugusele otsusele, toodud konkreetne olukord ei luba kahelda selles, milline lahendustest vastas enam olukorrale. Mida aga kindlasti roheline poole tegevusest võib pooldada, on tugeva varu modustamine.

Tugev varu, õigesti ära kasutatud, väldib ka suuremad ootamatused, annab võimaluse pea-

Valga maleva manöövrid. Helme malevkonna vanemad kaitseleitlased kõõgi lähedal.

letungijale jagada tugevaid vastulööke ja kasutada edu.

Roheliste poole juhi otsust, teostada kaitset aktiivselt, tuleb seada kõigile eeskujuks.

„Kaitsetegevuses ei või leida aset passiivsus. Kaitse peab olema aktiivne, painduv...“ (Jalgv. eeskiri II osa § 312 projekt).

Noorsugu, vaata mehiselt tulevikku.

Meie praeguspõlve noortele on heidetud ette, et nad juba liig noorelt kannavad eneses rauga ilmet. Neil puuduvat nooruse hing, nooruslik vallatus ja lustilikkus, mis peaksid pesitsema iga tõsise noore hinges.

See on osaliselt tõsi. Aga lõpmata kurb!

Meie elame omapärasel, tähendusrikkal, enneolemata kiirelt areneval ajajärgul.

Kaua unistatud ja ihaldatud unistused on üle õõ muutunud reaalsjadeks.

Meie riigi sünd ja ülesehitamine on sündinud imekiiresti.

Vanempõlv on selle noortele kätte võitnud. Noorte kohus on seda kaitsta, kindlustada ja omapäraselt üles ehitada.

Milline on noorte siht?

Mis on noorte tiivuks ja saatjaks?

Meie noorte tiivuks olgu aated, kaunid ja puhtad, saatjaks olgu, neil usk tulevikku.

Noorte siht olgu mehiselt vaadata elupalgesse.

Noorus on olnud alati avameelne ja vastuvõtlik. Ta on haarnud kinni igast ideest ja aatest, mis paistab nii kaunis ja kena.

Noorte püüed on olnud alati teostada oma aateid oma töökspidamiste ja parima äratundmise järele. Ja kuigi mõnel silmapilgul on ol-

nud nende teostamine raske ja elunõudev, siiski pole noored kokkunenud ega tagasi pörganud, vaid kindla tahtega ja ennatsalgavalt on nad asunud tööle. Tähendusriikas ajajärk, mida tulevane põlv võib ainult ette kujutada, on olnud palju nõudev ja töörikas. Ta on võtnud noortelt noorusliku värskuse ja muutnud nad tööinimesteks. Ja teisiti poleks see võinudki olla. Noored on tõsiselt hinnanud oma seisukorda.

Oleme kindlad, et praegune noorsugu suudab aru saada ka oma kohustusist tuleviku vastu. Tal jätkub küllalt mehisust, et mehiselt vaadata elupalgesse ja tulevikku. Ja kui noortel jätkub julgust selleks, mida tal kahtlemata on, siis ei pruugi meie vanemal põlvel kurta ega mures olla tuleviku pärast, vaid ta võib uhke olla elujõuliste tulevikukandjate pärast.

Meie noorsugu teab, et meie väikerahva olemasolu nõuab noortelt kui tulevikukandjatelt tugevat rahvustunnet. Seda on ta tõendanud oma viimasel koolinoorsoo kongressil, kus pandi alus meie rahvusliku noorsoo liikumisele. Seesugune, rahvuslikult tervenev vaim meie noorsoos olgu tervitatud. Varem või hiljem pidi noorsugu ikka leidma oma õige palge. Ja ta leidiski.

Teisena peab noorsugu teadma, et temalt nõutakse, et ta oleks igakülgset, harmooniliselt

arenenud noorsugu. Terves kehas valitsegu terve vaim. Kool olgu meie vaimu teritaja ja süvendaja. Vaimu rikastamisel ei tohi meie noorsoo kehaline kasvatus närbuda. Ja kui kool ei suuda siin suurt pakkuda, siis peab siin tulema appi kaitseliit. Ja viimane ongi seda jõudumööda teinud, sest kodukaitse nõuab kehaliselt terveid ja tugevaid kaitsjaid.

Meie püüd olgu, et noorsugu oleks terve kui kehaliselt, nii vaimliseltki. Meie lipukirjaks peaks olema see ärakulunud, vana, kuid ikka ja alati uus ja värske lause: terves kehas terve vaim.

Siis vaatab noorsugu mehiselt tulevikku.

A. Reisner.

Dessant talvel.

Suurema osa Eesti väbariigi piirist, nimelt umbes kolm neljandikku (¾) ehk 1306,73 klm.*) moodustab n. n. veepiir, mis seisab iga aasta läbisegi 2—5 kuud jääkatte all. Selle piiriosa kaitsmisel on kaitseliidu malevatel etendada meie oludes kahtlemata oma kindel osa. Teisest küljest ei ole vist kahtlust selleski, keda peame mõistma arvatava vaenlase all, kui tuletame meele kas või Nõukogude Venemaa praeguse juhtiva tegelase Stalini kõnet välispoliitika üle, mis ta pidanud kommunistliku partei kongressil Moskvas novembrikuu algul s. a.: „Meie ei ole mitte kuski saare peal ja sellepärast on tarvis lõpuliku võidu saavutamiseks, et kapitalistlikud naabermaad muudetakse ümber sotsialistlikkudeks; sotsialismi lõpulisel võidus võib olla kindel alles siis, kui läheb korda sütitada revolutsiooni ka vähemalt mõnel teisel maal.“ Need naabermaad on muidugi eeskätt rajariigid, millede hulka kuulub ju Eestigi. Kui veel juure lisada, et naaberriigis provotseeritud mässude (näit. 1. det. 1924) toetuseks on nähtud ette punaväe dessandi tegemine, siis saab küsimus — kuidas vaadatakse SSSR'is talviste dessandi tegemise võimalustele Baltimerel — eriti aktuaalseks. (Huvitav on märkida, et üks Tallinna maleva taktilistest õpustest oli ka rajatud oletusele vaenlase dessandi).

Kõigepealt kriipsutavad N.-Venē asjatundjad alla, et Baltimere jääludes osutub allveepaate tegevus talvel mõttetuks. Torpeedo-kaardrite ja eskaadri miinilaevade (kui kõige kardetavamate!) kallaletungi hädaoht dessant-transportidele langevad ära. Järelikult võiks varitseda dessandi ainult õhujõudude ja suurte sõjalaevade kallaletung, kui viimased on varustatud somusvõõga, mis võimaldab liikumist jääs. Peale selle ähvardavat dessant-ekspeditsiooni kaitsja miiniväljad, millega võidelda raske, sest väikesed traalerid ei saa tulla kõne alla just jääolude tõttu. Venelaste arvates tuleks seks etstarbeks kohandada traal-paravaan'id, s. o. abinõud, mis kaitsevad laeva liikumise ajal miinitõ-

kete eest. Hellitatakse lootust, et selle küsimuse lahendamine ei tee arenenud tehnikale raskusi.

Mis puutub dessant-operatsioonide läbiviimisesse enesesse, siis lihtsustatakse ta talvel seeläbi, et langeb ära kõrvaliste ujuvate abinõude vajadus. Selle kohta kirjutab J. Rall punaväe juhtide häälekandjas käesoleva aasta novembrikuus järgmist:

„Laevad, mille laadungiks on sõjavägi, liiguvad jäälohkuja järele võimalikult kaldale ligemale ja meeste väljalaadimine teostatakse vahenditult jääle. Meeste maabumist toetab laev suurtükitulega. Dessandi kohaletoomine võib sündida mitte ainult transportlaevadel, vaid ka jäämurdjatel, liinilaevadel ja ristlejatel.

Väljasuurtükke võib laadida välja otsekohe jääle. Haubitsad, piiramise kahurvägi ja tankid vajavad kaldale toimetamist osadena. Üldiselt ei peaks dessandi väljalaadimine kaldale tekitama suuremaid raskusi. Asja kiirendamiseks on vajalik organiseeritud töö, mis peab nägema ette mõningaid üksikasju.

Dessandi saatmine kaldale, mida ümbritseb nõrk jää, on võimatu, sest suuremad laevad ei pääse madala vee tõttu kalda ligedale, aga väikesed laevad, mis tarvilised dessantosade vedamiseks transportlaevadelt kaldale, ei suuda jääs ette võtta pikemaid reise.

Vaenlane püüab dessandi edasiliikumist takistada sellega, et ta katsub jääkatet lasta õhku ja avab raskete kahurite tule dessandi peale. Seda aga ei tarvitse erilisel kartal, sest jääkihtide õhkulaskmine nõuab määratul arvul lõhkeaineid ja purustused mürskude lehtrite näol ei ole jääs kuigi suured. Niisugused takistused on kaasavõetud redelite ja kergete kilbikete abil kergesti võidetavad.“

Nii punaste juhtide vaade asjale.

Arvatavate vaenlase võtete tundmaõpimine dessant-operatsioonidel omab suure tähtsuse eriti rannaäärsetes malevkondades, liiatki veel siis, kui lähemas ümbruskonnas ei asu kaitseväge osad. Hoogu anda mõtete liikumisele ses suunas — see on käesolevate ridade eesmärk.

—ms.—

*) Saared välja arvatud.

— Tulevikusõda ja mootori osa selles.

Mootor on leidnud viimastel aastatel kõigi riikide sõjavägedes ikka rohkem ja rohkem tähelepanu. Ta on tungimas niihästi löögiosade kui ka seljatagust organiseerivate väeosade vähematessegi rühmitustesse. Nagu 1870.—1871. a. sõja järel raudteeasjandus tõmbas endale kogu sõjateadusliku mõtte kandja ringkonna tähelepanu, nii on peale maailmasõda sisemise põlemisega mootor saanud tähelepanu keskkohaks. Temast ei ole pääsnud mööda ka sellased vabatahtlikud riigikaitse organisatsioonid nagu kaitseliit. Tarkust on peale tulnud meele Soome kaitseliitu tema arenenud tehniliste väeosadega.

Ehk küll keegi ei suuda tehnika arenemisele panna piiri, arvavad sakslased siiski, et ükski riik ei suuda praegu ainelise kitsikuse tõttu oma sõjajõude täiesti moodustada ümber motoriseeritud tulevikusõjarmeeks. Kuid sündmuste arenemine minevat edaspidi ainult selles suunas. Samal seisukohal näivad olevat ka venelased. Üks nende autoritest — V. Bajov — toob „Kr. Sv.“ käesoleva aasta novembri numbris (256) huvitava kokkuvõtte Euroopa sõjateadlikkudes ringkondades maad võtnud ettekujutusest sõjavägede motoriseerimise üle ja sellega ühendatud iseäralduste kohta sõjategevuses. Tutvustame nendega allpool ka „Kaitse Kodu!“ laialdast lugejateperet.

Sõjavägi tulevikus.

Strateegilist armee ratsaväge ei saa olema; teda asendavad kiiresti liikuvad tankid ja soomusautod, milliseid saadab jalgvägi põrinata mototsüklettidel ja autodel. Strateegiline luure lasuks täieliselt õhujõududel.

Diviisid on mõeldavad ainult auto-diviisidena, kus kõik inimesed ja materjaalosagi veetakse kiiresti liikuvail ja igast kohast läbipääsvail masinail. Hobused säilivad ainult käskjalgade teenistuses ja staapide juures. Sõjavägi, mis koostatud auto-diviisidest, motoriseeritud raskest kahurväest, tankidest, õhuväest ja tehnilistest vägedest, varustatakse rikkalikult teid-sildu ning raudteid ehitavate osadega ühes tarviliku materjaal-osaga.

Kolonnide sügavus jääb endiseks, välja arvatud muidugi venitatavus, mis tingitud õhujõudude tegevusest. Väeosade liikuvus kasvab vähemalt kolmekordseks.

Lennuvägi saab etendama väljapaistvat osa maapealsete vägede tulistamise mõttes, samuti ka kui sidevahend ja kui üksikute salkade varustaja lahing- ning toidumoonaga.

Sõjategevuse käik.

Sõda algab suurte õhujõudude kallaletungiga poliitilistele, sõjalistele ja tööstus-tsentridele — ilma ametliku sõjakuulutamiseta. Oma jõudude

mobiliseerimine ja hargnemine kaetakse lennuväe tegevusega; mõlemad eelnimetatud tegevused peab läbi viidama kiiresti, et lühendada vaenlase õhujõudude mõjuvuse kestvust. Ühtlasi on soovitatav kohe ettevõetava hoogsa pealetungiga suruda vaenlase aerodroomid tema sisemaale, et tagada oma maa-ala julgeolekut. Operatsioonide tempo kiireneb, kuid üldiselt olenevalt masinate tehnilistest omadustest.

Kaitsja püüdeks saab olema vaenlase edasitungimist panna seisma ootamatult loodud (kuid aegsasti ettevalmistatud) hävituszoonide ja gaasiosodega ning suunida teda hävituszoonide sellekohase grupeerimisega soovitatavatesse koridoridesse. Seal algavad võitlused, missuguseid iseloomustab raskuste keskpunkti ja pealöögi suundade kiire vaheldus, tingitult laialdasest ümbergrupeerimise võimalusest. Pealetungija on ikka rohkem ja rohkem seotud pikenevatest kommunikatsioonidest.

Vastaspoolte võrdsete jõudude juure, näit. „sõjaliste liitude“ puhul, algab võitlus „väljakurnamise“ peale, mootori võitlus mootoriga, eeskätt muidugi mere- ja kuivamaatranspordi alal. Allveelaevad ja õhujõud püüavad üksteist vastastikku hävitada.

Sisemaal.

Õhujõudude mõjul tulevad tööstusettevõtted asetada laialipaisatult ja lähemale sellele piiriosale, kus hädaoht väiksem. Nende ehitusplaanid vaadatakse läbi õhu- ja gaasikaitse seisukohalt. Tekib vajadus ehitada betoonkeldreid ja gaasivarjendeid isegi eramajades; gaasivarjenditena kasutatakse muu seas ära kõik linnade kunstlikud ehitused (metropolitenid, tunnelid jne.).

Tehnilisel alal on tingimata tarvilik autode, lennukite, laevade jne. mudelite standartisatsioon sõjaministeeriumi vaatevinklist.

Kestva iseloomuga välifortifikatsioon omandab varjatud „hävituszoonide“ ilme, milledes vaenlase liikumine takistatakse teede ja ühendusabiõnde õhukulaskmisega, gaasiväljadega ja „veeuputustega“. Neid zooni võib ehitada palju kiiremalt ja vähemate ainelistele kuludega kui endis-aegseid kestva iselaadiga fortifikatsioonilisi ehitusi. Elanikud saavad kasutama õhu- ja gaasikaitse varjendite ehitamisel rahua ajal osalt kestva fortifikatsiooni võtteid.

Õhuväe mõju nõuab, et mobiliseeritud väeosad paigutataks ümber suurtest kasarmutest väiksematesse asulatesse, kus rahua ajal väeosad ei olnud.

Eeskätt ja nimelt mõne tunni jooksul mobiliseeritakse õhuvägi, mille rahuaegseks tunnuseks olgu „tähelepanematu“ valmisolek sõjategevuseks. Õhuvägi iseenesest ei suuda sõda otsustada, sest

absoluutne ülekaal õhus jääb unistuseks; kuid tema läbi on praktiliselt teostatav riikide liit, mis-sugused maa-alaliselt üksteisest eraldatud. Kokkuvõttes — sõjakäigule väljaastumise aeg mobilisatsiooni puhul saab olema tunduvalt lühem; seda võimaldab esiteks autotransport ja teiseks on see tingitud vaenlase õhuväe tegevusest.

Hargnemine.

Autotranspordi mõjul väheneb raudteede tähtsus. Lennuväe suurenemine teeb raudteede elektrofiteerimise koguni hädaohtlikuks, sest elektrijaamad ja juhed ei ole millegagi garanteeritud purustamise eest.

Sõjavägede motoriseerimisega kaovad need teravad piirjooned, mis seni olid mobilisatsiooni, hargnemise ja pealetungi vahel.

Hargnemise rajoon võib kanduda sügavemale sisemaale, et teda sellega viia vaenlase aerodroomidest kaugemale. Muidugi on see võimalik ainult väeosade suurema liikumisvõime tõttu.

Hävituszoonidest saab vaenlane teateid alles hargnemise perioodil, ja ta on sunnitud võtma ette muudatusi hargnemises, kuid viimane aja-kaotus on jällegi tasutav liikumiskiirusega.

Juhtide oskusele esitab väeosade kiire liikuvus väga suuri nõudeid, kuid teisest küljest saavad juhi käsutuses olema ka palju täielikumad

sidevahendid kui praegu. Armeetegevus reegli-pärase juhtimiseta ei ole üldse mõeldav.

Motoriseeritud sõjavägede liikuvus sunnib käsutama manööver-sõja võtteid.

Lõpuks olgu tähelepanu juhitud neile tehnilistele saavutustele, millised tulid ilmsiks Inglise armee 1925. a. manöövritel.

Uute Vikers'i tankidega varustatud tankide-pataljon tegi kaks öist rännakut ja 4 tunni 30 m. jooksul liikus edasi ilma ühegi rikketa 53 klm. (Nende tankide kiirus on 40 klm. tunnis; relvastus: üks 47-mm. suurtükk, kaks rasket ja neli kergemat kuulip.)

Uuetüübiliste soomusautode rühm tegi vaenlase selja taga 28 tunniga 320-klm. löögi, võttis ära vaenlaselt salaja dokumente, ajas laiali staape ja voore, tulistas vaenlase aerodroomi jne. Selle juures saatis rühm oma ülemusele teadaandegi õigeks ajaks. Tõsi küll, et suurepäraseid teed siin autorühma tegevust kõigiti soodustasid.

Kogu manöövri kestes ei langenud ükski masin tehniliste rikete tagajärjel rivist välja.

See näide, kui üks paljudest, laseb oletada, et suurem osa unistusist tulevikusõja relvastuse ja võitlusviiside alal on realiseeritav. Küsimus võib olla vaid ajas.

—ms—

„KAITSE KODU!“

tellimiste vastuvõtmine

1927. a. peale on avatud.

Rutake tellimiste uuendamisega.

„Kaitse Kodu!“ on ajakiri kõgu rahvale. Iga rahvuslikult mõtleval kodanik loeb „Kaitse Kodu!“ ja aitab kaasa selle levimiseks rahvahulkadesse.

Iga veendunud kodanik, iga kaitseliitlane tellib endale „Kaitse Kodu!“

Eeloleval ilmumisaastal ei tohi puududa „Kaitse Kodu!“ ühelgi lugemislaua, üheski koolis, üheski ühingus, üheski ooteruumis ega ka üheski perekonnas.

Selleks olgem valvel!

„Kaitse Kodu!“ talitus.

Varjude riigis.

Juhan Jaigi romaan.

(Järg.)

5

Olime ammu juba tulnud selgusele, et paremini varustatud vaenlaselt tuleb õpida. Juba meie oskasimegi teha kiviheitmasinaid-paterelle, milledega kaitsesime oma linnu ja sõdisime ka väljal. Samuti kasutasime ka saagikslangenud raudriideid ja tegime neid isegi järele. Nendega oli meilgi varustatud mõnikümme meest, kes samuti olid koondatud sakslaste vaenlaseosa vastu. Ning nendega oligi vaenlasel rohkesti tegemist. Kuid mehed usaldasid raudriideid liig palju —

Meie keskel asuv väeosa oli aga kannud juba suuri kaotusi. Sakslaste pealesurumise all taganesime meie selle oma väeosa juure, kes sõdis lätlaste vastu ning kes siamaani mehiselt oli pidanud vastu. Ja mitte üksi vastu pidanud, vaid nad olid ka edasi jõudnud. Ning kui meie keskmine väeosa poleks nii kiiresti taganenud, oleksid lätlased samutigi pea pidanud taganema nagu liivlasedki. Saksa koondatud vägede tiibade nõrkemine oleks annud meie meestele uut sõjahoogu ning meie oleksi-

Kaitseliidu suvistest õppustest. Võnnu malevkonna Rasina kompanii laskeharjutustel.

nad ei taganenud ning nad piirati sisse. Märkasime nende meeleheitlikku heitlust tiheda vaenlaseparve keskel hiljem, sest nende eraldumine sündis esimeses lahingu hoos, kus polnud aega panna tähele kogu rinde tegevust. Püüdsime murda läbi, et päästa neid. Selleks kogunesid mehed võitlema ühes sihis. Sellesama sammuga aga viisime kogu oma sakslaste vastu sihitud väeliini segadusse ning peagi nägin hädaohtlikku pilti — sakslased murdsid meie nõrgenenud kohast läbi.

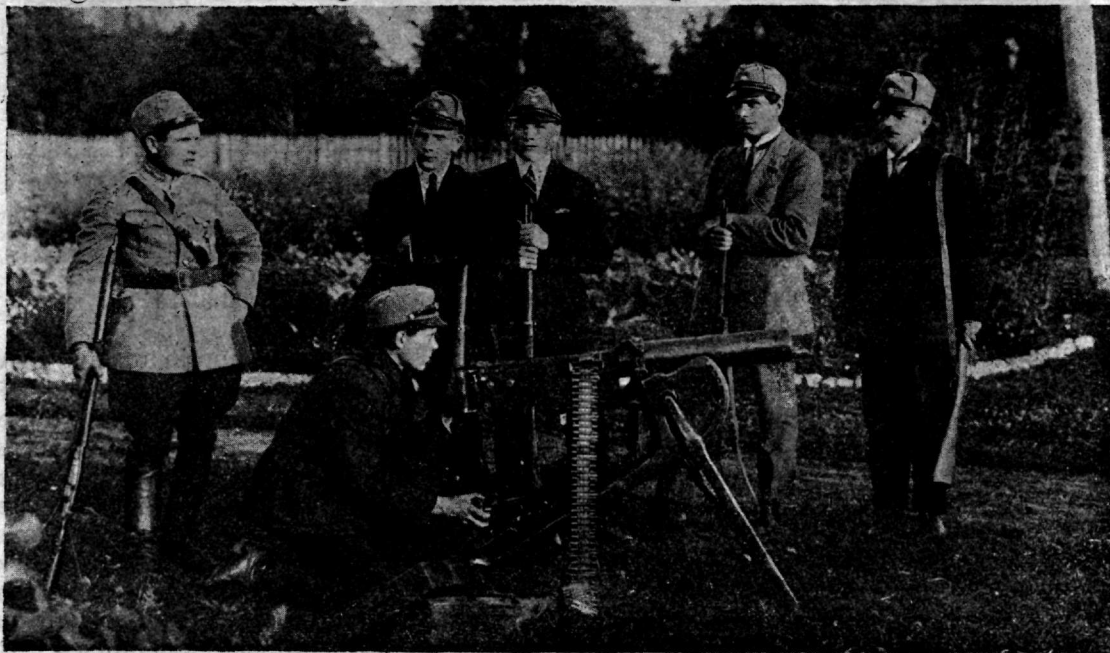
Nii oli meil kaks lahutatud väeosa. Läbimurret likvideerida polnud võimalik, sest sinna kohta kogus eriliselt kõva vaenlase jõud, sest sakslastele tulid abiks nende paremal tiival asunud liivlased, kellele hulgad löödi meie vägede poolt taganema.

me võinud võitagi kui oleksime kahelt poolt hooga tunginud kallale. Kuid nüüd oli mu suur malev lõhutud kaheks. Liivlaste vastu pandud osad tungisid küll küljelt sakslaste kallale, kuid millegi pärast polnud neil edu. Sakslased pidasid nende vastu vaid kaitselahingut, kuna oma jõudude pearaskusega nad surusid meie lätlaste vastu asetatud tiivale. Ning seal oli meil kohe selge, et võidust ei võinud juttugi olla, sest juba ähvardas meid ümberpiiramine igast küljest. Lätlastegi sõjaind tõusis, sest nad nägid endale appitulnud raudrüütlite hulki. Lätlaste äraandlik rõõm vihastas mind. Oli selge, et lahing lõpeb kaotusega, kuid enne lahinguvälja mahajätmist tahtsin tappa lätlasti, tahtsin tasuda neilegi vahedalt mõnd endist kui

ka praegust kaotust. Tormasin oma paremate meestega lätlaste keskele, jagades hoope igale poole. Oi, mul olid vahvad kaaslased, tublid sõjamehed, missuguseid ma sooviksin mu kodumaale ta nüüdistelgi võitlustel. Iga hoop langetas vaenlase. Meie järele jäi lai laipadega kaetud tee, Tuhatkordne viha, meeleheide ja tundmus, et vast niikuinii peame kaduma — need andsid meie kätte muinasjutulise jõu, et kõik pudenesid kui kõlkad meie ees. Juba kümned neid oli langetanud iga-

veel kord koguda oma väe, et lüüa uut lahingut ning seepärast põgenesin minagi lahinguväljalt peaaegu viimsena. Kuid metsikus lahinguhoos oli saanud haavata mu hobune, ta ei suutnud kanda mind hädaohutusse kaugusesse. Kuidagi jõudsin lätlaste tagasihutavast väest pisut kaugemale, kuid siis jäin jala. Minu truu sõjahobu kaotas jõu. Lätlased aga lähenesid.

Seisin pale palgesse surmaga. Oli võimatu pääseda jala Läti ratsameeste eest. Tahtsin nii võidelda lõpuni.

Kastre-Võnnu malevkonna 2. komp. II rühma kuulipilduja meeskond.

üks meist. Kuid meidki oli jäänud väheks ning viimaks lätlastest tihedasti ümberpiiratult peatus meie sissetungimine.

Olime ümberpiiratud.

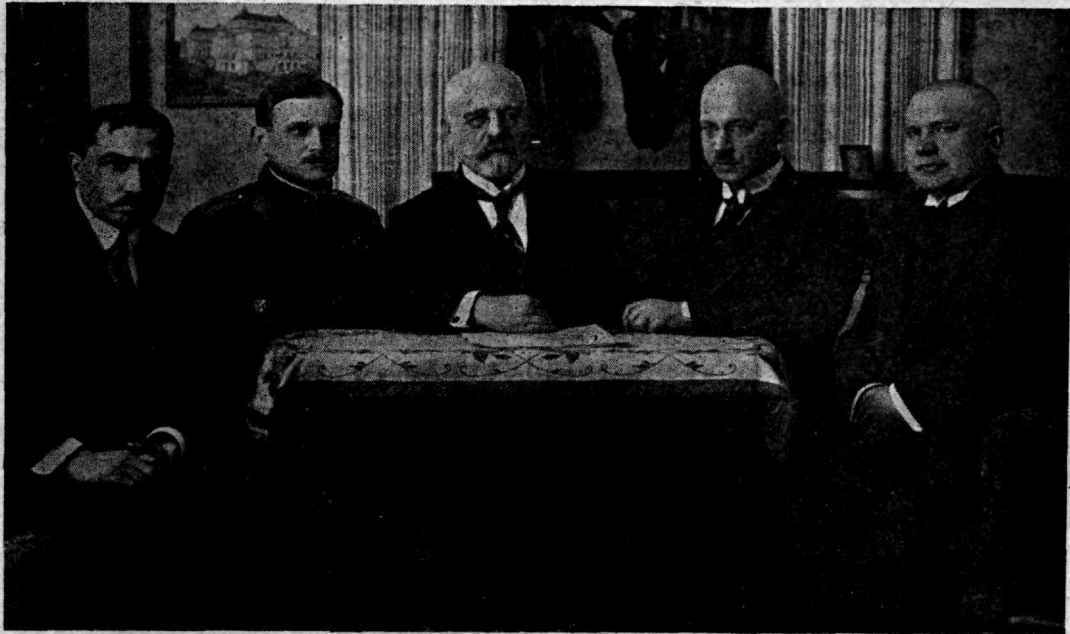
Ei, egas' meie siiski ehmunud. Pöörasime tagasi, et jõuda omade juure välja. Kuid ei see nii kergesti läinud, sest lätlastest oli kulutulena käinud läbi sõnum, et see sissepiiratute juht olen mina, mina, kelle nime nad tundsid küllaltki hästi. Ning seepärast oli meie vastu sihitud eriline tähelepanu.

Murdsime neist siiski läbi, kuid juba oli murdunud minu vägede vastupanek, juba põgeneti korralt metsadesse ja soodesse. See oli meie ajal ikka sõdades viisiks, et õnnetuse korral püüti pääseda väiksemate kaotustega, et hoida kokku jõude järgmiseks korraks. Minagi tahtsin

Meie ajal oli viisiks, et üksiku sõjamehe vastu astub üksik mees. Nii sündis see tihti lätlastegagi lahinguid lüües. Olin vahepeal saanud teada äraandja Kaupo surmasaamisest lahingus, kuid nüüd omaks viimaseks vastaseks soovisin saada lätlaste Veekot, kes läheneski minule. Veel seegi saata teise ilma, siis oleksin ma oma sõdurite auga lõpetanud. Hüüdsin Veekot enese vastu.

Kuid lätlased tundsid liig hästi mu käsitart, et üksi usaldada astuda mu vastu. Ning Veeko kartis. Sõitis minust mööda mu seljatakk, peljates tulla lähedale. Samal ajal parkümmend lätlast tungisid eest mu kallale, kelle hoope kaitsesin vastu, kuni lätlase Veeko oda tungis selja tagant mu südamesse.

Ärgates ei leidnud ma oma pead. See

Eesti rahudelegatsioon,
kes 1919. a. detsembri algul Tartus Nõukogude Venega rahuläbirääkimisi algas.

oli raiutud maha ning viidud Riiga. Lahingvälja katsid sadanded eestlaste laibad. Saklased olid omad kogunud kokku ja viinud ära. Olin kaua üksi tühjal väljal. Tundsin nagu oleks surnud kogu maa, nagu oleks viimane eluhing kadunud meie põldude ja metsade vahelt. Nagu hävitav rahepõlv oli löönud puruks mu rahva. Kellele kaevalt, kellelt otsida abi!

Algas Manalateekond. Nagu öö pilkases pimeduses tõusis sahin, nagu tuule tiibade salapärase lehvimine tundus mu ümber. Tundmata sõiduk liikus mõistmatu ümbruses, nagu hääletu vene eksles põhjatul ja pinnatul veel, nagu kõrguste ja sügavuste jõud talutasid mind oma salapära radadel. Aimasin, et pean jõudma kuhugi.

Siis Toone hääle kumin ulatus kõrvasse. Kutsuvad hääled äratasid meeli uuele elule. Need nagu äralendavate luikede pilvi alt kostvad häälsused, kuid nii koduselt mahedad, hingesse sulavad, need nagu kuulutasid uut elu. Sarnlesid need hääled ema hüüetele, mida tihtigi aimasin kuulvat hiiesalude õhtuses hämaruses, kui elu rasketes küsimustes otsisin lohutust hiiekohinas. Need nagu kõlasid kõrgelt nukra kandle katkendilised kisendused, täis kõlisevat kurbusilu. Need nagu olid helinad sellest peidupaigast, kuhu surutud see meie rahva tõde, mille eest sõdisime, mille eest sõditud ennegi, mille eest tuleb sõdida tulevikuski.

Siis jõudsin siia. Nii lõppis mu Pala lahing.“
(Järgneb.)

Siinkohal avaldame tänu

firma „K. HOLST & Co'le“ Tartus

„KAITSE KODU!le“ määratud 1500-margalise toetuse eest.

„Kaitse Kodu!“ talitus.

Esimesi katseid lendkoolide organiseerimisega kaitseliidus.

Üks raskemaist küsimustest kaitseliidu tegevuses on kahtlemata malevlaste väljaõppe küsimus.

On ju kõigile selge, et meie endile kaitseliitu, mis oma iseloomult sõjaline organisatsioon, ilma sõjalise väljaõppeta ette ei tohiks kujutada. Puuduvad malevlastel teadmised relvadega ümberkäimises, muutub terve kaitseliidu organisatsioon jõuetuks massiks, mis tõsiduse korral vaevast suudab täita tema peale pandud ootusi ja lootusi. Seepärast on vastuvaidlematu tõde, et malevlased ja pealikud peavad

Ei ole mingit põhjust oletada ja karta, et malevlaste passiivsus ja vähene huvi õppuste vastu tulevikus takistaks kaitseliidu väljaõpet. Kaitseliidu ridades seisev element on selleks liig arusaaja ja teadlik, et meelega ignoreerida väljaõppe vajadust. Eriti siis, kui organiseerida õppusi huvitavalt ja ajakohaselt, tohiks olla õppustest osavõtt alati elav ja arvurikas.

Kuid küsimus seisabki selles, kuidas organiseerida malevates õppust ajakohaselt ja huvitavalt?

Vabadussõjaaegne 2. jalgväe rügemendi 4. kompanii, mis koosnes peajaslikult Puhja vabatahtlikkudest. Kompanii ülemaks oli kapten K. Lamp.

Ülesvõtte tehtud kodukohast tulnud jõulukinkidetoote puhul, kes ka pildil näha.

saama teatava sõjalise ettevalmistuse või kes selle varemalt juba saanud, selle teadmised peavad saama värskendatud. Mis määras üht kui teist teostada, on olemas olevast ajast, õppejõudude arvust ja kohapealsetest oludest. Iga kaitseliidu vanema pealiku ülesandeks on neid kolme tegurit niimoodi üksteisega kokkukõlastada, et võimalduks saavutada maksimum tagajärge väljaõppe alal.

Rõõmustava nähtusena on tulnud seni ilmsiks, et pealikud ja malevlased suures enamuses on aru saanud väljaõppe vajadusest ja seni korraldatud õppustest õige elavalt on osa võtnud. Seda tõestasid eriti tänava sügisel malevates ära peetud taktikalised õppused ja manöövrid.

Iga hästikorraldatud õppuse aluseks on hästi ette valmistatud ja küllalisel arvul olemasolevad õppejõud, ajakohased õppevahendid ja õpperuumid.

Meil kõigil on teada, palju õppejõude on malevatel praegu käsutada: üks maleva instruktor — ja see on kõik. Paremal juhusel aitab kaasa maleva pealik, kuid tema harilikult on seewõrra koormatud administratiivsete töödega, et tal vaevast õppetegevuseks veel aega jätkub.

Me näeme, juba õppejõudude vähesus malevas raskendab õppetegevuse edukat läbiviimist. Ka õppevahendite suhtes ei tohi eeldada, et malevad selles asjas oleksid kõige paremal järjel. Õpperuumid olnud kohapealsest olukorrast ja vaevast tohiks lähemas tulevikus olla võimalik

mõjutada õppuste edukust ajakohaste õpperuumide muretsemisega, nii et see küsimus lendkoolidegi organiseerimise juures omab enam teisejärgu tähtsuse, seda enam, et hea tahtmise juures ikkagi pea igalpool leidub vastavaid ruume.

Kõik need tegurid on viinud mõttele, organiseerida nende puuduste osaliseks kõrvaldamiseks n. n. lendkooli, millede koosseisu kuluks küllaldane arv ettevalmistatuid õppejõude, mis oleksid varustatud kõikide saadavate ajakohaste õppevahenditega ning mis liiguksid malevast malevasse, korraldades kohapeal lühikeajalisi kursusi.

Seesuguste esimeste lendkoolide organiseerimine tohiks meie oludes, kus meil neil päevil vastu võeti koolinoorsoo sunduslik ennesõjaväeteenistuslik ettevalmistus ja kus osa sellest ettevalmistusest kavatakse teostada kaitseliidus, saada erilise tähelepanu osaliseks.

Kui me tahame meie noorsoo ennesõjaväeteenistuslikku ettevalmistust võtta tõesti tõsiselt, siis tuleb meil mõelda selle peale, kuidas seda teha kõige otstarbekohasemalt ja väga võimalik, et abinõude otsimisel sel alal meid viivad lendkoolide juure. Meil tohiks olla seega tõesti eriline huvi nende esimeste lendkoolide töö ja tegevuse vastu. Ja seda enam, et need on esimesed katsed sel alal ja meil kogemused neis küsimustes puuduvad. Saadud kogemused peavad siis näitama, kas tulevad lendkoolid arvesse tõsise õppuste organiseerimise viisina või tuleb nende ellukutsumisest loobuda.

Esimene kaitseliidu staabi poolt korraldatud lendkooli väljasõit on kavatsatud Sakalamaa maleva Põltsamaa malevkonda 9.—12. detsembrini s. a. Lendkooli koos-

seisu kuulub üldse kaheksa õppejõudu, neist neli ohvitseri ja neli allohvitseri.

Kursuste õppekava on seatud kokku 33 õppetunni peale, mis keskmiselt iga päeva kohta välja teeb 8 tundi. Õppeainetest tulevad käsitamisele: riviline ettevalmistus — 3 tundi, laskeasjandus — 9 tundi, taktikaline ettevalmistus — 15 tundi, topograafia — 1 tund, vahiteenistus — 3 tundi, üldloenguid — 2 tundi.

Lendkool on varustatud kõikide meie oludes loetletud ainete kohta olemasolevate õppevahenditega, valguspildiaparaadiga ja filmiga.

Õppejõudude poolt aegsasti ettevalmistatud konspektid iga tunni jaoks lubavad oletada, et õppeaega suudetakse kasutada kõige produktiivsemalt. Ei ole tahatud lasta minna kaotsi aegagi, mida kulutatakse õppustele minekuks ja sealt tagasi-tulekuks, vaid ka see aeg on kasutatud õppuste pidamiseks.

Laupäeval, 11. detsembril õhtul korraldab lendkool üldloengu mitte ainult kursustest osavõtjatele pealikele, vaid kõigile kaitseliitlastele, millest ruumi olles ka väljaspool kaitseliitu seisjad võivad osa võtta. Teemiks on: „Eesti ajaloo lühike ülevaade. Loengut illustreerivad rikkalikult diagrammid ja valguspildid. Loengu lõpul demonstreeritakse filmi meie kaitseliidu elust.

Kaitseliidu staabi poolt on nähtavasti kõik tehtud, mis võimalik, et kujundada need kursused huvitavaks ja produktiivseks väljaõppe mõttes. Oleneb kohapealsete pealike osavõtust, kas need kursused ja esimese lendkooli väljasõit kujunevad nendeks suurteks õppetundideks, millena nad olid mõeldud.

—g—

„KAITSE KODU!“ tellimiste vastuvõtmine

1927. a. peale on avatud.

Rutake tellimistega.

Iga kaitseliitlane kogugu oma häälekandjale uusi sõpru.

Igalüks, kes saadab talitusele kas 10 poolaasta tellimist või 5 aastatellimist ühes tellimisrahaga, saab hinnata ühe aastakäigu „Kaitse Kodu!“ soovitud kuupäevaast alates.

„Kaitse Kodu!“ talitus.

Pärnu-Jakobi malevkonna taktikalistelt õppustelt.

Foto Gold, Uduveres.

Jakobi malevkonna valgete kompanii k. kuulipildujate osa laskekohal 19. IX. 26.

Foto Gold, Uduveres.

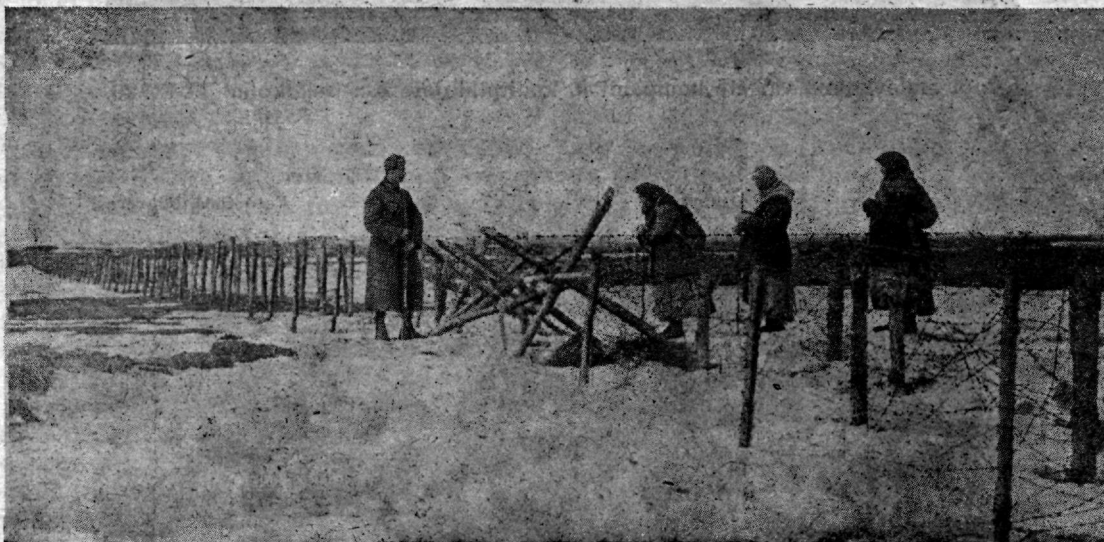
Ülal paremal: Velsker arstib vigasaanut. Ülal pahemal: Paiu I. rühma eelpost.
 All: Pärnumaa maleva valgete kompanii osa laskurjaost 19. IX. 26.

Ringhääling ja kaitseliit.

Meie kodukaitse ei nõua meilt mitte ainult selleks vajatavat tehnilist oskust, s. o. relvadega ümberkäimist ja lahingolukorraga kohanemist, missugust meile pakuvad õppused ja manöövrid, vaid ka kindlameelseid, teadlikke kodanikke. Peale relvade käsitamise oskuse vajame veel isamaa-armastust. Selle tõstmiseks tuleb leida teid, peab kasutama igasuguseid abinõusid, mis töötavad tagajärgi ja edu. Vajame kõige muu seas ka võimsat propagandavahendit, vahendit, millega saaks pöörda kõige otsemal teel iga kodaniku poole. Sellistest abinõudest on meil kasutada ajakiri. Koosolekud ja loengud üksikutele kaitseliit-

Lähemal ajal avatakse Tallinna ringhäälingu- ja kaitseliidu staabil avaneb võimalus korraldada loenguid ja ettekandeid, mis üle kogu riigi on kuulavad. Nende ettekannete kuulamiseks oleks praegusel momendil järgmised tehnilised võimalused:

Tallinnas ja kuni 50 km. kauguseni linnast elutsevatel kaitseliitlastel on ringhäälingul kuulamiseks kõige soodsamad tingimused. Vastav vastuvõtteaparaat on selles piirkonnas väga lihtne — kogu sissesead ei lähe maksma üle paari tuhande marga. Siin võiks küll iga kaitseliitlane, kes tunneb asja vastu huvi, muretseda en-

Eesti-Vene niir Petserimaal.

Vene naised paluvad ülepiiri laskmist. Ulesvõtte tehtud 1920. a. märtsikuul.

dugruppidele võivad tuua palju kasu selgitamistööga. Kuid esimene abinõu ei suuda küllalt avaldada mõju, puudub elav sõna, teine on kättesaadav ainult vähestele. Hoopis teissuguse mõjuvõimuga on aga uusim (uusim meil) tehniline saavutus — ringhääling, mida lähemal ajal tahetakse hakata kasutama kultuurtegurina.

Mis on siis ringhäälingu võimupiirides? Kõigepealt võtab ta üles iga räägitud sõna, heli, ja laotab selle loomutruult samal silmapilgul üle kogu maa ja veel kaugele üle selle piiride. Tähendab: see, mis kõneldakse ütleme Tallinnas, tungib ka kõige kaugemasse Petserimaa orukesse või Saaremaa kalamehekodusse. On vaja ainult võrdlemisi lihtsat sisseseadet, et kuuldavaks teha ja püüda kinni neid vabalt õhus rändavaid sõnu. Kuidas võiks nüüd rakendada neid ringhäälingu pakutud võimalusi kaitseliidu teenistusse?

dale sarnase sisseseade. Malevate ja malevkondade staapidel võiksid olla vahest suuremad vastuvõtteseade, mis võimaldaksid suuremale arvule koosolijatele jälgida ettekannet. Muidugi on need seaded kallimad, kuid nende muretsimine ei tohiks siiski käia malevatele ja malevkondadele üle jõu. Kaugemal elutsevad kaitseliitlased peavad küll kallimaid aparate muretsema (6—10-tuhande margalisi), et kuulata Tallinnat rahuldavalt. Võib olla ei ole rahaline külg nii võitmatu suureks takistuseks kui pidada meeles, mis toob sarnane raadioaparaat provintsile. Kui meie veel esialgu jätame kõrvale selle, mida kaitseliit pakkuda suudab ringhäälingu kaudu ja vaatame, mida pakub raadio üldse, siis võib olla katsub nii mõnigi kaitseliitlastest soetada endale raadiosisseseade. Ühe umbes 9000-margalise sisseseadega on võimalik kuulda regulaarselt kogu Ees-

tis Tallinnat, kes oma saatekavasse võtnud üles ilmated, turu- ja börsiandmed, päevauudised, loengud igasugustelt aladelt, muusikaettekanded, meie paremate kunstnikkude esinemised, ooperi- ja operetiülekanded Estooniast jne. Peale selle kuulab väga hästi niisuguse aparaadiga veel terve rea välismaa jaamu, mis pakuvad vaheldust ja meelelahutust. Ainelistest raskustest saab üle vast veel sel teel, kui muretsetakse mitme peale kokku üks aparaat. Samuti on ärid nõus aparaate müüma järeelmaksuga, nii et teatud huvi ja tahte juures raadio vastuvõtte sisseseed peaks olema igaihele kättesaadav.

Oletame, et jõuaksime lähemal ajal niikaugele, et umbes 5000 kaitselehtlasele on võimalus kuulata ringhäälingu saadetisi. Kui määratu tähtsuse omab siis iga räägitud sõna. Iga kaitselehtlase peastaabi ettevõtetud samm leiab selle selgitamisel raadio teel arusaamist ka kõige kaugemal elutseva kaitselehtlase juures. Ei ole nii suurt vajadust raadio teel läkitada juhtnõore lahinguvõtete ja muu sellesarnase kohta. Raadio peab olema see vahend, mis kannab edasi mõne tuntud isamaalase elavad, sütitavad sõnad, mis selgitaksid meie vabaduse väärtust, mis põhjendaksid meie kohusetruudust kodumaa vastu.

Ei ole need esitatud ideed kuigi originaalsed. Ringhäälingu mõju ja tähtsus rahva meeleolu loomiseks ja valitsemiseks on leitud üles juba

varem. Kõige kaugemale on selles sihis läinud küll meie naaber, N.-Vene. Iga räägitud sõna, iga ettekanne ringhäälingus on imbutatud läbi kommunismi vaimust. Ta algab puhtkommunistlikkude saadetistega noorkommunistidele, n. n. pioneeridele, ja lõpeb miitingute edasiandmistega, mil kõnelevad tähtsad kommunismi tegelased. Ja küllap on näidanud senised kogemused küllalt rahuldavaid tagajärgi, et N.-Vene viimasel ajal töötab ikka suurema hooga „raadiofitseerimise“ kallal. Nii tahab ta ehitada lähemal ajal umbes 80 uut ringhäälingu jaama.

Teiseks näiteks, mis tunnistust annaks ringhäälingu mõjust rahva meeleolule, olgu Inglise üldstreigi päevad. Et neil päevil rahva meeleolu jäi endistesse roobastesse, seda võlgneb Inglise rahvas oma ringhäälingule, mis oli sel ajal ainsaks õigete informatsioonide andjaks ja lükkas ümber kõik kõmuted.

Arvan, et ka meil tuleks ühel või teisel viisil leida võimalusi, kuidas rakendada oma ringhäälingut mõjukalt meie kodukaitse teenistusse, eriti selle idee propageerimisele. Igatahes peab lootma, et kaitselehtlase üksused ei jäta kasutamata neid võimalusi, mida ringhääling suudab pakuda tema sihtidele jõudmiseks.

C. M. Freiberg.

E E L T E A D E .

Järgmine „Kaitse Kodu!“ number — viimane käesoleval aastal — ilmub detsembri keskel jõulunumbrina erakordselt suurena, jõulukohase ilukirjandusliku sisuga.

See number peab leidma aset iga kaitselehtlase ja kodaniku jõululaul.

Kaitselehtlase üksused! Saatke juba varakult tellimisi selle numbri peale, et see kergemini saaks kõigile kättesaadavaks.

Uuendage juba nüüd tellimisi uue aasta peale!

Koguge „Kaitse Kodu!“ uusi tellijaid!

„Kaitse Kodu!“ talitus.

Naljad.

Kapten: Mispärast lasete nii halvasti, ikka märgist kõrgemale, et ainust kordagi pole tabanud märki?

Sõdur: Härra kapten, kui see märk...

Kapten: Mis märk?

Sõdur: Kui see märk oleks olnud seal, kuhu kuulid läksid!

„Alguses see ratsutamine tundub nii raske...“
„Alguses? Mina arvan, et lõpus tundub rohkemgi veel.“

*

Pealik (kaitseleitlasele) — Mispärast laskmisel üks silm pigistatakse kinni?

Kaitseleitlane: — Seepärast, et kui mõlemad silmad pigistatakse kinni, siis ei näe märki.

Kaitseleitduga peab sammuma kaasa kogu rahvas. Kaitseleitlased, kandke hoolt, et kõikide kõrvu ulataks kaitseleitdu elav sõna; et kõik loeksid „Kaitse Kodu!“

Möödunud Võrumaa maleva taktikalistest õppustest, aasta- ja lipusaamise päevadest.

Tänavu novembrikuu 19. ja 20. päevadel korraldas Võrumaa malev oma suuremad kahepoolsed taktikalised õppused — manöövrid — Kasaritsa-Vastseleitina vahelisel künklikul maaribal. Õppuste peategevus oli koondatud maaribale, mille parempoolseks piirjooneks Kubja järve hommikupoolne kallas ja Saaluse mõis, vasakpiiriks: Võru raudteejaam, Palometsa, Valgjärv, Tilgu küla ja Vastseleitina kirikumõis, Võru poolt luges.

Õppuste eel oli pooltele antud kokkuvõttes järgmine üldolukord (poolte jaotus: vaata „Kaitse Kodu“ nr. 23 s. a.): rohelistel vallutada Vastseleitina ümbrus ja liikuda Võru sihis, kuna sinistel oli ülesandeks: takistada roheliste edasiliikumist, et võita aega ning võimaldada kõikidel malevkonradel kogumist.

18. novembriks olid rohelistel vallutanud Vastseleitina ümbruse. Et kohale kogunud malevlased puhkust vajasisid, otsustas roheliste poole juht üldist pealetungi alata 19. novembril kell 13. 19. novembril keskpäeval asusid rohelistel (kolm malevk.) Saaluse, Holsta, Tilga joonel. (Vaata kaart 1:42.000.). Sinised (üks malevkond) Tootsi, Sossi ja Sae talude joonel. Rohelistel algasid 19. nov. kell 13 üldist pealetungi. Seepeale vaata-

mata, et sinistele jõudis aegajalt abivägesid kohale, olid nad sunnitud taganema roheliste suure ülekaalu all. Kella 17. olid sinised taganenud Palometsa, Issaku ja Tulba talude joonele, kus ennast kindlustasid ja roheliste pealetungi seisma panid. Öö kättejõudmisel ei teinud ka rohelistel enam suuremaid pealetungikatseid, kuid siiski kestis terve öö mõlematel pooltel kõva luuretegevus.

20. novembri kella 8 jõudsid sinistele viimase abiväed kohale ja asusid vastu pealetungile. Rohelistel ei suutnud siniste hoogsale pealetungile vastu panna, vaid olid sunnitud taganema. Mõnes kohas sündis roheliste taganemine suitsutõkete katte all.

20. novembril lasti õppuste üldjuhataja poolt vaherahu raketid õhku, misjärel malevlased, rohelistel ja sinistel, kogusid Tootsi külasse, kus taktikaliste õppuste üldjuhataja, maleva pealik kapten Treimuth selgitas üldolukorda, poolte juhid ja vahekohtunikud andsid oma seletusi. Lõpusõna ütles kaitseleitdu ülem kolonel Roska, kes kõik aeg õppuste käiku täie innuga jälgis.

Seepeale vaatamata, et õppuste eelpäevad olid vihmased ja paljudel malevlastel tuli ainult õppuste piirkonda tulekuga oma 40—50 klm. käia,

oli osavõtt väga elav ja õppusi võib täiesti korraldäinuks lugeda.

Tuli ette ka vahest naljakaid vahejuhtumisi. Kuski oli paar „vaenlast“ vangi sattunud. Neilt taheti välja pressida vastase sõjateateid, kuid „vangid“ vaikisid kui haud, vaatamata sellele, et oma pool päeva ehk rohkem aega olid söömata. Kaitseliidu ülema järelepärimisele, kas „vangid“ süüa on saanud, vastas pealik, kellele olid vangid usaldatud, et ei ole veel saanud. Nad olevat küll leiva peale sõrmepaksuse korra võid tõmmanud ja lubanud seda ainult siis süüa anda, kui „vangid“ tarviliisi seletusi annavad. Vangid vaikisid ja seepärast tuli neil kuni õppuste lõpuni paastuda. „Sõjas“ sõja kord.

Pärast õppuste lõppu sammuti kiirmarsil Võru poole, et järgmisel päeval, 21. novembril, olla aastapäeva — lipu saamise päeva puhuks korraldatud paraadil. Öö saatsid malevlased mööda linna ja linna ümbruses, kus vesteldi sõjalugusid vastmöödunud „sõjast“.

Pühapäevaks, 21. novembriks, olid kogunud malevlased Võru turuplatsile paraadile. Paraadi võttis maleva pealik kapten Treimuth'ilt vastu riigivanema esitaja kohtuminister J. Sepp, kes ka maleva lipu maleva pealikule üle andis. Lipu üleandmisel toimetasiid vaimulikku talitust õp. Martinsen ja preester Rõbakov. Sütitava kõne pidas malevlastele kaitseliidu ülem kolonel Roska. Tervitusi ütlesid peale eelpoolnimetatute ja mälestuseks lipuvardasse löid naelu veel 7. jal. rügem. ülem, Petseri, Valga, Tartumaa malevate pealikud jne. Tervitustelegramme olid saatnud kõik malevate pealikud, sõjaminister, 2. diviisi ülem ja „Kaitse Kodu!“ toimetaja.

Pärast paraadi oli „Kandle“ seltsi saalis maleva juhatuse poolt korraldatud ühine koosviibimine kutsutud külalistele ja malevlastele. Öhtul kanti ette Franz Lehaari 3-vaatuslik operett „Krahv Luksemburg“. Rahva osavõtt igalpool äärmiselt elav. A. P.

Narva maleva aastapäev.

Pühapäeval, 14. novembril, pühitses Narva malev oma aastapäeva vastavate pidustustega.

Juba hommikul tekitas see linnas elevust, kui rongil jõudsid kohale Vaivara malevkonna osad, keda vaksalis võeti vastu orkestriga. Kell 12 oli maleva aastapäeva paraad, millest võttis osa üle 300 kaitseliitlase. Paraadi võttis vastu 1. diviisi ülem kindral-major O. Heinze, kes pidas ka sütitava päevakohase kõne. Teiseks kõneles „Kaitse Kodu!“ toimetaja. Peale paraadi oli laskevõist-

lus kohalikus lasketiirus, kus võistlesid omavahel Vaivara ja Narva malevkonnad. Vihmase ja tuulise ilmaga ei annud laskevõistlused silmapaistvaid tagajärgi.

Öhtul oli ühine koosviibimine „Harmonia“ ruumides, kus meeldivate muusikaliste ettekangetega ja kõnedega saavutati ülev meeleolu.

Sõna võtsid 1. diviisi esitaja, Narva linna- pea, kohalikud seltskonnategelased ja ajakirjan- duse esitajad, kelle kõnedest õhkus soe huvi ja

Narva maleva aastapäevalt. Patarei.

Narva maleva aastapäevalt. Eskadron.

vaimustus kaitseliidu tegevuse vastu. Maleva pealik kapten J. Lepp luges ette hulga saabunud tervitustelegramme, mis võeti vastu elava kiiduväljendusega. Teelaud lõppis ühise lauluga „Isamaa ilu hoieldes“, mida lauldi kõigi eestlaste vaba-

duse eest langenute auks. Kogu aastapäeva pühitsemisest jäid järele ilusad muljed, mille tekitasid kui maleva seesmine energiline tegevusvaim nii ka pidustuste eeskujulik karskuspõhimõtteline korraldus.

Välismailt.

Läti kaitseliit.

Läti kaitseliidu nõukogu otsusega on kaitseliidu juhtivate jõudude vormiriietuses võetud ette mõningaid muudatusi. Nii on ametmärgid pahe- ma käe varukalt paigutatud ümber õlakutele, kuhu mahutatakse tähekesed ja rügemendi number. Kaitseliidu ülemal on nähtud ette 3, rüge-

mendi ülemal ja jao instruktoril 2 ja rügemendi majandusülemal 1 suur kullakarva täht. Kompanii ülemal ja rügemendi adjutandil on nähtud ette 2, jaoülemal, osakonna juhatajal ja pataljoni adjutandil 1 kuuenurgaline hõbekarva täht.

A. Tr.

Kroonika.

Tartu maleva jaopealikute kursused,

mis algasid 12. oktoobril s. a., kestsid neli nädalat — kokku ligi 50 tundi. Üksikute alade järele käsitati kursustel: laskeasjandust — 13½ tundi; rivi-, lahingdrill ja taktikalisi ülesandeid — 14 tundi; garnisoniteenistust — 3 tundi; väliteenistust — 4 tundi; sisekorda ja distsipliini — 2 tundi; tänavvõitluse taktikat — 5 tundi, topograafiat — 4 tundi ja kehalise kasvatuse tähtsust — 1½ tundi.

Kursustel pandi erilist rõhku just praktilisele küljele ja ülalnimetatud ainetes mindi läbi niipalju, kuipalju seda läheb tarvis jaopealikule ise-

seisvaks tegutsemiseks ja malevlaste väljaõpetamiseks. Kursustest osavõtt oli võrdlemisi elav. Osavõtjaid oli kokku 135 pealikut.

Iseäralist vastutulekut instruktorite saamises näitas üles kohaliku diviisi õppekompanii ülem. Kursuste üldjuhtimine lasus maleva pealiku, kapten V. Sarseni, ja maleva instruktoriga, kapten P. Asmuse, peal. Käesoleval aastal on veel kavatsus korraldada malevlastele lühiajalisi kursusi kergekuulipildujate tundmaõppimiseks, millest osavõtjaid on nähtud ette igast malevkonnast 40 meest. Peale selle võetakse lühidalt malevkondade viisi läbi ka tänavvõitluse taktika, kuna teistes õppe-

alades üldõppused malevlastele algavad alles tuleval aastal, s. o. selle järele, kui pealikud on läbi võtta kavatsitavais aineis õpetatud välja, et nad neid teadmisi võiksid vabalt malevlastele anda edasi. K.

Vaivara malevkonna aastapäev.

Vaivara malevkonna VI kompanii korraldas pühapäeval, 21. novembril s. a., Peetri haridusseltsi ruumes oma 2. aastapäeva puhul kell 4 p. l. teelaua, mille kestvusel kõnelesid maleva pealik kapten J. Lepp, maleva juhatusel liige A. Välja ja malevkonna pealik kapten J. Teppich. Peale selle kanti ette laule kohaliku segakoori poolt härra P. Kesküla juhatusel ja balleti prl-de Koppel'ite poolt. Laulude ja balleti ettekandjad said rohkete kiiduavalduste osaliseks; mitmeid ettekandeid paluti rahva poolt korrata. Rõõmsaks nähtuseks peab tunnustama, et Peetri vallas on VI kompaniil suur rahva poolehoid, on näha tõsist armastust kodukaitse-ühingu vastu. Vaatamata halvale ilmale ja praegustele poristele teedele kogus ümbruskonnast rahvast haridusseltsi ruumid tungil täis, nii et teelauas isegi kohtadest puudus tuli ja paljud pidid pealtvaatajateks jääma.

Väikese vaheaja järele peale teelauda algas kell 8 piduõhtu. Eeskavas oli M. Aitsama 4-vaatuslik näidend „Salmisto“, mille lususasti kandis ette kohalikud asjaarmastajad härra T. Orrik'i juhatusel.

Teelauas, ettekannete vaheaegadel ja tantsumängis kohalik puhkpillidekoor härra E. Kiiveri juhatusel.

Arvan, et VI kompanii sai sel päeval ilusa sissetuleku oma tarvete kulude katmiseks, ja seda vist küll osalt selle tõttu, et kompanii hoolitses ka selle eest, et rahvale midagi oskas pakuda, mis teda suuremal arvul pidule kokku tõi. E. Ss.

Valga linna malevkonna üldkoosolek.

Valga maleva linna malevkond pidas 19. novembril üldkoosolekut, millest elavalt osa võeti. Möödunud aasta aruanne võeti vastu. Aruande järele oli sissetulekuid 88.504 marka ja väljaminekuid 85.048 marka, ülejääki 3.456 marka.

Eelarve võeti 100.000 marga peale tasakaalus vastu.

Juhatusliikmeteks valiti: reserv-ltn. Arnold Evertson, linnapea Jaan Soo ja vabrikudirektor K. O. Uibopuu. Asemikkudeks: direktor Grünberg ja K. Rode.

Revisjonikomisjoni liikmeteks valiti: maksuinspektor Jaan Riismandel, L. Lahmann ja uusi — Verner Pöder.

Muude küsimuste arutamisel leiti väga tarvilikuks kursuste pidamine, kuna tähtsaja määramine jäeti malevkonna pealiku hooleks.

Koosolekut juhatas malevkonna pealik kapten Leonhard Pallon ja protokollis maleva sekretär Hans Sims. —n.—

Küsimused ja vastused.

Küsimused.

1. Kuidas on lahendatud sanitaarküsimus? Kogemused lubavad oletada, et tarvidus sanitaarküsimuse korraldamise järele on suur. Mul ei ole teada, missugusel alusel korraldada asja. Kuna mul puuduvad täiesti selleks juhtnöörid, siis olen talitanud oma äranägemise järele, kuid küsimuseks jääb, kas olen talitanud õigesti.

2. Missugused on arsti ametiastme märgid? „Kaitse Kodu!“ nr. 14 avaldatud uue vormiriide kirjelduse järele pidin jõudma otsusele, et mul kui malevkonna sanitaarjaoskonna juhatajal peaks olema malevkonna pealiku ametiastme tundemärk, kuid juurelisatud arstimärgiga, kuna mu abidel üksikutes kompaniides (arstidel) kompaniipealiku ametiastme märk.

3. Kas on „Kaitse Kodu!“ nr. 14 avaldatud vormiriide kirjeldus vabariigi valitsuse poolt kinnitatud? On kinnitatud — kuupäev!

Dr. D.

4. Missugust kaitseliidu märki võivad või peavad naiskaitseliitlased kandma?

Vastused.

1) Malevates korraldatakse sanitaarkursusi kaitseliidu staabi poolt ringkirjaliselt 27. I. 26. nr. 162 malevatele väljasaadetud programmi järele.

2) Vab. val. poolt 3. sept. 1926. a. kinnitatud kaitseliidu vormiriide kirjelduses ei ole ette nähtud arstile eraldi tunnust, peale väeosa värvi, mis valge.

3) Kinnitatud vabariigi valitsuse poolt 3. sept. 1926. a.

4) Ühel alusel meeskaitseliitlastega (kuid kinnitatud rinnale — naiskaitseliitlastele eraldi valmistatud vedrunõelaga).

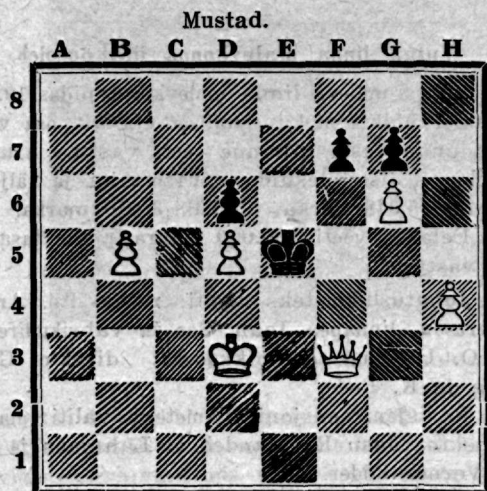
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 28.

Kokku seadnud L. Blumenoff (Tallinnas).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Valged.

Valged: K d3, L f3, E b5, d5, g6 ja h4.

Mustad: K e5, E d6, f7 ja g7.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Ülesande nr. 24 lahendus.

1. R g5 — e4, K c4 : d5,
2. R e2 — d2 annab matt.
1. (R g5 — e4), R b5 ükskõik kuhu,
2. R e4 : d6 annab matt.
1. (R g5 — e4), R b3 ükskõik kuhu,
2. R e4 — d2 annab matt.
1. (R g5 — e4) O a5 : b4,
2. R d5 : b6 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: B. Kerner, Gunnar Friedemann, A. Jakobson ja V. Mikenas (Tallinnast), stud. jur. Raoul Pärnuu (Tartust).

Lõpumängu nr. 15. lahendus.

1. V f1—f6, L c6 : f6,
2. L b1—a8+, K a5—b6,
3. L a8—a6+, K b6 : c7,
1. L a6 : f6 jne.

Kui 1. (V f1—f6), L c6 : h1, siis 2. V f6—a6 annab matt.

Õiged lahendused saatsid: Gunnar Friedemann Boris Kerner ja V. Mikenas (Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust).

Partii nr. 8.

Ratsamehe etturi avang (Fianchetto).

Mängitud Rootsi maleühisuse turniiril Karlstadis 1926. a.

Valged.

F. Kaijser.

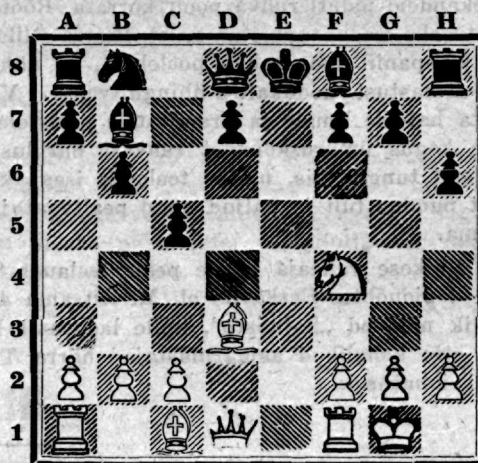
1. e2 — e4,
2. d2 — d4,
3. R b1 — c3,
4. O f1 — d3,
5. R g1 — e2,
6. O — O
7. d4 — d5!
8. e4 : d5,
9. R c3 : d5,
10. R e2 — f4,

Mustad.

G. Ström.

- b7 — b6,
- O c8 — b7,
- e7 — e6,
- h7 — h6,
- R g8 — f6,
- c7 — c5,
- e6 : d5,
- R f6 : d5,
- O b7 : d5,
- O d5 — b7.

Mustad.

Valged.

Seis peale 10. mustade sammu.

11. R f4 — g6!!, f7 : g6,
12. O d3 : g6+, K e8 — e7,
13. Vf1 — e1+, K e7 — f6
14. L d1 — h5. Mustad andsid alla.

Naljad.

Pealik: Kuidas teie saite viis pauku mööda lasta?

Kaitseliitlane: Sest et mul ainult viis padrunit oligi.

Friedrich Suur andis rahuajal kellelegi ohvitserile aumärgi.

— Majesteet, — ma võin ainult sõjas teenitud aumärki vastu võtta, — vaidles vastu ohvitser.

— Võtke vastu, egas ma ometigi teile ristiandmiseks või alustada sõda, — ütles Friedrich Suur.

Kait:eliitlased peavad täägivõitluse harjutusi. Üks paar läheb ägedasti kokku ja võitleb kas või elu ja surma peale. Viimaks väsis üks ära, tõmbub tagasi ja hüüab oma kangele vastasele:

„Kuuled sa, ära püüa asjata üle jõu. Meil on reservis veel terve kompanii.“

*

Leitnant: „Mitu sõda pidas Kaarel XII?”

Sõdur: Viis sõda, härra leitnant.

Leitnant: Lugege üles need.

Sõdur: Üks, kaks, kolm, neli ja viis.

Pudukaupade ladu

F. Braschinsky & Pojad

Estoonia puiestee 13.

Müük en gros Müük en gros

Kasuka- ja müsitööstus

Tartus, Aleksandri tän. 15

C. Kangro

Valmistan kasuka- ja kraenaku, suvi- ja talvmütse, kaitseväge ja kaitseal. vormimütse.

Töö kiire ja korralik.

Lõuna-Eesti Põllumeeste

ÜHISPANK

Tartus, Riia t. 1. Kõnetraat nr. 35.

Äritunnid kella 10 - 2 p.l.

Esimene Eesti Kinnitus Selts

E E K S.

asutatud 1866. aastal. AGENTUUR.

ROMAN TAVAST

Graveerimis-, emaileerimis-
ja metallipressimistööstus

(märkide eritööstus).

valmistab K. L. tarbeks tuntud headuses:

rinnamärke	nõõpe
mütsimärke	laskeahindu
kraemärke	lipunaelu
trafarette	lipuvarda otsi

V. Roosikrantsi t. 3, Tallinnas,

kõnetraat 25-79.

H. BERG

Kullaseppmeister ja graveerija.

Asutatud 1899. aastal.

Kuld- ja hõbeauraha 1903. a.

Kummi- ja metalltemp-
litetööstus, Tartus,

Promenaadi t. 9. Telefon 7-59.

Rätsepaäri
Ed. Uusen

Tartus, Promenaadi tän. 4.

Valmistab riideid kaitseväge-
lastele ja kaitsealllastele, vor-
mi kirjeldusesettenähtud nõu-
ete järgi, kaasatoodud kui
äri materjaalist, —

möödukate hindadega.

Kauba Pank Tartus

Suurturg nr. 12,

omas majas.

Võtab raha hoiule jooksval arvel ja mitmesuguste tähtaegade peale.

Annab laene.

Ostab ja müüb välisvaluutat. Tschekid Londoni, New-Yorgi ja Pariisi peale. Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Kinnitus A-S. EESTI LLOID'i peaagentuur.

Tule-, elu-, veo- ja õnnetusjuhuste kinnitus.

JUHATUS.

Eesti Kindlustuse Selts

(end. nim. Eesti Vastast. Tulekinnituse Selts)

asutatud 1907. a.

Valitsus: Tartus, Suurturg nr. 10, omas majas. Telefon 1-72.

Osakonnad:

Tallinnas,
S. Karja t. 3, tel. 22-47

Viljandis,
Lossi t. 22, tel. 1-57.

Pärnus,
Rüütli t. 28, tel. 1-75.

Kuresaares,
Raekojas.

Valgas,
Sõde s., tel. 36.

Võrus,
Aleksandri t. 34.

Petseris,
Võru t. 5, tel. 73.

Rakveres,
Lai t. 17, tel. 1-10.

Agentuurid teistes kodumaa linnades ja rahvarikkamates maakohtades.

Tule-kindlustus. Klaasi-kindlustus. Murdvarguse vastu kindlustus. Elu-kindlustus. Koduloomade kindlustus.

Vastuvõetud riisikote eest vastutus seltsi oma kapitalide ja riisikote teiste seltside vahel jagamisega kindlustatud. — Kõik kindlustusvõtjad on seltsi liikmed ja ühtlasi seltsi varanduse ja kapitalide kaasomanikud.

Odavad preemiad, kindel vastutus.

Ehituse- ja metallitööstus

„TEHNIK“

Pihkva t. 1. TARTUS. Kõnetr. 304.

Keskkütte, gaasi, veevarustuse ja kanalisatsiooni sisseadmisel ja parandustööd.

Autogeeniline metallide keetmine. Aurukatelde, pumpade, masinate ja põllutööriistade parandamine.

Ladus veevarustuse ja keskkütte materjaalid.

Eesti A.-S. C. SIEGELI esitus.

K. TAKLOJA

spetsiaal-
tubakakauplused

Aleksandri nr. 5

ja

Rüütli nr. 10

Müük suurel ja väikesel määral

Tartu
Majaomanikkude Pank

Suurturg nr. 7, omas majas,

võtab raha hoiule, annab laene ja toimetab kõiki panga toimetusi.

Panga tegevuse eest vastutavad Tartu majaomanikud — panga osanikud — oma kinnisvaradega.

Juhatus.

OTTO HERMANN

Suur valik kuld- ja hõbeasjadest. Käe-, tasku-, laua- ja seinakelli Ia Schveitsi firmadest.

Töö korralik ja hinnad mõõdukad.

Kullasepp ja kellaäri
O. Hermann

Tartu, Aleksandri t. 2.
Asut. 1815. a.

Kaitseliiflased
ja
kaitsevaelased
söövad ainult
schokolaadi

Kaude

A-s. „Massoprodukt“
mööblivabrik

∴ Tallinnas. ∴

Moodsaid

mööbleid

kogu toa sisseseadetena kui ka
üksikult.

Söögitoad,
magamistoad,
kabinetid,
võorastetoad,
nankmööblid.

Tellimised täidetakse kiiresti.

Palume külastada meie ladu.

S. Tartu m. 61-d. Tel. 18-96.

O. Zimmermann,

sadulsepa- ja peennaha-
tööde tehas ja kauplus,

TARTUS,

Suurturg nr. 4, telefon 5-90

OSAKONNAD:

Tallinn, Narva mnt. nr. 4

Pärnu, RÜÜtli tänav nr. 41

Soovitab suures valikus:

reisitarbeid nahast ja riidest,
naisterahva käekotte,
rahataskuid, kooliraniitsaid,
aktimappe, trakse, inglise
ja Vene hobuseriistu, sadu-
∴ laid ja koeratarbeid. ∴

**Esimene Eesti masinate ja vilja-
kuivatus-plekksõelte tööstus.**

Valmistab kõiki varemalt välismaalt sissetoodavaid
masinate plekksõelu, nagu: hagana-, kaera-, odra-,
rukki-, tangu- kruubi- (raspli), liiva-, lina-, ristik-
heina-, triidori- ja viljakuivatus plekksõelu — tsink-,
tsingitud raud-, raud- ja terasplekist. Tellimise
peale kõiksugu muustrites sõelu.

P. PETERSON Tartus,

Pihkva tän. nr. 27.

Peale ülalnimetatud eriala valmistamist ökonoomseid
hõõganje kolmes suuruses, mis on kätetavad sae-
puru, puude, turba ja põlevkiviga ning tulevad 500%
odavamad harilikust küttest.

Kolmas Tartu Laenu & Hoiu-Ühisus

Tartus, Suurturg nr. 8. — Telefon nr. 99.

Avatud igal äripäeval kella 10—2.

Ühisus on asut. 1913. a. ja kuulub vanemate Eesti ühistegeliste rahaasutuste hulka.

Ühisus võtab raha hoiule

kuude, päevade ja mitmesuguste tähtaegade peale; soovi peale kuldkrooni alusel.

Hoiusummade eest makstakse ajakohast protsenti.

Ühisus annab laene

obligatsioonide, väärtpaberite ja vekslite kindlustusel ja käemeeste vastutusel.

Ühisusel oli 1. oktoobril s. a. 2196 liiget ja nende vastastikune vastutussumma ulatus Mk. 45.424 100.—

Oma kapitale . . .	Mk.	10.364 720.—
Laene välja antud . . .	„	116.781.656.—
Hoiusummasid . . .	„	93.357.580.—
Ärisels	„	138.063.000.—
Rahaline läbikäik . . .	„	1.060.863.315.—

Ühisus võtab veokirjade, vekslite ja tshekkide järele rahandumisi enda peale ja saadab raha igasse kodumaa linna, alevisse ja kohta, kus ühistegelised asutused asuvad.

Toimetab kõiki pangaoperatsioone.

Hermanni trükikoda ja raamatukauplus

TARTUS, telef. 619.

Peokuulutuste, kutsekaartide, programmide j. n. e. trükitööde valmistamine kiires korras.

Kõige suurem ja täielikum Eesti raamatukauplus Tartus. — Eriti näitemängu- ja noodi-raamatuid j. n. e. j. n. e.

Telefoni teel tellitud trükitööd saadetakse samal päeval välja.

Kullasepa-, graveerimise, emallimise
ja märkide tööstus

Rud. Tornius

Tartus, Aleksandri tän. nr. 7.

Riigiasutustele, kaitsevõlele, kaitsemalevale, tule-
tõrjele, õhupilastele, koolidele, seltsidele, skoutidele,
töösturitele kõiksuguseid vormi-, mütsi-, krae-, öla-,
hoiususe, tunnus-, lõpu- ja aastamärke; metallpit-
sateid, templeid, lipunaelu, nimesid, au-aadresse,
monogramme, portsigare, ridikütle, sõrmuseid jne.

Teeb igasug. kullasepatöö alal ettetulevaid töid.

*Esimene Tartu
Kompveki Vabrik*

J. KONT

Tartus,

Aurulaeva tän. nr. 1. Telefon 5-36.

Restoraan-varietee

«AUTOMAT»

TARTUS, Suurturg 13.

Igapäev suured kabaree-etendused.

Esinevad paremad jõud.

Dancing.

Pühapäevadel

Five o'clock tea dancing.

Omanik **H. Hamburg.**

Naumann, Pfaff, Vesta ja Gritzner

õmblusmasinad on tunnistatud kõige paremateks maailmas, mille müügihind ilma agentideta odav ja ustav, sest agentide süsteem ajab hinna kõrgeks ja on häbištav firmale. Headus, hind, kuviisi-maks, h'nnata ilutikandus ja kirjalik vastutus rahuldab ostjaid täiesti. Maailmakuulsad kudumismasinad WALTER & Co. Mühlhausen ja Irmscher & Witte Dresden. Valmis kudumistööd suures valikus. Õige odavad hinnad. En gros — en detail.

Kõige suurem agentidevaba õmblusmasinatekauplus Eestis

KR. SAAR & Ko. Tallinnas, Tartus, Rakveres, Jõhvis.

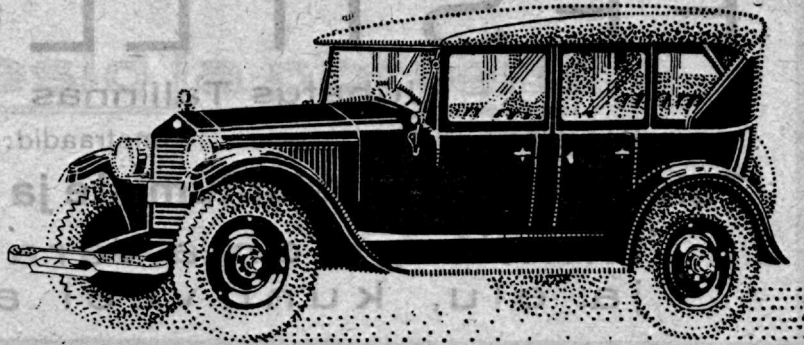
ESSEX

Esitaja:

o.-ü.

SYSTEMA

S. Karja 11.

Tallinna Vastastikku Vastutavate Ametnikkude Ühing

Tallinnas, S. Karja 18. Kntr. 15-48.

Soovitab oma liikmete hulgast vilunud ärijuhte, raamatupidajaid, kaubareisijaid, laeka- ja laduhoidjaid j. n. e. ja vastutab nende kätte usaldatud varanduste eest.

Vastutuskapital seisab Tallinna börsikomitee valve all.

Ühing on asutatud 1920. a.

Ühing on asutatud 1920. a.

Rootsi saed „Wiking“

metsa-, käsi-, tisléri- ja rauasaed.

Rootsi peitlid, hõövlirauad, habemenoad E. A. BERG

Habemeajamisterad „Triumph“

Rootsi

viilid

C. O. ÖBERG & CO

Esitus ja ladu

Tallinna Viilivabrik o/ü

Kaubandus-Esituste osakond,
Tallinnas, Vana Posti tän. 11,
kõnetraat 12-78

KINNITUS AKTSIA SELTS

EESTI LLOID

Juhatus Tallinnas

Pikk tänav nr. 11. — Kõnetraadid: 6-24, 17-03.

Tule-, elu-, õnnetusjuhtumiste ja veokinnitus.

**Kinnitage oma varandust
ja elu, kuni veel aeg!!!**

TALLINNA KREDIIT PANK A.-S.

Äriseis 31. oktoobril 1926. a.

Aktiva		Passiva	
Kassa ja arved teistes pankades	18.504.925.—	Aktsiakapital	120.000.000.—
Väärtpaberid	3.157.262.—	Tagavarakapitalid	25.900.000.—
Välismaa raha ja vekslid välisva- luutas	85.329.089.50	Amortisatsioonikapital	24.500.000.—
Laenud	582.979.900.—	Ametnikkude abiandmise kassa kapital	1.643.122.50
Korrespondendid:		Hoiusummad	356.610.611.70
Loro	9.785.527.—	Korrespondendid:	
Nostro	20.848.309.50	Loro	43.161.112.50
Osakonnad	8.581.699.40	Nostro	11.963.080.—
Garantiid ja akkrediitivid	189.279.738.—	Osakonnad	9.489.252.40
Liikumata varandus	112.900.000.—	Aval-kreeditorid	189.279.738.—
Teraskamber	3.000.000.—	Redisk. ja laenud teistes pankades	209.883.973.50
Makstud %/0 ja komisjon	20.895.414.—	Saadud %/0 ja komisjon	68.391.611.28
Kulud	12.543.171.—	Muud passivad	15.293.413.02
Muud aktivad	8.311.479.50		
	<u>1.076.115.914.90</u>		<u>1.076.115.914.90</u>

Juhatus.

Nõudke igal pool

A.-S. ALECOQ'i

õllesid ja porterit

SPETSIAAL-ÄRI.

Moodsaid sise- ja välismaa
naister. kleidi-, blusi- & kostüümiriideid,
siidist, villaseid & puuvillaseid,
palitu- & ülikonnariideid, Cheviot & Boston,
pesuriidet ihu-, laua- & voodipesuks

mööbliriidet

vaipu

põrandariidet

laudlinu

kookos-jalamatte ja -põrandariidet

tüllkardinaid

automaat rouleaux'sid

vask-kardinahoidjaid

reformvoodeid

lastevoodeid

vooditekke

peapatju

linoleumit põrandat., linoleumvaipu & põrandariideid

soovitab suures valikus odava hinnaga

H. BAUMANN Tartus,

Kaubahoov nr. 1.

Telefon 6-76.

KÕIKSUGU
SEEMNEID

SOOVITAB
EESTI SEEMNE-
VILJA ÜHISUS.

TH. STEMPEL

TALLINNAS,
Pikk tän. nr. 15. Tel. 22-27.
Asut. 1867. a.

Soovitab:
pesu,
linast ja kujut. kaupa,
madratsiid,
patju,
tekke,
kardinaid,
kookos-põranda-
linikuid,
juute-põrandalini-
kuid,
jalamate,
vaipu j. n. e.

GUST. HEINMANN
KONDIITRIÄRI JA KOHVIK
TALLINNAS, S. KARJA 4. KNTR.20-47.

ALATI SAADAVAL VÄRSKEID:
TORTE, KOOKE, KÜPSISEID,
VIINI- JA KOLLAST SAIA J.N.E.
SCHOKOLAADI-KOMPVEKKE
LIHT- JA ILUKARPIDES NING
TAHVLITES.

KONDIITRITÖÖSTUSE SISSESEAD ON KÕR-
RALDATUD VASTAVALT UUEMA AJA NÕUE-
TELE. KÕIK KAUBAD VALMISTATAKSE
VÄRSKETEST ESIMESE JÄRGU TOO-
RESAINETEST.

Suures ja maitserikkas
valikus

**kuld-, hõbe-
ja kristallasju.**

Peale selle
tasku- ja käekelli
kullast, hõbedast ja uuskullast
soovitab võistlemata odavate
hindadega

**kullasepp
H. PABO**

TARTUS,
Aleksandri tän. 6 ja Suurturg 9.
Telef. 606.

MOE-, PUDU- JA PESUÄRI
VENNAD LEPP

Tartus, Kaubahoov nr 2.

Telefon 4-81.

Alaliselt rikkalik valik:

triiksärke, kraesid, mansette, kaelasidemeid, siidkaelasalle, trakse, kindaid, sukki, sokke, meester. ja naister. pesu, võimlemistrikoosid, puuvillast ja villast trikoopesu, naisterahva villaseid koetud jakke ja veste, meesterahva veste, sviitreid, laste- ja spordikosfüume, pitse, pesatse ja kõiksuguseid moe-, pudu- ja pesukaupu.

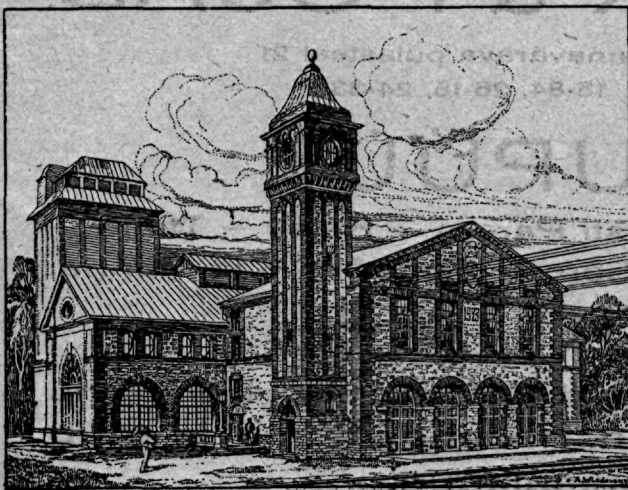
Vihmavarje ja jalutuskeppe.

Villast lõnga rohkeis värves.

Käsitöönite D. M. C. Laste saapaid. Võimlemis- ja hommikkingi. Meesterahva, naisterahva ja laste kalosse. Igasugune korralik auruga riide volimine.

HINNAD VÕISTLEMATA ODAVAD.

Müük suurel ja väikesel arvul.

Ellamaa kaugemaa jõujaam —
 tarvitab kütteks ainult turvast.

**VARUSTAME TARVITAJAID
 PRESSTURBAGA JA ELEKTRIENERGIAGA**

AASTANE TURBATOODANG — CA 4.000.000 PD.

ELLAMAA JÕUJAMA VÕIME — 2.200 HP.

**RIIGI
 TURBATÖÖSTUS**

JUHATUS:

TALLINN, KOHTU TÄN. 8.

TELEF. 26-16.

SUURVESKI J. PUHK & POJAD

Tallinnas, Rannavärava puiesteel 21
Telefonid: 15-84, 26-15, 24-33.

NISUPÜÜL

Kõrgem Pehme — Eesti Parem — Kalev — Taara —
Kungla — Sampo — Sõre — Poolsõre — ja Manna.

RUKKIJAHU

Rukis, rukkipüül, tangud, kruubid, kliid, loomajahu
suhkur, riis, herned, heeringad, sool ja muu
koloniaalkaup.

Kontorid:

Tartus Suurturg nr. 12, tel. 6-63. **Pärnus:** Nikolai tän. nr. 6, tel. 190. **Narvas:** Tallinna mnt. nr. 5, tel. 27

Valgas: Vabaduse tän. 32, tel. 91. **Viljandis:** Tallinna tän. nr. 3, tel. 2-11. **Petseris:** Võru tän. nr. 2, tel. 70.